

Rada Miejska w Szydłowcu
Burmistrz Szydłowca

Strategia Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025

powiat szydłowiecki
województwo mazowieckie

Rada Miejska w Szydłowcu
Załącznik do uchwały
w sprawie uchwalenia *Strategii Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025*

Szydłowiec, wrzesień 2015

WŁADZE GMINY

Rada Miejska w Szydłowcu:

Marek Koniarczyk – Przewodniczący Rady Miejskiej

Marek Plewa – Wiceprzewodniczący Rady Miejskiej

Józef Jarosiński – Wiceprzewodniczący Rady Miejskiej

Paweł Bloch

Krzysztof Gula

Dorota Jakubczyk

Leszek Jakubowski

Maciej Kapturski

Anna Majstrak

Dorota Pęksyk

Adam Pietras

Tadeusz Rut

Arkadiusz Sokołowski

Paweł Surdy

Agnieszka Ślizek

Burmistrz Szydłowca: Artur Ludew

Zastępca Burmistrza Szydłowca: Edward Borek

Sekretarz Gminy Szydłowiec: Dorota Kubiś

Skarbnik Gminy Szydłowiec: Iwona Czarnota

Urząd Miejski w Szydłowcu

pl. Rynek Wielki 1

26-500 Szydłowiec

tel. (48) 617 86 30

fax (48) 617 05 10

e-mail: urząd@szydlowiec.pl

<http://www.szydlowiec.pl/>

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Część I Podstawowe informacje o gminie Szydłowiec	13
1. Położenie geograficzne i powierzchnia	13
2. Rys historyczny	15
Herb gminy Szydłowiec.....	15
3. Cechy środowiska naturalnego	16
Formy ochrony przyrody w gminie Szydłowiec	16
4. Ludność i demografia	17
5. Infrastruktura techniczna.....	19
Sieć komunikacyjna.....	19
Sieć wodociągowa i kanalizacyjna.....	21
Sieć energetyczna i telekomunikacyjna	22
Sieć ciepłownicza	23
Sieć gazowa	26
Gospodarka odpadami	26
6. Zasoby mieszkaniowe.....	27
7. Sytuacja ekonomiczna	28
Gospodarka lokalna.....	28
Piaskowiec szydlowiecki.....	30
Specjalna Strefa Ekonomiczna – Podstrefa Szydłowiec.....	31
Rolnictwo i leśnictwo	33
Rynek pracy	35
8. Turystyka	37
Krajoznawcze walory przyrodnicze.....	37
Krajoznawcze walory pozaprzyrodnicze	39
Walory wypoczynkowe	45
Walory specjalistyczne.....	45

Baza turystyczna	46
Promocja gminy	49
9. Infrastruktura społeczna	52
Oświata	52
Pomoc społeczna.....	57
Opieka zdrowotna.....	58
Bezpieczeństwo publiczne	59
10. Kultura i sport	60
Instytucje kultury	60
Sport i rekreacja.....	62
11. Organizacje pozarządowe.....	63
12. Fundusze zewnętrzne w gminie Szydłowiec	64
Część II Uwarunkowania i główne problemy rozwoju gminy	67
1. Uwarunkowania wewnętrzne – silne i słabe strony gminy.....	69
2. Uwarunkowania zewnętrzne – szanse i zagrożenia tkwiące w otoczeniu gminy	73
3. Identyfikacja głównych problemów gminy	77
Część III Misja rozwoju gminy i jej cele	79
1. Misja rozwoju (generalny cel kierunkowy)	79
2. Cele strategiczne	80
3. Cele operacyjne.....	82
4. Szacunkowa perspektywa finansowania celów rozwojowych gminy	89
Część IV Monitoring, kontrola i ocena efektów realizacji Strategii	95
1. Monitoring i kontrola realizacji.....	95
2. Ocena efektów realizacji	97
3. Zestaw wskaźników do monitorowania, kontroli i oceny efektów realizacji.....	98
Bibliografia.....	101
Spis tabel.....	103
Spis wykresów	105
Spis rysunków	105

Wstęp

Strategia rozwoju jest podstawowym instrumentem długookresowej i kompleksowej polityki rozwoju gminy zmierzającej do możliwie najbardziej efektywnego zaspokajania zbiorowych potrzeb jej mieszkańców w kontekście przemian zewnętrznych i wewnętrznych.

Dokument ten zawiera długookresowy program działania, określający misję rozwoju (generalny cel kierunkowy) oraz strategiczne i operacyjne cele rozwoju. Odpowiada na podstawowe pytanie: jakiego rodzaju działania należy podjąć, aby zagwarantować wielofunkcyjny, zrównoważony i stabilny rozwój?

Strategia jest dokumentem planistycznym o charakterze koncepcyjnym. Pozwala na uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych działań realizacyjnych, a także uniknięcie realizacji projektów *ad hoc*, niepowiązanych ze sobą logicznie i niewpisujących się w ciąg przyczynowo-skutkowy. Strategia rozwoju wskazuje także, że planowane do realizacji cele operacyjne są konsekwencją strategicznego myślenia o rozwoju gminy. Jest to bardzo istotna przesłanka i uzasadnienie przy ubieganiu się o zewnętrzne środki finansowe, w tym środki pomocowe Unii Europejskiej.

Planowanie, a następnie systematyczna realizacja ustaleń strategii rozwoju winny być oparte o następujące generalne zasady:

- wielosektorowości,
- stabilności,
- rozwoju zrównoważonego,
- spójności,
- racjonalnego gospodarowania,
- partycypacji społecznej,
- periodycznej weryfikacji realizacji celów,
- otwartości i aktualizacji treści.

Biorąc powyższe pod uwagę, władze gminy Szydłowiec przystąpiły do opracowania dokumentu pt. *Strategia Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025* (zwanego dalej w skrócie Strategią). Głównym motywem jego sporządzenia była potrzeba stworzenia merytorycznych podstaw do prowadzenia długookresowej, pragmatycznej i kompleksowej polityki rozwoju gminy zmierzającej do:

- stałej poprawy poziomu życia i kształtowania proekologicznych postaw mieszkańców,

- aktywizacji mieszkańców do działań prospołecznych oraz ich integracji i aktywizacji wokół działań prorozwojowych, a także do działań dotyczących ochrony walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego,
- ochrony cennych walorów i zasobów środowiska przyrodniczego,
- tworzenia jak najlepszych warunków dla dalszego rozwoju gospodarczego (ekologicznie bezpiecznego), w tym funkcji mieszkaniowych i turystyczno-wypoczynkowych,
- efektywnego wykorzystywania własnych i zewnętrznych środków finansowych,
- nawiązywania i rozwoju współpracy władz gminy Szydłowiec z przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi funkcjonującymi na jej terenie,
- nawiązywania nowej i rozwoju istniejącej partnerskiej współpracy z władzami gmin sąsiednich i władzami samorządowymi województwa mazowieckiego w celu rozwiązywania wspólnych problemów, a także wymiany doświadczeń z gminami zagranicznymi,
- zapewnienia kompatybilności (spójności) zapisów Strategii (celów strategicznych i operacyjnych) z ustaleniami dokumentów strategicznych opracowanych na szczeblu ogólnokrajowym i regionalnym na lata 2015–2025,
- ubiegania się o środki finansowe z funduszy pomocowych Unii Europejskiej oraz z innych źródeł zewnętrznych na realizację zadań gminnych.

Należy wyraźnie podkreślić, że *Strategia Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025* nie wyznacza sztywnych ram planowanych działań, nie jest też spisem szczegółowego postępowania. Jest natomiast dokumentem wskazującym strategiczne kierunki prowadzonej polityki lokalnej na rzecz likwidacji istniejących problemów i barier w sferach: infrastruktury technicznej, społecznej, turystycznej i gospodarczej, na których powinna być skoncentrowana uwaga władz gminy Szydłowiec w perspektywie do 2025 r. Skuteczna realizacja zapisów Strategii zależeć będzie od systematyczności i determinacji w działaniach realizacyjnych zarówno obecnych władz gminy, jak i władz gminy kolejnych kadencji, a także sprzyjających uwarunkowań, tkwiących w jej otoczeniu (sytuacja w skali Unii Europejskiej, Polski, województwa mazowieckiego, powiatu szydłowieckiego oraz mikroregionu pogranicza województw mazowieckiego i świętokrzyskiego).

Proces opracowywania niniejszego dokumentu podzielono (zgodnie z metodyką planowania strategicznego) na następujące merytoryczne etapy:

ETAP I – Przeprowadzenie analizy uwarunkowań rozwoju gminy Szydłowiec (uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne oraz wskazanie strategicznych problemów dalszego jej rozwoju).

ETAP II – Określenie generalnego celu kierunkowego (misji rozwoju) i celów strategicznych gminy Szydłowiec, a następnie sformułowanie celów operacyjnych oraz wskazanie priorytetów realizacyjnych.

ETAP III – Wykazanie spójności ustaleń Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi rządu RP i województwa mazowieckiego na lata 2015–2025,

ETAP IV – Wskazanie głównych uwarunkowań oraz zasad monitorowania, kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń Strategii.

Strategia Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025 jest spójna z założeniami dokumentów strategicznych opracowanych na szczeblu:

krajowym:
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”
Strategia Rozwoju Kraju 2020
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
województwa mazowieckiego:
Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku
Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Strategiczne i operacyjne cele rozwoju zawarte w *Strategii Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025* są zatem spójne z celami i priorytetami zawartymi w wyżej wymienionych dokumentach planistycznych. Umożliwia to – z punktu widzenia formalnego – ubieganie się gminy Szydłowiec o dofinansowanie przewidzianych do realizacji przedsięwzięć rozwojowych (projektów), w tym inwestycji gminnych,

z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w latach 2015–2020. Ponadto przy opracowywaniu Strategii wzięto pod uwagę ustalenia zawarte w następujących dokumentach strategicznych oraz programowych powiatu szydłowieckiego i gminy Szydłowiec:

Strategia Rozwoju Powiatu Szydłowieckiego
Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Szydłowiec
Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Szydłowiec na lata 2014-2025
Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2013–2016
Szydłowiecki Program Zapobiegania Przemocy i Poprawy Bezpieczeństwa Mieszkańców „Szydłowiec – bezpiecznym miastem”
Strategia Rozwoju Oświaty w Gminie Szydłowiec na lata 2014–2019
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta i Gminy Szydłowiec na lata 2006–2020
Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Miasta i Gminy Szydłowiec na lata 2011–2016

Opracowując dokument pt. *Strategia Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025*, posłużono się metodą ekspercko-społeczną, powszechnie akceptowaną przez organy decyzyjne w zakresie dysponowania funduszami pomocowymi. W treści niniejszego dokumentu uwzględniono zarówno ustalenia wyżej wymienionych strategicznych i programowych dokumentów, jak i wnioski oraz postulaty dotyczące planowanych kierunków działań (przedsięwzięć realizacyjnych), jakie mieszkańcy, radni i sołtysi wraz z radami sołeczkimi zgłaszali w ciągu ostatnich kilku lat przy okazji prac nad kolejnymi budżetami gminy oraz Wieloletnią Prognozą Finansową.

Należy podkreślić, że proces opracowywania niniejszego dokumentu miał charakter partycypacyjny. Konsultacje społeczne prowadzone były zarówno bezpośrednio, podczas dedykowanych spotkań, oraz z wykorzystaniem narzędzi badawczych. Sugerowana data kolejnej aktualizacji Strategii to rok 2020.

Część I Podstawowe informacje o gminie Szydłowiec

1. Położenie geograficzne i powierzchnia

Gmina Szydłowiec położona jest w południowej części województwa mazowieckiego i graniczy bezpośrednio z województwem świętokrzyskim. Zajmuje obszar 138,30 km² (0,38% powierzchni województwa mazowieckiego, 0,04% powierzchni Polski).

Rozciągłość południkowa gminy w wymiarze kątowym wynosi 10'30" i odpowiada długości mierzonej w kilometrach 23,4. Natomiast rozciągłość równoleżnikowa gminy w wymiarze kątowym wynosi 12'05".

Współrzędne geograficzne skrajnych punktów gminy:

- północny: 51°20'30" szerokość geograficzna N – najdalej wysunięty na północ punkt w sołectwie Omięcin,
- południowy: 51°10'00" szerokość geograficzna N – najdalej wysunięty na południe punkt w sołectwie Majdów,
- zachodni: 20°44'10" długość geograficzna E – najdalej wysunięty na zachód punkt w sołectwie Hucisko,
- wschodni: 20°56'15" długość geograficzna E – najdalej wysunięty na wschód punkt w sołectwie Zdziechów.

Gmina Szydłowiec jest jedną z 50 miejsko-wiejskich gmin województwa mazowieckiego. Obejmuje 24 miejscowości, w tym jedno miasto – Szydłowiec – oraz 22 sołectwa: Barak, Ciechostowice, Chustki, Hucisko, Jankowice, Korzyce, Krzcięcin, Łazy, Majdów, Omięcin, Rybianka, Sadek, Szydłówek I i Szydłówek II, Świerczek, Świniów, Wilcza Wola, Wola Korzeniowa, Wysocko, Wysoka, Zastronie i Zdziechów. Siedziba Urzędu Miejskiego znajduje się w Szydłowcu. Ponadto Szydłowiec stanowi ponadlokalne centrum rozwoju jako ważny ośrodek przemysłowy, produkcyjny i kulturalny regionu.

Według regionalizacji fizycznogeograficznej J. Kondrackiego (1994) gmina Szydłowiec usytuowana jest w obrębie dwóch prowincji: Wyżyny Małopolskiej i Nizin Środkowopolskich. Prawie cała powierzchnia gminy to makroregion Wyżyny Kieleckiej z mezoregionami Garbu Gielniowskiego i Przedgórze Iłżeckiego (Garb Szydłowiecki). Tylko niewielka, północna część gminy (północna część sołectwa Omięcin) stanowi makroregion Wzniesień Południowomazowieckich z mezoregionem Równiny Radomskiej. Tak więc pod względem stosunków geologiczno-morfologicznych obszar

gminy Szydłowiec ma cechy przejściowe – pomiędzy wyżynami południowopolskimi i nizinami środkowopolskimi.

Rys. 1 Mapa powiatu szydłowieckiego

Rys. 2 Mapa gminy Szydłowiec

Źródło: www.bip.szydlowiec.pl, dostęp z dn. 21.08.2015 r.

2. Rys historyczny

Osada Szydłowiec wymieniona jest po raz pierwszy w dokumencie króla Kazimierza Wielkiego z 1360 r. W XIV w. na prawym brzegu Korzeniówki powstała osada targowa przy zbiegu lokalnych dróg, na wschód od pierwotnego Szydłowca. Nowa osada została nazwana Szydłowcem, a wcześniej istniejącą wieś Szydłowiec, położoną na lewym brzegu Korzeniówki, zaczęto nazywać Starą Wsią (obecnie jest to ulica Gabriela Narutowicza).

W 1427 r. Jakub i Sławko Odrowążowie, którzy przyjęli nazwisko Szydłowieckich, nadali osadzie prawa miejskie. W roku 1470 lokowano Szydłowiec na prawie magdeburskim. W latach 1470–1480 z inicjatywy Stanisława Szydłowieckiego w mieście powstaje murowany, gotycki zamek, wzniesiony w miejscu istniejącego już grodu. Na przełomie XV i XVI w. Szydłowieccy ufundowali nowy, murowany z piaskowca, późnogotycki kościół farny. Z powodu małżeństwa jednej z córek Krzysztofa Szydłowieckiego miasto przechodzi w ręce Radziwiłłów, a w 1802 r. Szydłowiec wraz z przyległymi dobrami zostaje sprzedany Annie z Zamoyskich Sapieżynie, która w 1828 r. odsprzedaje je skarbowi Królestwa Polskiego.

Linia kolejowa, od 1885 r. przecinająca te obszary, ożywia miasto. Na nowo zaczyna rozwijać się przemysł, między innymi browarnictwo (do lat 50. XX w.), garbarstwo, kamieniarstwo i przemysł metalowy. Przy drodze wylotowej prowadzącej w kierunku Kielc powstaje Szydłowiecka Fabryka Powozów Braci Węgrzeckich, gdzie produkowano głównie bryczki i powozy cieszące się dużą popularnością ze względu na wysoką jakość wykonania. W 1922 r. na terenie miasta zostaje wybudowana kolejka wąskotorowa łącząca Szydłowiec i Chlewiska ze stacją kolejową. W 1925 r. w Szydłowcu rozpoczęto eksploatację kamieniołomu „Pikiel”.

W czasie II wojny światowej na terenie gminy Szydłowiec trwały walki z wojskami niemieckimi. Wielu mieszkańców Szydłowca i okolic należało do 21. oraz 72. Pułku Piechoty Armii Krajowej. Co roku 8 września w gminie obchodzone są uroczystości ku pamięci obrońców Ojczyzny i ofiar II wojny światowej. Po 1945 r. zaczął się mozolny proces odbudowy Szydłowca i okolicznych miejscowości. Do największych osiągnięć tego okresu należy rozwój edukacji, przemysłu i usług publicznych.

Herb gminy Szydłowiec

Obecny herb gminy Szydłowiec został ustanowiony 14 września 1990 r. na mocy uchwały Rady Miejskiej. Urzędowy wzór herbu umieszcza się na tarczy wzorowanej

na XVI-wiecznych miniaturach Stanisława Samostrzelnika, zbliżonej do kształtu XV-wiecznej tarczy szwajcarskiej.

Herb gminy Szydłowiec przedstawia srebrne godła z herbów Szreniawa oraz Odrowąż. W polu czerwonym ze złotą bordiurą z prawej biała strzała grotem w górę, rozdarta dołem w wąs, z lewej tej samej barwy Krzywaśń Odrowążów.

Rys. 3 Herb gminy Szydłowiec

Źródło: www.szydlowiec.pl, dostęp z dn. 21.08.2015 r.

3. Cechy środowiska naturalnego

Szydłowiec leży w otoczeniu lasów przysusko-szydłowieckich, na terenach o istotnych walorach oraz znaczeniu przyrodniczym. Pełni ważną rolę kulturową, co wpływa korzystnie na rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej. Gospodarowanie zasobami naturalnymi gminy powinno więc odbywać się zgodnie z normami ekorozwoju. Tereny, które są wyznaczone do realizowania średniointensywnego rolnictwa, znajdują się w północnym oraz środkowym obszarze gminy. Tylko około 15% z tych gospodarstw ma powierzchnię większą niż 5 ha.

Formy ochrony przyrody w gminie Szydłowiec

Na terenie gminy Szydłowiec istnieje kilka form ochrony przyrody. Do najważniejszych należą rezerваты, pomniki przyrody, obszary chronionego krajobrazu, parki zabytkowe i użytki ekologiczne.

Rezerваты znajdują się na terenie nadleśnictwa Skarżysko-Kamienna w obrębie Skarżyska i Szydłowca. Obecnie są objęte ochroną w ramach programu Natura 2000 przyjętego Decyzją Wykonawczą Komisji z dnia 18 listopada 2011 r. w sprawie

przyjęcia piątego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na śródziemnomorski region biogeograficzny. Są to rezerваты o charakterze leśnym: „Cis A” o pow. 6,10 ha i „Cis B” o pow. 9,25 ha.

Na terenie gminy w nadleśnictwie Skarżysko obręb Skarżysko leśnictwo Majdów znajduje się 10 pomników przyrody ożywionej, z czego 5 stanowią buki, 2 dęby i 3 klony. Użytki ekologiczne natomiast występują w północnej części gminy na terenie lasów nadleśnictwa Radom obręb Radom koło wsi Omięcin.

Obszar południowej części gminy Szydłowiec został zaliczony do Obszaru Chronionego Krajobrazu Lasy Przysusko-Szydłowieckie. Podstawę prawną jego utworzenia stanowi Rozporządzenie nr 40 Wojewody Mazowieckiego z dnia 5 maja 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Lasy Przysusko-Szydłowieckie. Obejmuje on tereny w dolinach górnego biegu Radomki i Drzewiczki w południowej części województwa mazowieckiego i północnej województwa świętokrzyskiego. Na terenie tym występują duże kompleksy leśne borów sosnowo-jodłowych z bukiem i dębem w wieku dochodzącym do 140 lat. Łączna powierzchnia obszaru wynosi 41 709 ha, z czego blisko 90% przypada na województwo mazowieckie.

Teren chronionego krajobrazu został uwzględniony w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego gminy.

Poza tym na terenie gminy Szydłowiec znajdują się dwa zabytkowe parki, mianowicie park w Szydłowcu o pow. 7,85 ha z zamkiem otoczonym fosą zasilaną wodami rzeki Korzeniówki oraz park wiejski w Krzcięcinie o pow. 16,25 ha z ruinami dworu Makomaskich. Parki wpisane są do rejestru zabytków.

4. Ludność i demografia

Według danych GUS (2014 r.) w gminie Szydłowiec mieszka 19 147 osób, w tym 9 449 mężczyzn i 9 698 kobiet. Według danych Rejestru Mieszkańców Gminy Szydłowiec w roku 2014 zameldowanych na pobyt stały w gminie było 19 180 osób (stan na 31.12.2014), a w roku 2013 – 19 344 osoby (stan na 31.12.2013). Gęstość zaludnienia wynosi 139 osób/km² (dane GUS za 2013 r.). Współczynnik feminizacji – 103 (dane GUS za 2013 r.). Tym samym ludność gminy Szydłowiec niemal w równych proporcjach dzieli się pod względem płci, z lekką przewagą liczby kobiet nad liczbą mężczyzn, co pokrywa się ze strukturą płci w regionie i kraju.

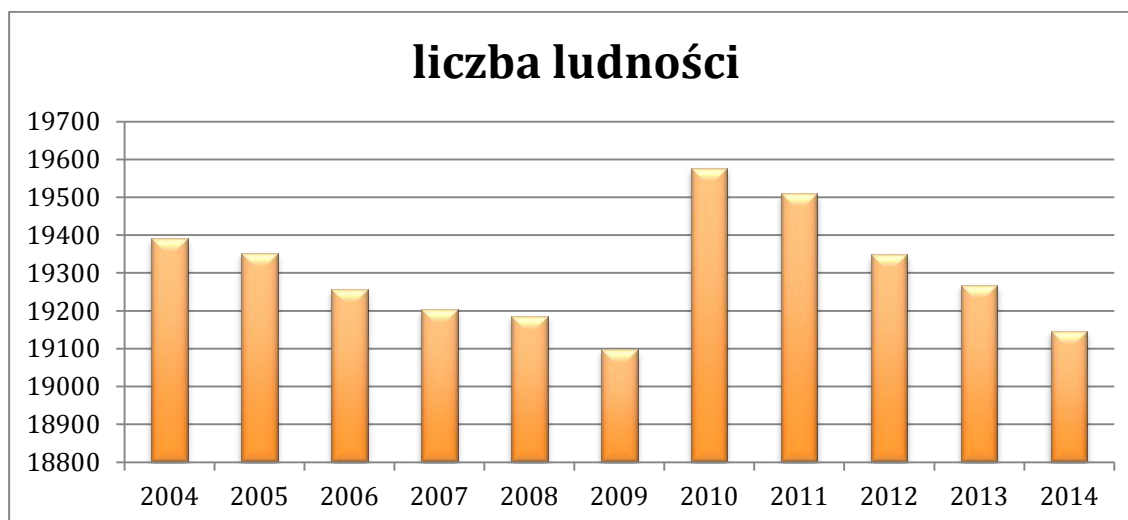

Tab. 1 Podstawowe dane społeczno-demograficzne dotyczące gminy Szydłowiec

wyszczególnienie	gmina	powiat	województwo	Polska
powierzchnia w km ²	138	452	35 558	312 679
liczba sołectw	22	87	7 324	40 583
ludność ogółem, w tym*:	19 268	40 339	5 316 840	38 495 659
mężczyźni	9 449	20 101	2 643 762	18 629 535
kobiety	9 698	20 238	2 773 078	19 866 124
gęstość zaludnienia (osób/km ²)	139	89	150	123
współczynnik feminizacji	103	101	109	107
zgony na 1000 ludności	177	48,6	10,2	10,1
liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym	3 569	7 915	825 206	5 771 426
liczba ludności w wieku produkcyjnym	12 339	25 532	3 478 808	25 646 082
liczba ludności w wieku poprodukcyjnym	3 360	6 983	1 012 826	7 078 151
bezrobocie	2 723	6 183	283 196	2 157 883
saldo migracji	-106	-157	13 353	-19 904

Źródło: GUS 2013 r.; * dane dotyczące liczby ludności i liczby mężczyzn i kobiet podane za rok 2014 r.

Wyk. 1 Zmiany liczby ludności w gminie Szydłowiec w latach 2004–2014

Źródło: GUS 2015 r.

Biorąc pod uwagę proporcje pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi, strukturę wiekową ludności należy uznać za korzystną z punktu widzenia dalszego rozwoju gminy. Przewaga ludności w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym nad ludnością w wieku poprodukcyjnym może przyczynić się do dalszego rozwoju gminy i wzrostu liczby jej mieszkańców.

Niekorzystnym natomiast zjawiskiem jest ujemne saldo migracji. Co prawda w porównaniu z 2012 r. sytuacja poprawiła się trochę (-147 dla 2012, BDL GUS), jednak nadal więcej osób opuszcza na stałe gminę Szydłowiec niż w niej osiada. Dlatego też rozwój infrastruktury technicznej i społecznej sprzyjający osiedlaniu się nowych mieszkańców jest jednym z celów strategicznych gminy na najbliższą dekadę.

Do najważniejszych cech demograficznych mających wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy gminy Szydłowiec w najbliższych latach należy zaliczyć:

- spadek liczby ludności,
- ujemne saldo migracji na terenie gminy,
- równowagę pomiędzy liczbą kobiet a liczbą mężczyzn,
- korzystny układ grup wiekowych mieszkańców z przewagą osób w wieku produkcyjnym i z niskim odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym.

5. Infrastruktura techniczna

Sieć komunikacyjna

Sieć komunikacyjna na terenie gminy Szydłowiec opiera się na dwóch głównych trasach – drodze krajowej oraz wojewódzkiej. Wzdłuż osi północ – południe gminę przecina droga ekspresowa nr 7 Gdańsk – Warszawa – Radom – Kielce – Kraków – Chyżne (na długości 14,84 km), natomiast wzdłuż osi wschód – zachód jest to droga wojewódzka nr 727 Klwów – Przysucha – Szydłowiec – Wierzbica (na długości 5,54 km). Tworzą one południkowo-równoleżnikowy układ krzyżowy, na którym oparta jest lokalna sieć komunikacyjna.

Lokalna sieć komunikacyjna na obszarze gminy składa się z wielu dróg powiatowych i jest dobrze ukształtowana. Ich długość (wyłączając ulice miejskie) wynosi 71,84 km, przy czym 3,96 km stanowią trasy o gruntowej nawierzchni, zaś 67,87 km dróg posiada nawierzchnie utwardzone.

Do dróg powiatowych Szydłowca zalicza się następujące trasy:

Kochanów – Smagów – Krzcięcin,

Szydłowiec – Aleksandrów – granica województwa

Świerczek – Szydłówek

Sadek – Zbijów – granica województwa

Ciechostowice – Łazy

Omięcin – Zaborowie

Łaziska – Zdziechów

Jabłonica – Pogroszyn – Chustki

Hucisko – Budki Długie

Szydłowiec – Gąsawy Rządowe – Mirów

Barak – Sadek – stacja kolejowa Szydłowiec

Szydłowiec – Majdów – granica województwa

Mniszek – Omięcin – Szydłowiec

Łaziska – Zaborowie – Zastronie

Ulice Szydłowca: Folwarczną, Kościuszki, Podgórze, Radomską, Książek Stary, Książek Nowy oraz Kolejową uznaje się za drogi powiatowe, zaś całkowita długość ulic miasta w kategorii tras powiatowych to 12,71 km, z czego wszystkie zostały utwardzone. Drogi gminne natomiast, wyłączając przy tym ulice miejskie, liczą 63,57 km, z czego 30,25 km jest już utwardzona. Miejskie ulice lokalne łącznie mają długość 35,40 km, z czego 25,10 km to trasy utwardzone. Te ulice miejskie o nawierzchni gruntowej, która została umocniona (m.in. żwirem) liczą 10,30 km.

Indeks gęstości dróg o powierzchni twardej wynosi 113,05 km/100 km², zaś przeciętna gęstość ogólnej sieci dróg publicznych wynosi 147,57 km/100 km². Na terenie gminy mieści się pięć przepustów drogowych, których średnica wynosi więcej niż 60 cm.

W Szydłowcu wybudowano sześć mostów. Stan dwóch ocenia się jako dobry, pozostałe cztery wymagają odnowienia.

Dzięki drodze numer S7 Szydłowiec jest dobrze skomunikowany ze stolicą województwa. Transport publiczny oparty jest przede wszystkim na prywatnych przewoźnikach. Dotarcie do przystanków autobusowych zajmuje średnio 30 minut z każdej części gminy. Na terenie Szydłowca znajduje się dworzec PKS.

Przez teren gminy Szydłowiec przebiega również linia kolejowa (trasa Warszawa – Radom – Kielce – Kraków). Jedyna zlokalizowana na tym obszarze stacja kolejowa Szydłowiec znajduje się na granicy z gminą Jastrząb. Ze względu na usytuowanie stacji kolejowej na granicy gminy nie pełni ona istotnej roli w transporcie towarowym oraz pasażerskim.

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Gmina Szydłowiec wyposażona jest w sieć wodociągową i kanalizacyjną. Poniżej przedstawione dane za rok 2013 i 2014 r. (BDL GUS) pokazują poziom rozwoju infrastruktury technicznej na terenie gminy.

Długość wodociągowej czynnej sieci rozdzielczej wynosi 137,2 km. Liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosi 3709. Liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej na terenie gminy w 2015 r. wynosiła 18 242 osoby, z czego 11 300 to mieszkańcy miasta Szydłowiec. Oznacza to, że ponad 95% mieszkańców gminy ma dostęp do sieci wodociągowej.

Poza obszarem aglomeracji Szydłowiec tereny gminy są nieskanalizowane. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosi 41,03 km, natomiast liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosi 1 455 szt. Liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w gminie Szydłowiec wynosi 11 337, w tym w samym Szydłowcu korzysta z niej 10 593 mieszkańców. Skanalizowanie całego obszaru gminy jest jednym z głównych celów operacyjnych władz gminnych na nadchodzące lata. Ogółem dostęp do sieci kanalizacyjnej posiada obecnie 59,2% mieszkańców gminy, z czego jedynie 6,6% zamieszkuje obszary wiejskie.

Sieć kanalizacyjna gminy zbudowana jest w 70% z PCV, zaś w 30% z kamionki. Lokalną oczyszczalnię ścieków zalicza się do oczyszczalni biologiczno-mechanicznych. Rocznie na terenie gminy powstaje 362 dam^3 ścieków, z czego całość jest usuwana w tej oczyszczalni ścieków o przepustowości 3500 m^3/d .

Siecią wodociągową i kanalizacyjną na obszarze gminy Szydłowiec zarządza wydzielona w tym celu gminna jednostka organizacyjna Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. . Do jej głównych zadań należy:

- zaopatrzenie w wodę gospodarstw domowych i przedsiębiorstw działających na terenie gminy Szydłowiec,
- eksploatacja ujęć wody i stacji uzdatniania wody (SUW) na terenie gminy Szydłowiec,
- odprowadzanie ścieków, eksploatacja przepompowni ścieków oraz usługi w zakresie asenizacji,
- projektowanie i budowa przyłączy kanalizacyjnych i wodociągowych,
- opracowywanie planów budowy sieci wodociągowo-kanalizacyjnych,
- wykonywanie badań laboratoryjnych wody i ścieków (wdrożony w 2008 r. System Zarządzania Jakością ISO 9001 oraz zatwierdzenie do badań wody przez Państwowego Inspektora Sanitarnego w Szydłowcu),

- czyszczenie oraz usuwanie zatorów w kanalizacji,
- eksploatacja oczyszczalni ścieków.

Firma eksploatuje wodociągi w: Szydłowcu, Sadku, Baraku, Woli Korzeniowej, Majdowie, Łazach, Ciehostowicach, Zdziechowie Kolonii, Chustkach, Zdziechowie Metkowie, Zdziechowie Lisicy, Zdziechowie Działach, Jankowicach, Wysokiej, Świerczku, Szydłowku pod Świerczkiem, Szydłowku, Hucisku, Długoszu, Rybiance, Korzycach, Krzcięcinie, Marywilu, Omięcinie, Świniowie, Wilczej Woli, Wysocku, Zastroniu oraz obsługuje ujęcia wody i SUW w miejscowościach Szydłowiec, Sadek, Zdziechów, Majdów i Hucisko.

Pojawianie się nowych technologii generuje możliwości rozwojowe zaplecza technicznego i technologicznego w aspektach przesyłu i uzdatniania wody oraz budowy sieci kanalizacyjnych i oczyszczania ścieków. Plany rozwojowe spółki na najbliższe lata obejmują wprowadzenie nowoczesnych technologii w podstawowych obszarach działalności przedsiębiorstwa. Dodatkowo spółka Wodociągi i Kanalizacja planuje w perspektywie lat 2016–2020 uruchomienie zasobów optymalizujących koszty energetyczne w ujęciach wody i oczyszczalni ścieków w postaci źródeł fotowoltaicznych.

Sieć energetyczna i telekomunikacyjna

Obszar gminy Szydłowiec jest w pełni zelektryfikowany. Na jej terenie najważniejszym punktem zasilania sieci energetycznej SN jest stacja 110/15 kV Szydłowiec. Wzmacniana liniami 110 kV relacji Szydłowiec – Skarżysko i Rożki – Szydłowiec stacja ma do dyspozycji dwa transformatory, których moce wynoszą po 16 MVA. Obciążenie każdego z nich wynosi odpowiednio 4,6 MW oraz 6,0 MW. Eksploatacja sieci przemysłowych Głównego Punktu Zasilającego w Szydłowcu należy do Rejonu Energetycznego Najwyższych Napięć w Radomiu.

Na obszarze gminy istnieje 95 stacji trafo SN/nn, w tym 24 z nich stanowią stacje napowietrzne, natomiast 71 z nich to stacje wewnętrzne. Warto zaznaczyć, że 1 stacja jest na słupach drewnianych, 14 sztuk stanowią ŻH, 15 sztuk stacji działa na żerdziach wirowych oraz 41 sztuk stacji typu STS na ŻN.

Stacje transformatorowe 15/04 kV są zasilane przez sieć średniego napięcia kablową oraz napowietrzną. Energia elektryczna jest dostarczana do użytkowników dzięki tym właśnie stacjom. Do zadań Rejonowego Zakładu Energetycznego Skarżysko-Kamienna należy eksploatacja sieci rozdzielczej SN/nn, linii nn oraz SN.

Na terenie Szydłowca nie znajdują się żadne linie SN, których wiek nie przekracza 15 lat. Istnieje jednak 24,7 km linii działających od 15 do 30 lat oraz 4,4 km linii,

których długość użytkowania jest większa niż 30 lat. Dla porównania na terenie całej gminy funkcjonuje 18 km linii SN, które istnieją do 15 lat, 55,2 km ma od 15 do 30 lat, a 25,3 km linii działa dłużej niż 30 lat.

Gmina Szydłowiec przynależy do rejonu telekomunikacyjnego w Szydłowcu oraz do radomskiej strefy numeracyjnej. Na terenie gminy znajdują się dwa światłowody:

- Jastrząb – Chlewiska – znajdujący się wzdłuż drogi wojewódzkiej,
- Radom – Kielce – prowadzący wzdłuż torów PKP.

Dzięki nim możliwa jest realizacja potrzeb komunikacyjnych na terenie gminy. Działają tutaj również ogólnopolskie sieci telefonii komórkowej. Obecnie realizowany jest program budowy światłowodowej sieci szkieletowej. Projekt koordynuje firma Netmar z Pcimia.

Dostawcy usług internetowych działający na terenie gminy to NetBit, ACS Electronic, Impromex oraz Pobjeda.pl.

Sieć ciepłownicza

Na obszarze Szydłowca sprawami dotyczącymi użytkowania i wykorzystywania systemu ciepłowniczego oraz zarządzaniem nim zajmuje się wydzielona w tym celu gminna jednostka organizacyjna Ciepłownia Miejska Spółka z o.o., której celem jest dostarczanie energii cieplnej. Na podstawie danych z 2014 r. do najważniejszych z nich według kryterium wielkości sprzedaży energii cieplnej zalicza się:

- Szydłowiecką Spółdzielnię Mieszkaniową – udział w sprzedaży 51,10%,
- wspólnoty mieszkaniowe – udział w sprzedaży 20,21%,
- Urząd Miejski w Szydłowcu z jednostkami podległymi – udział w sprzedaży 9,27%, w tym Zespół Edukacji i Finansów Oświaty w Szydłowcu – udział w sprzedaży 6,62%,
- Starostwo Powiatowe w Szydłowcu z jednostkami podległymi – udział w sprzedaży 5%, w tym obiekty Zespołu Opieki Zdrowotnej – udział w sprzedaży 2,77%,
- Państwową Straż Pożarną, Ochotniczą Straż Pożarną, Prokuraturę i Sąd Rejonowy w Szydłowcu – łączny udział w sprzedaży 1,61%.

Pozostali odbiorcy ciepła to drobne przedsiębiorstwa i osoby fizyczne, których udział w sprzedaży ciepła ogółem wynosił 12,81%.

W skład spółki wchodzi jedna kotłownia systemowa wyposażona w trzy kotły wodne typu WR 10. Średnia moc dyspozycyjna kotłowni systemowej jest równa 23,76 MWt (dane za rok 2014). W chwili obecnej pracują tylko dwa kotły grzewcze w układzie kolektorowym zabezpieczające w pełnym zakresie zapotrzebowanie

na energię ciepłą zgłaszane przez odbiorców przyłączonych do miejskiej sieci scentralizowanej.

Na przestrzeni ostatnich lat dokonano modernizacji źródeł ciepła w wielu budynkach na obszarze gminy (należały do nich m.in. ośrodki zdrowia oraz szkoły). W miejsce wcześniej funkcjonujących kotłowni węglowych wprowadzono źródła ciepła opalane olejem opałowym oraz płynnym gazem. Zadania te sfinansowano ze środków własnych przy współudziale dofinansowania pozyskanego z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska.

Za pośrednictwem sieci przesyłowej mieszkańcom Szydłowca jest dostarczana energia ciepła na potrzeby centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej. Maksymalna średnica sieci magistralnej będącej w dyspozycji ciepłowni wynosi $D_n=300$ mm. W okresie ostatnich 10 lat zmodernizowano sieci przesyłowe i rozdzielcze. Obecnie sieć ciepła w przeważającej części wykonana jest na bazie nowoczesnych technologii opartych na rurach preizolowanych o niskim współczynniku strat ciepła.

Do głównych węzłów wymiennikowych na terenie Szydłowca zaliczamy węzły grupowe znajdujące się na ulicach: Kolejowej 6a, Radomskiej 48, Wschodniej 1 oraz Staszica 17. W większości węzły ciepłownicze powstały w oparciu o wymienniki ciepła typu JAD, służące do zamiany parametrów wysokich na parametry niskie w sieciach centralnego ogrzewania budynków oraz centralnej ciepłej wody użytkowej dla zaspokojenia potrzeb bytowych mieszkańców. Wszystkie węzły wymiennikowe zostały wyposażone w automatyczne regulatory pogodowe sterujące dostawami ciepła do odbiorcy końcowego w zależności od warunków atmosferycznych.

W gminie Szydłowiec z sieci ciepłowniczej korzysta około 6 000 osób, głównie mieszkańców miasta, co stanowi około 50% ogółu mieszkańców miasta Szydłowiec i około 30% mieszkańców gminy Szydłowiec. Pozostałe gospodarstwa domowe korzystają z własnych systemów grzewczych bazujących na paliwach takich jak: węgiel kamienny i jego rodzaje, gaz ziemny, energia elektryczna, gaz płynny (LPG), olej opałowy lub paliwa ekologiczne (odnawialne). Ogrzewanie kominkowe jest dopuszczalne jako dodatkowe źródło wytwarzania ciepła.

Rozwój sieci ciepłowniczej w gminie Szydłowiec jest jednym z jej celów operacyjnych na najbliższe lata. Przebiegał będzie dwutorowo – poprzez poprawę warunków pracy i rozwój miejskiej sieci ciepłowniczej oraz proekologicznych źródeł energii. Prace modernizacyjne już trwają. W najbliższym czasie planowane są działania w następującej kolejności:

- przebudowa sieci Dn 300 w ul. Sadowej (II etap),
- przebudowa sieci Dn 300 od komory spustowej przy ul. Iłżeckiej do komory rozdzielczej przy skrzyżowaniu ulic Wschodniej i Staszica,
- zakończenie przebudowy sieci od komory rozdzielczej przy skrzyżowaniu ulic Wschodniej i Staszica w kierunku os. Zamkowa,
- zakończenie modernizacji sieci od komory rozdzielczej przy skrzyżowaniu ulic Wschodniej i Staszica w kierunku os. Wschód,
- zainstalowanie systemów automatycznego sterowania kotłów i kontroli procesu spalania w celu uzyskania maksymalnej sprawności wytwarzania ciepła,
- modernizacja odcinków sieci wykazujących najwyższy stopień zużycia eksploatacyjnego (od Publicznej Szkoły Podstawowej Nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi im. Jana III Sobieskiego do poczty; wzdłuż ul. Iłżeckiej, i z os. Wschód do ul. Jastrzębskiej).

Kierunki rozwoju miejskiej sieci ciepłowniczej są określane na bazie planu zagospodarowania przestrzennego miasta Szydłowiec w obszarach zabudowy wielo- oraz jednorodzinnej i terenów inwestycyjnych Specjalnej Strefy Ekonomicznej (Podstrefa Szydłowiec) z uwzględnieniem przewidzianego w prawie energetycznym kryterium opłacalności ekonomicznej.

Zagrożeniem dla stabilności systemu centralnego wytwarzania ciepła dla miasta Szydłowiec jest polityka Unii Europejskiej prowadząca do drastycznego ograniczenia emisji CO₂. Wobec faktu, że podstawowym paliwem dla miejskiego systemu ciepłowniczego jest węgiel kamienny, należy przewidywać w następnych latach konieczność zakupu coraz większej ilości uprawnień do emisji CO₂, co wpłynie znacząco na cenę ciepła centralnego wytwarzanego w oparciu o spalanie węgla. Trzeba zatem poszukać możliwości wytwarzania ciepła w oparciu o inne źródła lub paliwa niepodlegające takim restrykcjom jak węgiel.

Szczególną uwagę należy poświęcić analizie możliwości stwarzanych przez ostatnio zmienioną ustawę o odnawialnych źródłach energii w zakresie:

- ewentualnego wdrożenia systemu współspalania biopaliw do produkcji ciepła w istniejących źródłach,
- możliwości zabudowy turbiny gazowej w miejsce kotła WR-10 wycofanego z eksploatacji,
- uwarunkowań technicznych i opłacalności montażu ogniw fotowoltaicznych na terenach i w obiektach będących własnością spółki Ciepłownia Miejska.

Zarówno Ciepłownia Miejska, jak i inne zainteresowane instytucje będą realizować zobowiązania wynikające z ustawy o efektywności energetycznej przy uwzględnieniu kryterium ekonomicznego oraz możliwości akceptacji przez odbiorców wzrostu cen energii cieplnej wynikających z poniesionych kosztów inwestycyjnych.

Sieć gazowa

Gmina Szydłowiec zapewnia w większości dostęp do sieci gazowej na terenie miasta. Na terenach wiejskich jedynie mieszkańcy Szydłówka mają dostęp do sieci gazowej. Długość czynnej sieci gazowej na terenie gminy wynosi 24 355 m. Liczba czynnych połączeń do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych wynosi 436 szt., natomiast liczba odbiorców gazu to zaledwie 2 131 gospodarstw domowych, z czego 221 ogrzewa gazem lokale mieszkalne (dane za rok 2013, GUS).

2 109 gospodarstw korzystających z sieci gazowej znajduje się w Szydłowcu, więc tak jak w przypadku sieci kanalizacyjnej, jedynie niewielki odsetek gospodarstw (niewiele ponad 1%) z obszarów wiejskich gminy ma dostęp do sieci gazowej.

Gospodarka odpadami

Zasady gospodarowania odpadami określa regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Szydłowiec przyjęty uchwałą Nr 177/XXVII/13 Rady Miejskiej w Szydłowcu z dnia 15 maja 2013 r. Na terenie gminy działa system selektywnej zbiórki odpadów. Właściciele nieruchomości są zobowiązani zapewnić odpowiednio oznaczone pojemniki na odpady segregowane i niesegregowane. Odbiór odpadów komunalnych z budynków jednorodzinnych odbywa się nie rzadziej niż raz na dwa tygodnie, z budynków wielorodzinnych i wielolokalowych natomiast nie rzadziej niż dwa razy na tydzień. Odbiór odpadów wielkogabarytowych i elektrośmieci odbywa się nie rzadziej niż raz na pół roku.

W grudniu 2013 r. na terenie gminy został też uruchomiony Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych. Punkt mieści się w Szydłowcu przy ul. Piaskowej 29 (na terenie nieczynnego składowiska odpadów) i czynny jest w środy i w soboty od godziny 8:00 do 13:00. Każdy mieszkaniec gminy, po okazaniu dokumentu tożsamości i podaniu adresu nieruchomości, z której odpady zostały przywiezione, może dostarczyć do punktu odpady komunalne takie jak np. sprzęt RTV i AGD, meble i odpady wielkogabarytowe, baterie i akumulatory, opony, odpady i gruz z drobnych prac remontowych i rozbiórkowych, leki, odpady biodegradowalne (takie jak gałęzie, liście, trawa), opakowania po farbach i lakierach oraz zużyte oleje silnikowe, przekładniowe, itp.

6. Zasoby mieszkaniowe

Na terenie gminy Szydłowiec występuje budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne (dominująca forma zabudowy w sołectwach) i wielorodzinne (głównie w Szydłowcu). Ze względu na rolniczy charakter części gminy w mniejszych miejscowościach dominuje zabudowa zagrodowa, stanowiąca prywatną własność mieszkańców i przekazywana z pokolenia na pokolenie. Poza tym część ludności mieszka w budynkach komunalnych.

Według danych GUS (stan na 2013 r.) w gminie znajdują się 6082 mieszkania. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi 73,9 m² – dla porównania średnia wielkość mieszkania w powiecie szydłowieckim wynosi 75,5 m², a w województwie mazowieckim 91,5 m².

Gospodarka mieszkaniem komunalnym jest bardzo ważnym elementem polityki społecznej realizowanej przez samorząd gminny. Obowiązek opracowania i uchwalenia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy nałożony został w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu Cywilnego. Ustawa ta nakłada na gminy – jako zadania własne – obowiązek tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej oraz zapewnienia lokali socjalnych i lokali zamiennych, a także zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach.

Zarządzanie zasobami mieszkaniowymi należącymi do gminy Szydłowiec odbywa się w stosunku do lokali komunalnych. Według danych GUS (stan na 2013 r.) w gminie znajdują się 142 budynki komunalne. W większości są to lokale użytkowe, m.in. szkoły i przedszkola. Mieszkania znajdują się w 10 budynkach komunalnych (77 lokali socjalnych o łącznej powierzchni 2 209 m²). Szczegółowe dane odnośnie sytuacji mieszkaniowej w gminie na tle danych z powiatu i województwa zawierają poniższe tabele.

Tab. 2 Udział procentowy mieszkań wyposażonych w instalacje w gminie Szydłowiec

	gmina Szydłowiec (mieszkania komunalne)		gmina Szydłowiec (mieszkania ogółem)		powiat szydłowiecki		województwo mazowieckie	
	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś
wodociąg	77,92%	0	96,7%	95,6%	96,7%	79%	98,7%	87,7%
łazienka	64,94%	0	92,4%	56,3%	92,4%	60,9%	96,3%	77,6%
centralne ogrzewanie	46,75%	0	88,5%	54,5%	88,5%	56,7%	92,3%	68,8%

Źródło: Dane dla mieszkań komunalnych – UM w Szydłowcu; pozostałe dane GUS 2013 r.

Tab. 3 Lokale zamieszkałe według stopnia wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne w gminie Szydłowiec

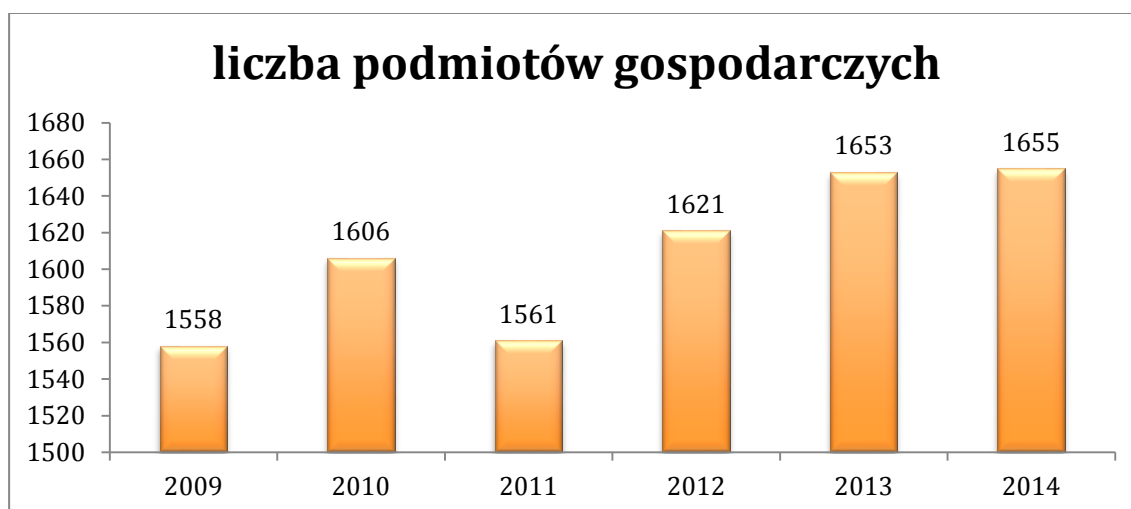
lokalizacja	gmina Szydłowiec (mieszkania komunalne)		gmina Szydłowiec (mieszkania ogółem)		powiat szydłowiecki		województwo mazowieckie	
	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś
	instalacja techniczno-sanitarna (l. mieszkań):							
wodociąg	60	0	3758	1769	3758	7116	1509732	533813
ustęp spłukiwany	50	0	3687	1345	3687	5848	1497135	493945
łazienka	50	0	3589	1237	3589	5486	1473253	472587
gaz sieciowy	0	0	2065	21	2065	23	1134118	117718

Źródło: Dane dla mieszkań komunalnych – UM w Szydłowcu; pozostałe dane GUS 2013 r.

7. Sytuacja ekonomiczna

Gospodarka lokalna

Sytuacja gospodarcza w gminie Szydłowiec sukcesywnie się poprawia. Od 2011 r. rośnie liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy. Obszar ten ma duże możliwości rozwoju: z jednej strony w mieście Szydłowiec zlokalizowany jest obszar inwestycyjny dzielnicy przemysłowej S2, korzystnie pod względem komunikacyjnym położony w pobliżu trasy S7 i stacji PKP Szydłowiec, z drugiej strony istnieje możliwość rozwoju działalności rolniczej oraz sadowniczej na terenach wiejskich.

Wyk. 2 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy Szydłowiec w latach 2009–2014

Źródło: GUS 2014 r.

W gminie Szydłowiec dominują przedsiębiorstwa małe, zatrudniające do 50 pracowników (1 640, dane BDL, GUS 2014 r.). Zaledwie 1% przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie gminy zatrudnia większą liczbę pracowników, lecz w żadnym z nich liczba zatrudnionych nie przekracza 1000 pracowników. Dlatego też jednym z najważniejszych wyzwań na najbliższe lata jest pozyskanie terenów pod inwestycje oraz inwestorów, co przyczyni się do rozwoju gospodarczego gminy i co za tym idzie – powstania nowych miejsc pracy.

Najwięcej przedsiębiorstw zarejestrowanych w gminie Szydłowiec działa w branżach handlowej, przetwórstwie przemysłowym i budownictwie.

Tab. 4 Struktura sektorowa podmiotów gospodarczych w gminie Szydłowiec

sekcje PKD	liczba przedsiębiorstw
rolnictwo, leśnictwo i łowiectwo	17
górnictwo i wydobywanie	7
przetwórstwo przemysłowe	226
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	1
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	52
budownictwo	260
handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	474
transport i gospodarka magazynowa	65
działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	35
informacja i komunikacja	27
działalność finansowa i ubezpieczeniowa	47
działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	35
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	72
działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	34
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	16
edukacja	58

opieka zdrowotna i pomoc społeczna	81
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	23
pozostała działalność usługowa i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	125
organizacje i zespoły eksterytorialne	0

Źródło: GUS 2014 r.

Do najważniejszych przedsiębiorstw działających na terenie gminy Szydłowiec należą:

- Biella Polska Sp. z o.o.,
- Zakład Elektroniki Przemysłowej Profel Sp. z o.o.,
- Huta Szkła Gracja,
- Toolmex Truck,
- Aris,
- Comes,
- Spółdzielnia Inwalidów Elektron.

Piaskowiec szydłowiecki

Warto w tym miejscu wspomnieć o charakterystycznej i ważnej dla struktury gospodarczej gminy branży kamieniarskiej. W województwie mazowieckim kamień bloczny wydobywa się tylko w okolicach Szydłowca. Obszar ten obfituje w złoża piaskowca z okresu jurajskiego o różnym uwarstwieniu bloków, dochodzących powyżej 1 m, ułożonych poziomo lub pod niewielkimi kątami. Kamień charakteryzuje się strukturą drobnoziarnistą i dużą odpornością na działanie czynników atmosferycznych oraz trwałością przy stosunkowo dużej podatności na obróbkę mechaniczną i ręczną.

W okolicach Szydłowca udokumentowane są aż 34 złoża, z których kamień bloczny, drobnoziarnisty biały lub jasnożółty piaskowiec, znany jest pod nazwami Krawara, Śmiłów, Szydłówek czy Szydłowiec. Roczne wydobycie piaskowców szydłowieckich oscyluje obecnie w granicach 30 000 ton. Na terenie gminy Szydłowiec zarejestrowanych jest 7 przedsiębiorstw zajmujących się jego wydobyciem (dane BDL GUS, 2014 r.).

Od 2013 r. w Szydłowcu z inicjatywy Partnerstwa „Piaskowiec Szydłowiecki” odbywają się Szydłowieckie Targi Piaskowca, podczas których lokalni producenci prezentują swoje wyroby i możliwości, jakie daje obróbka tego kamienia.

Rys. 4 Wyroby z szydłowieckiego piaskowca

Źródło: www.szydlowiec.pl

Piaskowiec szydłowiecki jest wykorzystywany w kamieniarstwie budowlanym – głównie jako kamień elewacyjny – i jest ważnym elementem historycznej architektury Mazowsza, a w szczególności Warszawy. Zdobí budowle zarówno w kraju, jak i za granicą.

Specjalna Strefa Ekonomiczna – Podstrefa Szydłowiec

Gmina Szydłowiec wchodzi w skład Specjalnej Strefy Ekonomicznej Starachowice. Jej powołanie miało na celu zagospodarowanie istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury w istniejących i nowych branżach produkcyjnych poprzez:

- aktywizację w województwie potencjału technicznego,
- transfer nowoczesnej techniki,
- wsparcie funkcjonujących na terenie województwa podmiotów gospodarczych dzięki utworzeniu możliwości kooperacyjnych z podmiotami działającymi w strefie oraz złagodzeniu poziomu bezrobocia występującego w regionie.

Podstrefa Szydłowiec położona jest na terenie gminy Szydłowiec i składa się z czterech obszarów o łącznej powierzchni 9,11 ha. Oferowane inwestorom tereny w podstrefie obejmują zarówno obszary zabudowane obiektami przemysłowymi – hale produkcyjne, budynki magazynowe, biurowe – jak też obszary wyposażone

w infrastrukturę techniczną, ale bez budynków. Podstrefa Szydłowiec zagospodarowana jest w 79,64 %.

Rys. 5 Granice terenów inwestycyjnych Specjalnej Strefy Ekonomicznej – Podstrefa Szydłowiec

Źródło: UM w Szydłowcu 2015 r.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla nowej dzielnicy przemysłowej w Szydłowcu uwzględnia następujące obszary:

OBSZAR 1

Powierzchnia całkowita: 11,06 ha

Liczba działek: 26

Uzbrojenie: prąd, woda, gaz, kanalizacja, telefon

Przeznaczenie według planu zagospodarowania: przemysł, usługi (Uchwała Rady Miejskiej z dnia 9.11.2010 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dzielnicy przemysłowej S2)

Sytuacja prawna: własność gminy Szydłowiec, Skarbu Państwa, właścicieli prywatnych

Lokalizacja (dostępność komunikacyjna): droga krajowa nr 7 – przy dzielnicy przemysłowej; stacja kolejowa Szydłowiec – 3,5 km

Uwagi: obecnie nieużytki, bez zabudowań

OBSZAR 2

Powierzchnia całkowita: 55,68 ha

Liczba działek: 200

Uzbrojenie: prąd, woda, gaz, kanalizacja, telefon

Przeznaczenie według planu zagospodarowania: przemysł, usługi, produkcja (Uchwała Rady Miejskiej z dnia 9.11.2010 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dzielnicy przemysłowej S2)

Sytuacja prawna: własność gminy Szydłowiec, Skarbu Państwa, właściciele prywatnych

Lokalizacja (dostępność komunikacyjna): droga krajowa nr 7 – przy dzielnicy przemysłowej; stacja kolejowa Szydłowiec – 3,5 km

Uwagi: obecnie nieużytki, bez zabudowań

Rolnictwo i leśnictwo

Lasy zajmują powierzchnię 4 980 ha, tj. 36,05% powierzchni gminy Szydłowiec, z czego 4 310 ha, tj. 31,2% stanowią lasy państwowe. Pozostałe 670 ha (4,85% powierzchni gminy) znajduje się w rękach prywatnych.

Tab. 5 Lesistość miasta i gminy Szydłowiec według prawa własności (w ha)

forma własności	miasto	gmina	razem
lasy państwowe	35	4 275	4 310
lasy prywatne	15	274	289
lasy wspólnot	286	22	353
pozostałe	6	22	28
łącznie	342	4 638	4 980

Źródło: UM w Szydłowcu 2015 r.

Na terenie gminy Szydłowiec funkcjonuje 1 579 gospodarstw rolnych. Przeważają gospodarstwa małe – do 5 ha.

Tab. 6 Struktura powierzchni gospodarstw rolnych w gminie Szydłowiec

wielkość gospodarstwa	liczba gospodarstw	udział procentowy w liczbie gospodarstw rolnych w gminie
do 5 ha	1 333	84,4%
5–10 ha	209	13,3%
10–15 ha	30	1,9%
powyżej 15 ha	7	0,4%
łącznie	1579	100%

Źródło: UM w Szydłowcu 2015 r.

Gmina Szydłowiec posiada niekorzystne warunki glebowe do rozwoju produkcji rolnej – około 90% gleb na jej terenie to gleby kwaśne i bardzo kwaśne. Dominują gleby klas IV a i b, V i VI, z niewielkim udziałem gleb klasy III. Są to głównie kompleksy żytne i ziemniaczane. W związku z tym tylko północna część gminy ma charakter rolniczy. Alternatywą dla prowadzenia działalności rolniczej w tak niesprzyjających warunkach glebowych jest przekształcanie gospodarstw produkcyjnych na gospodarstwa agroturystyczne. Obecnie na terenie gminy funkcjonuje tylko jedno takie gospodarstwo, jest to więc niewykorzystany potencjał gminy, szczególnie w kontekście obszarów o dużych walorach przyrodniczych. Wsparcie dla rozwoju agroturystyki jest jednym z celów operacyjnych niniejszej Strategii.

Na terenie gminy Szydłowiec uprawia się głównie zboża – żyto, pszenicę ozimą i jara, jęczmień ozimy i jary, owies oraz pszenżyto ozime i jare, a także ziemniaki. Według danych Urzędu Miejskiego w Szydłowcu hodowla zwierząt oparta jest na paszach wyprodukowanych w gospodarstwach i przedstawia się następująco:

- krowy – 789 szt.,
- trzoda chlewna – 568 szt.,
- owce – 16 szt.,
- konie – 134 szt.,
- drób – 7 648 szt.

Tab. 7 Użytkowanie gruntów na obszarze gminy Szydłowiec

typ użytkowania	powierzchnia	
	ha	%
grunty leśne	5 319	38,46
użytki rolne, w tym:	6 792	49,11
grunty orne	4 668	33,75
użytki zielone	2 003	14,48
sady	121	0,87
tereny wód powierzchniowych	22	0,16
tereny osiedlowe, w tym:	754	5,45

tereny mieszkaniowe	171	1,24
tereny przemysłowe	63	0,46
tereny komunikacyjne	435	3,15
inne	508	3,67

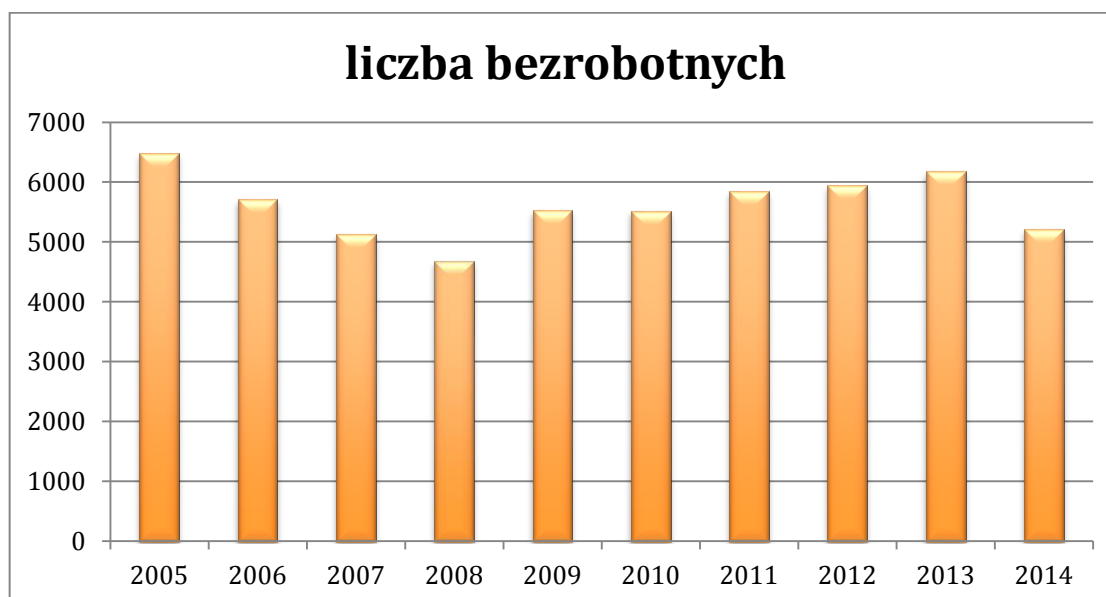
Źródło: GUS 2014 r.

Rynek pracy

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Szydłowcu na dzień 31.12.2014 r. wyniosła 5 219 osób, z czego 2 405 stanowiły kobiety. Była niższa o 964 osoby od liczby zarejestrowanych bezrobotnych na koniec grudnia 2013 r. (6 183 osoby).

Niestety powiat szydłowiecki ma bardzo wysoki odsetek bezrobotnych – jeden z najwyższych w kraju. Stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła 34,7% (BDL GUS, stan na koniec 2014 r.). Powiatowy Urząd Pracy nie prowadzi statystyki dotyczącej stopy bezrobocia na terenie gminy. Dane dostępne są na poziomie powiatu.

Wyk. 3 Liczba bezrobotnych z terenu powiatu szydłowieckiego w latach 2005–2014

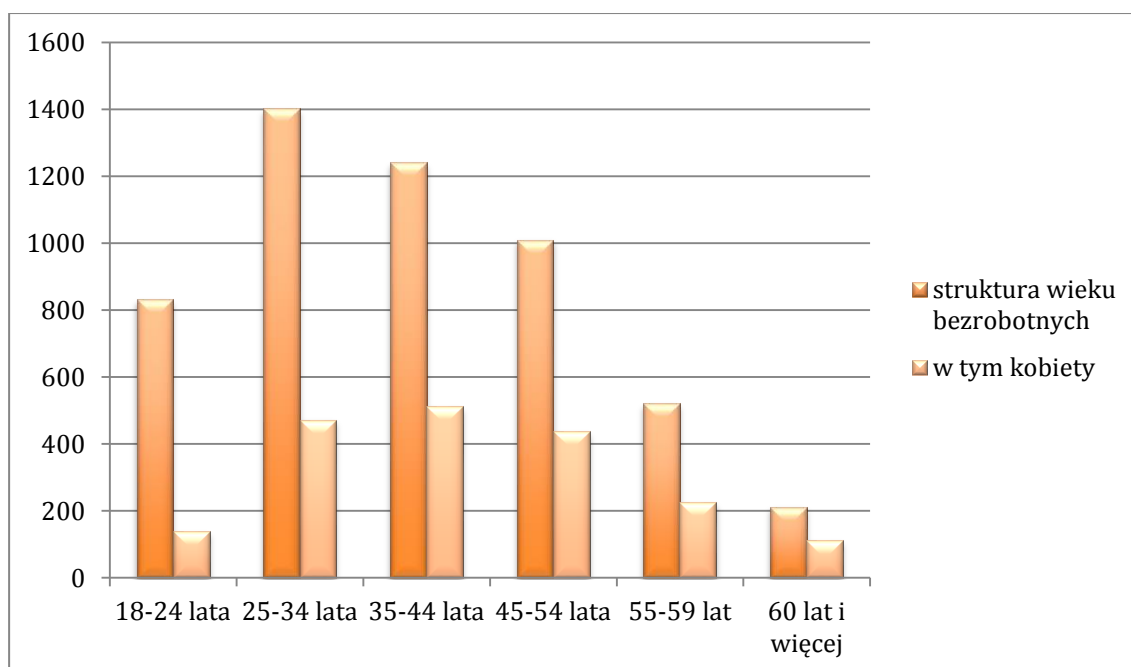
Źródło: GUS 2014 r.

Charakterystyka rynku pracy na obszarze gminy Szydłowiec jest powiązana zarówno z charakterem gospodarczym gminy, jak i z uwarunkowaniami regionu. Biorąc pod

uwagę wspomniane czynniki, należy podkreślić, że wskaźniki dotyczące rynku pracy odbiegają od przeciętnych wartości w tym zakresie odnotowywanych w skali ogólnokrajowej. Mimo korzystnych uwarunkowań i pozytywnych zmian aktualnym pozostaje nadal problem bezrobocia (szczególnie wśród osób młodych i zamieszkałych na terenach wiejskich), które rosło nieprzerwanie od 2009 r. Udział liczby zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w powiecie szydłowieckim wynosił na koniec IV kwartału 2014 r. 20,6%.

Wyk. 4 Struktura wieku bezrobotnych w powiecie szydłowieckim w 2014 r.

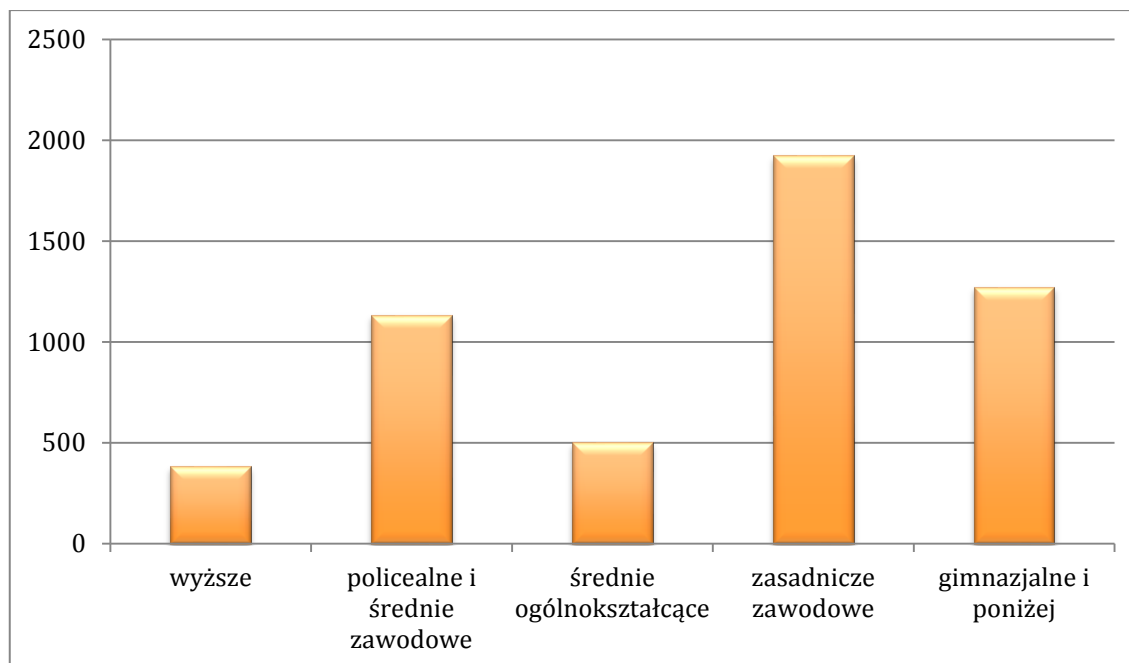

Źródło: PUP w Szydłowcu 2014 r.

Najwięcej zarejestrowanych bezrobotnych jest w grupie ludzi młodych (25–34 lata), co odzwierciedla ogólnokrajową tendencję. Jest to jeden z czynników wpływających na ujemne saldo migracji w gminie – coraz więcej osób, nie znajdując dla siebie możliwości rozwoju zawodowego, migruje do ośrodków regionalnych, takich jak Radom czy Kielce oraz dalej – do Warszawy i za granicę. Dotyczy to zarówno osób bez wyższego wykształcenia, jak i młodych specjalistów różnych branż. Aktywna walka z bezrobociem poprzez poszukiwanie inwestorów, którzy mogliby tworzyć nowe miejsca pracy jest jednym z najważniejszych celów operacyjnych *Strategii Rozwoju Gminy Szydłowiec* na najbliższe lata.

Wyk. 5 Struktura wykształcenia bezrobotnych w gminie Szydłowiec w 2014 r.

Źródło: PUP w Szydłowcu 2014 r.

8. Turystyka

Krajoznawcze walory przyrodnicze

Na obszarze gminy Szydłowiec występują następujące krajoznawcze walory przyrodnicze geologiczne (według klasyfikacji krajoznawczych walorów przyrodniczych Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajobrazowego):

Tab. 8 Zestawienie ilościowe krajoznawczych walorów przyrodniczych występujących na obszarze gminy Szydłowiec

	walory krajoznawcze	na obszarze gminy Szydłowiec
ukształtowane bez ingerencji człowieka		
1.	osobliwości flory i fauny	15
2.	inne obiekty geologiczne	3
utworzone przez człowieka		
3.	parki zabytkowe	2
w których ingerencja człowieka nie wpływa na ich charakter i znaczenie		
4.	parki krajobrazowe	1
łącznie		21

Źródło: opracowanie dr M. Nowacka na podstawie danych UM w Szydłowcu; badania własne na podstawie mapy topograficznej powiatu szydłowieckiego, 2015 r.

Osobliwości florystyczne na obszarze gminy Szydłowiec to przede wszystkim okazałe drzewa, zachowane w krajobrazie w formie pojedynczych okazów, grup bądź alei. Ze względu na wiek i rozmiar, większość z nich została uznana za pomniki przyrody.

Tab. 9 Pomniki przyrody ożywionej na obszarze gminy Szydłowiec

rodzaj pomnika	obwód pnia (cm)	wysokość (m)	lokalizacja
Buk pospolity	290	26	Majdów
Buk pospolity	380	28	Majdów
Buk pospolity	400	28	Majdów
Buk pospolity	310	29	Majdów
Buk pospolity	285	29	Majdów
Klon zwyczajny	380	27	Majdów
Klon jawor	235	26	Majdów
Klon jawor	240	26	Majdów
Dąb bezszypułkowy	340	30	Majdów
Dąb szypułkowy	450	20	Majdów

Źródło: opracowanie M. Nowacka na podstawie danych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie.

W celu ochrony osobliwości flory i fauny tworzone są rezerwaty przyrody, które stanowią bardzo atrakcyjne turystycznie enklawy pierwotnej przyrody. Na terenie gminy Szydłowiec istnieje rezerwat przyrody ożywionej podzielony na dwie części:

- Cisowy Majdów – Cis „A” : założony w 1953 r. leśny rezerwat o pow. 6,10 ha,
- Cisowy Majdów – Cis „B” : założony w 1953 r. leśny rezerwat o pow. 9,25 ha.

Na terenie rezerwatu występuje 17 gatunków drzew i krzewów, razem 49 gatunków roślin, dziesięć gatunków objętych ochroną ścisłą, a cztery częściową (E. Koselnik, 2002).

Osobliwość florystyczną stanowią także użytki ekologiczne. Na terenie gminy Szydłowiec występują trzy użytki ekologiczne o łącznej powierzchni 2,87 ha, na które składa się:

- rynnowe zagłębienie terenu w Omięcinie o pow. 0,78 ha,
- silnie wilgotne zagłębienie terenu w Omięcinie o pow. 0,32 ha,
- silnie wilgotny nieużytek w Omięcinie o pow. 1,77 ha (dane RDOŚ w Warszawie) .

Walorami przyrodniczymi ukształtowanymi bez ingerencji człowieka na obszarze gminy Szydłowiec są także obiekty z podgrupy inne obiekty. Grupę innych obiektów geologicznych na terenie gminy tworzą trzy stanowiska dokumentacyjne. Są nimi łomy

zlokalizowane w południowej części miasta Szydłowiec – Łom Pikiel, Łom Podkowiński i Łomy na Polankach.

Tab. 10 Stanowiska dokumentacyjne na terenie gminy Szydłowiec w roku 2010

miejsowość	rok utworzenia	nazwa	powierzchnia (ha)
Szydłowiec	1996	Łom na Polankach	0,2
Szydłowiec	1996	Łom Pikiel	0,1
Szydłowiec	1996	Łom Podkowiński	0,1

Źródło: opracowanie M. Nowacka na podstawie danych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie; <http://warszawa.rdos.gov.pl/>.

Wśród krajoznawczych walorów przyrodniczych istotną rolę odgrywają również obiekty ukształtowane przez człowieka. Na obszarze gminy Szydłowiec reprezentowane są przez dwa parki zabytkowe.

Park zabytkowy w Szydłowcu wraz z zamkiem został utworzony pod koniec XVI w. Park zajmuje powierzchnię 7,85 ha. Obiekt spełniał i spełnia rolę ogrodu spacerowego o charakterze krajobrazowo-romantycznym. Widoczny jest ogólny zarys układu przestrzennego oraz podział na poszczególne części użytkowe, oddzielone od siebie pasmami drzew. Obecnie w parku rośnie około 520 drzew reprezentujących 26 gatunków. Drzewostan występuje przede wszystkim w alejkach (Słomińska-Paprocka, 2003).

Drugim obiektem tego typu jest park zabytkowy w miejscowości Krzcięcin, który zajmuje powierzchnię 16,25 ha. Ma on całkowicie zatarty układ przestrzenny i kompozycyjny. Zawarty drzewostan zachował się jedynie w środkowej części parku – wokół stawów rybnych. Na jego terenie znajdują się ruiny dworu pierwszych właścicieli. Ze względów bezpieczeństwa park jest obecnie niedostępny dla zwiedzających.

Spośród krajoznawczych walorów przyrodniczych, w których ingerencja człowieka nie wpływa na ich charakter i znaczenie, na terenie gminy Szydłowiec należy wyróżnić Obszar Krajobrazu Chronionego „Lasy przysusko-szydłowieckie”. Teren ten zajmuje południową część gmin Chlewiska i Szydłowiec. Został utworzony w roku 1983. Obejmuje kompleks lasów Puszczy Rozwadowskiej i Świętokrzyskiej o powierzchni 43 580 ha. W jego obrębie znajdują się 3 rezerваты przyrody i 32 pomniki przyrody.

Krajoznawcze walory pozaprzyrodnicze

Na terenie gminy Szydłowiec występują następujące obiekty kwalifikowane do siedmiu grup klasyfikacji rzeczowej Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego:

Tab. 11 Krajoznawcze walory pozaprzyrodnicze występujące na terenie gminy Szydłowiec

walory krajoznawcze pozaprzyrodnicze	gmina Szydłowiec
obiekty archeologiczne	6
zabytki architektury i urbanistyki	9
upamiętnione miejsca historyczne	6
zabytki techniki	1
muzea, archiwa, zbiory	1
obiekty i ośrodki kultury ludowej	15
obiekty współczesne (powstałe po 1945 r.), imprezy	12
łącznie	50

Źródło: opracowanie M. Nowacka na podstawie badań terenowych.

Na terenie gminy Szydłowiec znajduje się sześć obiektów archeologicznych. Zgodnie z zasadami inwentaryzacji krajoznawczej PTTK w poniższym zestawieniu uwzględniono te obiekty, które są widoczne w terenie, gdyż tylko takie obiekty mogą stanowić przedmiot zainteresowania turystów. Obiekty te zyskują miano zabytków archeologicznych, obrazując „wszelkie pozostałości życia minionych pokoleń, przechowywane w ziemi” (Bieńczyk, 2003). Pięć z nich należy do grupy grodzisk i pozostałości osad prehistorycznych, jeden obiekt natomiast należy do grupy cmentarzyska i groby pojedyncze o znaczeniu archeologicznym.

Tab. 12 Obiekty archeologiczne na terenie gminy Szydłowiec

miejsowość	grodziska i pozostałości osad prehistorycznych	cmentarzyska i groby pojedyncze o znaczeniu archeologicznym
Marywil	osada kultury trzcinieckiej z wczesnej epoki brązu	–
Świniów	obozowiska z epoki kamienia i epoki brązu; osada kultury łużyckiej z epoki brązu	–
Wysoka	–	cmentarzysko grobów z wczesnego średniowiecza (XI/XII w.)
Zdziechów	osada z mezolitu; osada z wczesnego średniowiecza	–

Źródło: opracowanie M. Nowacka na podstawie danych UM w Szydłowcu 2015 r.; Kuczyński J., Żurowski M., 1974, Bujakowski W., Figiel M., 1995 r.

Na terenie gminy Szydłowiec występuje dziewięć zabytków architektury i urbanistyki reprezentujących podgrupy założenia miejskie, pałace i dwory, obiekty i zespoły sakralne oraz obiekty użyteczności publicznej.

Tab. 13 Liczba zabytków architektury i urbanistyki na obszarze gminy Szydłowiec

podgrupa zabytków architektury i urbanistyki	liczba obiektów
założenia miejskie	2
pałace, dwory	2
obiekty i zespoły sakralne	2
obiekty użyteczności publicznej	3
łącznie	9

Źródło: opracowanie M. Nowacka na podstawie badań terenowych.

Najważniejszym zabytkiem architektonicznym na terenie gminy Szydłowiec jest zamek szydłowiecki, który pochodzi z XV w. i jest najlepiej zachowanym i nieprzekształconym od pięciu stuleci zamkiem na Mazowszu (Dumała, 1998). Należy do grupy gotycko-renesansowych rezydencji magnackich rodu Szydłowieckich i Radziwiłłów oraz księżnej Anny Sapieżyny. Usytuowany jest na północny zachód od miasta lokacyjnego, na sztucznej wyspie otoczonej fosą.

Obecnie zamek jest siedzibą Szydłowieckiego Centrum Kultury – Zamek oraz Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych (Guerquin, 1974; Wijaczka, 1996).

Kolejnym ważnym obiektem jest kościół parafialny pw. św. Zygmunta w Szydłowcu. Świątynia została wzniesiona pod koniec XV w. z piaskowca płytowego. Kościół zachował większość oryginalnych elementów pochodzących z XVI i XVII w. takich jak późnogotycki polipytyk w południowej kaplicy, który pełnił rolę mauzoleum Szydłowieckich, płyta nagrobna Mikołaja Szydłowieckiego z XVI w., nagrobek Mikołaja Radziwiłła i jego żony oraz pozostałości kasetonowego stropu wczesnorenansowego, który jest wypełniony malowanymi rozetami (Piwek 1996, Wijaczka 1998).

Następnym zabytkiem jest kościół parafialny pw. św. Mikołaja w Wysokiej. Powstał on w XV w., choć parafia istnieje od 1326 r. W 1696 r. drewniany wtedy kościół spłonął. Został odbudowany w 1701 r., ale z biegiem czasu uległ zniszczeniu i w roku 1815 musiano go rozebrać. W 1874 r. wybudowano nowy kościół na planie krzyża. Od roku 1830 w pobliżu kościoła istnieje cmentarz grzebalny (Rogólski, Polakowska 1998).

W Szydłowcu znajduje się również pozostałość synagogi przy ulicy Garbarskiej. Bożnica powstała w 1730 r. dla żydowskich robotników pracujących w miejscowej

garbarni oraz rodziny Ajzenbergów, którzy byli jej właścicielami. Podczas II wojny światowej hitlerowcy zdewastowali świątynię. Po zakończeniu wojny budynek przez wiele lat był opuszczony, następnie mieściła się w nim świetlica spółdzielni garbarskiej ASCO, później sala konferencyjna. Obecnie budynek stanowi własność prywatną. Mieści się w nim siedziba Szydłowieckiego Stowarzyszenia Edukacyjno-Kulturalnego „Logos” i zarazem siedziba prowadzonego przez Stowarzyszenie Ośrodka Edukacyjno-Kulturalnego „Szydłowiecki Sztetl”.

Spośród zabytkowych obiektów użyteczności publicznej najciekawszy w gminie Szydłowiec jest znajdujący się na rynku w Szydłowcu ratusz miejski, który pochodzi z XVII w. Zbudowany został z szydłowieckiego piaskowca za pieniądze pożyczone przez władze miejskie od mieszczy Gomołczyny. Na budowę ratusza wyraził zgodę ówczesny właściciel miasta książę Mikołaj Krzysztof Radziwiłł. Budowniczym był Kasper Fodyga. Ratusz budowano 27 lat – od 1602 do 1629 r. Obecnie ratusz pełni pierwotne funkcje i jest siedzibą burmistrza, urzędu miejskiego oraz władz samorządowych. W piwnicach ratusza mieści się stylowa restauracja, w której widoczne są naturalne odsłonięcia piaskowca w postaci kolumny podtrzymującej konstrukcję budynku. Ratusz jest dostępny dla zwiedzających (Chołuj 1985; Pustoła-Kozłowska 1986).

Przed wejściem do ratusza znajdują się dwa XVII-wieczne pręgierze, które były przeznaczone do ogłaszania i egzekwowania prawa oraz ostrzegania przed jego łamaniem. Pręgierz znajdujący się przy północno-wschodnim narożniku ratusza wykonany jest z piaskowca i ozdobiony maskaronami. Zamocowane na nim żelazne uchwyty służyły do przywiązywania skazańców. Drugi pręgierz, zwany Zoską, o pękatym brzuścu, ozdobiony jest liśćmi akantu. Ustawiono go przy południowo-wschodnim narożniku ratusza.

Godny uwagi jest też budynek szkolny z XIX w. zwany Szkołą Sapieżyny, który znajduje się w zachodniej części rynku Szydłowca. Budynek zbudowany został w 1819 r. z funduszy księżnej Anny z Zamoyskich Sapieżyny. Za budynkiem rosną wysokie dęby, którym budynek zawdzięcza obecną nazwę – „Dom pod Dębem” (Wiech, 1996). Obecnie, podobnie jak w latach siedemdziesiątych, mieści się tam hotel.

Kolejnym obiektem jest zrewitalizowany kilka lat temu plac Świętego Ducha, położony na rogu ulic Zamkowej i Radomskiej w Szydłowcu. W miejscu tym – zdaniem historyków – lokowany był pierwszy dwór Szydłowieckich, zanim ich siedzibą został wybudowany później zamek. Następnie przez wiele lat plac związany był z kultem religijnym – lokalna ludność zbierała się na nim między innymi na nabożeństwa majowe.

Ostatnim z ważniejszych zabytków gminy Szydłowiec są domki dróżnika z XIX w. zwane „drożniczówkami”, zlokalizowane przy drodze głównej z Warszawy do Krakowa na tzw. trakcie krakowskim w miejscowości Świerczek (gmina Szydłowiec) i Dobrut (gmina Orońsko). Prawdopodobnie zostały wybudowane w 1834 r. dla konduktorów i strażników. Przy samych drogach postawiono słupki i bariery na nasypach, a także rogatki i budki dla pobierających opłaty.

Upamiętnione miejsca historyczne w gminie Szydłowiec reprezentują obiekty należące do dwóch podgrup, tj. 3 obiekty należące do podgrupy cmentarze, mauzolea, samotne mogiły oraz 3 pomniki.

W Szydłowcu funkcjonują cmentarz parafialny, założony na początku XIX w. i administrowany przez parafię rzymskokatolicką w Szydłowcu oraz przylegający do niego cmentarz komunalny, zlokalizowany pomiędzy ulicami Kamienną, Hubalą i Brzozową.

Na terenie cmentarza parafialnego znajdują się dwa zabytkowe cmentarze wojskowe (Caban 1993, Penkalla 1998):

- cmentarz wojenny żołnierzy armii austriackiej, pruskiej i rosyjskiej poległych w latach 1914–1918,
- cmentarz wojenny żołnierzy Wojska Polskiego poległych za ojczyznę 8 września 1939 r. w miejscowości Barak i żołnierzy Armii Krajowej poległych w latach okupacji.

Także w Szydłowcu, na skraju zwartej zabudowy miasta, w północno-wschodniej jego części przy ulicy Wschodniej znajduje się zabytkowy cmentarz żydowski. Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nekropolia została wpisana do rejestru zabytków byłego województwa radomskiego. Data założenia cmentarza, dziś jednego z niewielu materialnych śladów dużej społeczności żydowskiej zamieszkującej przed II wojną światową Szydłowiec, jest nieznana.

Na terenie gminy Szydłowiec znajdują się cztery pomniki upamiętniające bohaterów i ofiary XX-wiecznych wojen.

Tab. 14 Pomniki na terenie gminy Szydłowiec.

miejscowość	obiekt
Barak	Pomnik upamiętniający walkę Polaków z 8 września 1939 r., kiedy to polscy żołnierze ze 163. i 165. pułku piechoty i 7. pułku artylerii lekkiej stoczyli walkę z 2. dywizją lekką Wehrmachtu.

Ciechostowice	Pomnik upamiętniający walkę, którą stoczyły wojska polskie z wojskami niemieckimi 27 sierpnia 1944 r.
Szydłowiec	Pomnik Nieznanego Żołnierza Polskiego poległego w czasie I wojny światowej i wojny polsko-bolszewickiej.
Szydłowiec	Pomnik poświęcony pamięci mieszkańców Szydłowca narodowości żydowskiej, a także innych polskich Żydów, którzy podczas likwidacji getta we wrześniu 1942 roku zostali zamordowani lub wywiezieni do obozu śmierci w Treblince.

Źródło: opracowanie M. Nowacka na podstawie badań terenowych.

W gminie Szydłowiec znajduje się jeden zabytek techniki – jest to budynek lodowni mieszczący się w dawnym browarze Stumpfów z XIX w. Obecnie znajduje się on przy ul. Browarnej i stanowi własność prywatną.

Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu jest jednym z najbardziej oryginalnych muzeów w Europie, w którym zgromadzono unikatową kolekcję eksponatów. Zbiory zaczęto gromadzić w roku 1968, a siedem lat później udostępniono zwiedzającym. Aktualnie obejmują one dwa tysiące eksponatów, od najprostszych – listków, kory do grania, gwizdków ze słomy czy pióra – po instrumenty skomplikowane takie jak harmonia, skrzypce czy dudy. Zbiór jest reprezentatywny dla wszystkich regionów Polski, najpełniej zaś dokumentuje obszar między Wisłą a Pilicą (obszar byłego województwa kieleckiego).

Od wielu lat w muzeum odbywają się koncerty znanych muzyków. Dzięki współpracy z organizatorami Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Kameralnej i Organowej w salach szydłowieckiego zamku wystąpili m.in. Robert Grudzień, Grzegorz Olkiewicz, Carlo Lo Presti. Muzeum organizuje także koncerty muzyki poważnej poza festiwalem; odbywa się ich kilkanaście w ciągu roku.

Na obszarze gminy Szydłowiec znajduje się 8 obiektów i zespołów sakralnych, w tym 5 w Szydłowcu i po 1 obiekcie w Świniowie, Chustkach i Woli Korzeniowej. W Szydłowcu można obejrzeć wysokiej klasy rzeźby: dwie figury świętego Jana Nepomucena, dwie figury Matki Boskiej i figurę świętej Barbary. W Świniowie natomiast, na terenie dawnej owczarni, stoi murowana, otynkowana kapliczka domkowa zwana Marianką. We wsi Chustki również znajduje się kapliczka pochodząca z 1898 r. Jest to figura Madonny z modlitewnie złożonymi rękami, wyrzeźbiona w piaskowcu. Obiekt w Woli Korzeniowej natomiast to także kapliczka słupowa zwieńczona krzyżem. Została wykonana w roku 1907 z piaskowca. W wydrążonej wnęce znajduje się obrazek Matki Boskiej. Przepuszczalnie kapliczka upamiętnia poległych w rewolucji 1905–1907 (Gierała 1999; Przybyłowska-Hanusz 2007).

W gminie Szydłowiec działają następujące zespoły folklorystyczne: „Kumosie” z Sadku, „Zdziechowianki” ze Zdziechowa, „Sąsiadeczki” z Chustek, Rodzinny Zespół z Korzyc oraz Danuta i Władysław Gawędowie z Wysokiej.

Walory wypoczynkowe

Dla walorów wypoczynkowych istotne są warunki bioklimatyczne, które według A. Krzymowskiej-Kostrowickiej (1999) obejmują zespół elementów fizycznych, chemicznych, biologicznych i meteorologicznych kształtujących bezpośrednio otoczenie organizmu.

Wykorzystując wartości poszczególnych elementów meteorologicznych i wskaźników klimatycznych wydzielono na obszarze Polski cztery typy bioklimatu i przypisano im odpowiednie stopnie bodźcowości:

- północna część gminy należy do obszaru o słabo bodźcowym typie bioklimatu (typ IV), co znaczy, że warunki bioklimatyczne w niewielkim stopniu mogą powodować konieczność adaptacji organizmu człowieka po przyjeździe bądź nie wymagają jej wcale,
- środkowa i południowa część gminy należą do obszaru o łagodnie bodźcowym typie bioklimatu (typ III; Kozłowska-Szczęśna 2000).

Warunki klimatyczne sprzyjają więc letniemu wypoczynkowi w gminie Szydłowiec. Wody powierzchniowe na terenie gmin powiatu szydłowieckiego reprezentowane są głównie przez rzeki o małych przepływach, które pod względem atrakcyjności nie mają większego znaczenia oraz sztuczne zbiorniki wodne, które nadają się do zażywania kąpeli, ponieważ spełniają normy sanitarne dla kąpielisk.

Wartość wypoczynkową obszaru podnosi występowanie różnego typu zbiorowisk roślinnych, a zwłaszcza lasów. W gminie Szydłowiec obszary leśne zajmują około 36% całkowitej powierzchni. Najbardziej zalesiona jest południowa część gminy: jest to fragment kompleksu lasów przysusko-szydłowieckich.

Korzystna sytuacja w gminie Szydłowiec jest także pod względem stanu środowiska. Na terenie gminy nie ma dużych zakładów przemysłowych, które mogłyby powodować znaczne zanieczyszczenia powietrza, a natężenie ruchu kołowego jest niewielkie, dlatego zanieczyszczenia komunikacyjne nie mają większego wpływu na stan środowiska (informacja WIOŚ w Warszawie).

Walory specjalistyczne

Środowisko przyrodnicze powiatu szydłowieckiego stwarza dobre warunki do uprawiania wędkarstwa oraz myślistwa. W zasobach łowieckich gminy Szydłowiec

występuje zarówno zwierzyna gruba, jak i drobna. Wśród zwierzyny grubej poluje się głównie na sarny, jelenie i dziki, natomiast wśród drobnej – na lisy, zające, bażanty i kuropatwy.

Na terenie gminy działa 6 kół łowieckich:

- Koło Łowieckie „ŁYSICA”, nr obwodu łowieckiego 4 o pow. 9 725 ha;
- Koło Łowieckie „SOBÓL”, nr obwodu łowieckiego 600 o pow. 5 884 ha i nr obwodu łowieckiego 591 o pow. 6 186 ha;
- Koło Łowieckie „DROP”, nr obwodu łowieckiego 617 o pow. 5 802 ha;
- Koło Łowieckie „Bażant”, nr obwodu łowieckiego 601 o pow. 5 480 ha;
- Koło Łowieckie „OSTOJA”, nr obwodu łowieckiego 592 o pow. 4 994 ha;
- Koło Łowieckie Nr 2 „SPŁONKA”, nr obwodu łowieckiego 607 o pow. 6 144 ha.

Obszar gminy jest wyjątkowo atrakcyjny również dla wędkarzy i grzybiarzy. Funkcjonują tutaj łowiska komercyjne, oferujące wypożyczanie sprzętu wędkarskiego. W południowej części gminy natomiast można odwiedzać zasobne w grzyby lasy.

Baza turystyczna

Turystyczna baza noclegowa na obszarze gminy Szydłowiec liczy 7 obiektów (dane opracowała M. Nowacka na podstawie inwentaryzacji). Łącznie wszystkie obiekty dysponują 266 miejscami noclegowymi. Jest to największa baza noclegowa w powiecie szydłowieckim. Dla porównania gminy Chlewiska i Orońsko dysponują 4 obiektami noclegowymi każda, w gminach Jastrzęb i Mirów nie ma ich natomiast wcale.

Tab. 15 Struktura bazy noclegowej w gminie Szydłowiec

wyszczególnienie		gmina Szydłowiec	
		obiekty noclegowe	miejsca noclegowe
ogółem		7	266
obiekty hotelowe		6	212
w tym:	hotele, motele, pensjonaty	4	194
	inne obiekty hotelowe	2	18
pozostałe obiekty		2	54
w tym:	schroniska młodzieżowe	1	45
	ośrodki wypoczynkowo – rekreacyjne	–	–
	kwatery agroturystyczne	1	9

Źródło: opracowanie M. Nowacka na podstawie inwentaryzacji 2014 r.

Uzupełnieniem turystycznej bazy noclegowej, będącej wyrazem zaadaptowania przestrzeni turystycznej na potrzeby funkcji turystycznej, jest baza gastronomiczna wykorzystywana przez turystów pośrednio lub bezpośrednio. W gminie Szydłowiec znajduje się 19 obiektów gastronomicznych. Jest to największa baza gastronomiczna w powiecie szydłowieckim. Dla porównania w gminie Chlewiska znajdują się 3 obiekty gastronomiczne, w gminie Orońsko 5, natomiast w gminach Jastrząb i Mirów po 1 takim obiekcie.

Wszystkie obiekty gastronomiczne zlokalizowane na terenie gminy Szydłowiec są całoroczne i mają charakter otwarty, służąc zarówno turystom, jak i miejscowej ludności. Większość barów i kawiarni tworzą obiekty zlokalizowane samodzielnie, proponujące tylko usługi żywieniowe, natomiast restauracje bardzo często powiązane są z bazą noclegową. Należy zaznaczyć, iż obiekty noclegowe posiadają na ogół w swojej ofercie aneksy kuchenne do samodzielnego przygotowania posiłków, co ułatwia dość gęsta sieć placówek handlu detalicznego.

Tab. 16 Baza gastronomiczna w gminie Szydłowiec

obiekty gastronomiczne		gmina Szydłowiec
ogółem		19
zakłady gastronomiczne		16
w tym:	restauracje	7
	bary	5
	kawiarnie	3
	stołówki	1
punkty gastronomiczne		3

Źródło: opracowanie M. Nowacka 2015 r.

Uzupełnieniem podstawowej bazy turystycznej jest baza towarzysząca. Na potrzeby Strategii przyjęto, że do tego typu zaplecza zalicza się wszelkie obiekty i urządzenia umożliwiające uprawianie różnego rodzaju form rekreacji, szczególnie turystyki aktywnej. Jednym z ważniejszych obiektów na terenie gminy Szydłowiec działającym w tym zakresie jest hotel Oleńka, zlokalizowany w miejscowości Barak. Oferuje on usługi w zakresie odnowy biologicznej, sauny, jacuzzi, basenu, etc.

Szlaki turystyczne

Ważnym elementem bazy towarzyszącej są szlaki turystyczne oraz ścieżki edukacyjne stanowiące wyjątkową formę linearnych systemów rekreacyjnych. Przez obszar gminy Szydłowiec będą następujące szlaki:

- Szydłowiec – Sadek – Barak [Skarbową Górą] – Szydłowiec: Pomarańczowy – 23 km (wariant ze Skarbową Górą – 33 km);
- Szydłowiec – Budki II – Altana (408 m n.p.m.) – Hucisko – Cymbra (378 m n.p.m.) – Leszczyny – Huta Aleksandrów – [Antoniów] – Budki I – Szydłowiec: Zielony – 20 km (wariant z Antoniewem - 32 km);
- Szydłowiec – Książek – Budki I – Aleksandrów – Chlewiska – Koszorów – Szydłowiec: Żółty – 24 km;
- Szydłowiec – Pawłów – Chlewiska – Stefanków – Skłoby – Nadolna – Rzuców – Smagów – Jabłonica – Zawonia – Ostałów – Broniów – Krawara – Bieduszki – Marywil – Szydłowiec: Fioletowy – 37 km;
- Szydłowiec – Wysocko – Krzęcin – Wilcza Wola – Korzyce – Pogroszyn – Koryciska – Omięcín – Zaborowie – Chałupki Łaziskie – Łaziska – Ciepła – Świniów – Zdziechów – Szydłowiec: Niebieski – 38 km;
- Szydłowiec – Szydłówek – Śmiłów – Kurkoć – Gąsawy Plebańskie – Jastrząb – Lipienice – Wola Lipieniecka – Kuźnia – Jastrząb – Orłów – Szydłówek – Szydłowiec: Granatowy – 25 km;
- Szydłowiec – Szydłowiec PKP – Gąsawy Rządowe – Bieszków – Rogów – Mirów – Zbijów – Kierz Niedźwiedzi – Sadek – Szydłowiec: Zielony – 2–37 km;
- Szydłowiec – Majdów – Ciehostowice – Altana (408 m n.p.m.) – Hucisko – Budki II – Szydłowiec: Różowy – 24 km;
- Szydłowiec – Zdziechów – Ciepła – Łaziska – Orońsko – Helenów – Tomaszów – Śniadków – Dobrut – Wola Lipieniecka Mała – Nowy Dwór – Mirówek – Mirów – Rogów – Bieszków – Gąsawy Plebańskie – Jastrząb – Orłów – Szydłówek – Świerczek – Szydłowiec: Purpurowy – 60 km;
- Szydłowiec – Książek Majdowski – Hucisko – Leszczyny – Huta – Chlewiska – Koszorów – Cukrówka – Smagów – Zawonia – Pogroszyn – Omięcín – Zaborowie – Ziomaki – Wysocko – Długosz – Szydłowiec: Brązowy – 57 km.

Dla obszaru gminy Szydłowiec zostały opracowane trasy dydaktyczne, m.in. ścieżka edukacyjna „Szydłowiec – miasto na kamieniu” (J. Urban, W. Kowalski, 2000) i miejska ścieżka dydaktyczna po Szydłowcu (M. Nowacka w M. Lisowski i in., 2010; M. Nowacka w R. Muszkieta, M. Napierała, A. Sikalski, W. Żukow, 2009).

Promocja gminy

Gmina Szydłowiec od wielu lat aktywnie promuje swoje walory przyrodnicze oraz kulturowe. Do promocji gminy oraz informowania o bieżących działaniach lokalnych organów władzy samorządowej wykorzystuje najnowsze media: między innymi rozbudowaną stronę internetową www.szydlowiec.pl i *social media* – mianowicie prowadzi dwie strony na portalu społecznościowym Facebook: jedną typowo informacyjną „Szydłowiec” (<https://www.facebook.com/umszydlowiec>) i drugą, promującą walory historyczne i turystyczne miasta oraz wydarzenia kulturalne „Szydłowiec dla turystów”. Pojawiają się także nieszablonowe, oddolne pomysły na promocję gminy. Istnieje między innymi inicjatywa nadania gminnemu odcinkowi trasy S7, który powstaje obecnie na terenie gminy, imienia Stanisława Supłatowicza, lokalnego bohatera II wojny światowej i krzewiciela kultury indiańskiej w Polsce. Odcinek miałby nosić nazwę Indiańska Droga Stanisława Supłatowicza.

Wydział Informacji i Promocji we współpracy z Szydłowieckim Centrum Kultury – Zamek zajmuje się organizacją całorocznego kalendarza imprez i wydarzeń kulturalnych, rozrywkowych i patriotycznych takich jak dni miasta, obchody rocznic historycznych, kiermasze rękodzieła artystycznego i dzieł lokalnych artystów. Prowadzi także działalność wydawniczą. Ze strony gminy Szydłowiec można pobrać przygotowany przez Urząd Miejski w Szydłowcu przewodnik turystyczny „Gmina Szydłowiec. Osobliwości, zabytki, przyroda” czy przygotowane w językach polskim i angielskim „Przewodnik po zabytkach Szydłowca” oraz „Przechować pamięć tamtych dni. Przewodnik po zabytkach kultury żydowskiej Szydłowca”. Na stronie można także obejrzeć przygotowany przez Wydział Informacji i Promocji Urzędu Miejskiego krótki film o gminie „Gmina Szydłowiec” i emitowany przez Telewizję Polską dokument „Szydłowiec. Chłuba Radziwiłłów” – odcinek serii „Miejsce z historią”.

Działania promocyjne są ukierunkowane na przedstawienie miasta i sołectw jako miejsc przyjaznych turystom, miłośnikom historii i dawnej architektury, a także osobom poszukującym rodzinnego wypoczynku w czystym środowisku naturalnym i atmosferze ciekawych wydarzeń kulturalnych.

Wydział Informacji i Promocji współpracuje zarówno z przedstawicielami lokalnego *small businessu* – właścicielami zakładów kamieniarskich czy lokali gastronomicznych – jak i z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami działającymi w branży kulturalnej i turystycznej.

Rys. 6 Infokiosk informacji turystycznej w Szydłowcu

Źródło: www.szydlowiec.pl

Gmina promuje też twórczość lokalnych artystów (np. podczas organizowanego cyklicznie Szydłowieckiego Pleneru Malarskiego Artystów Mazowsza) oraz podejmuje inicjatywy zachęcające dzieci i młodzież do rozwijania swoich talentów. Między innymi nakładem Urzędu Miejskiego w Szydłowcu w 2011 r. ukazał się tomik wierszy „Szydłowiec piórem młodych”.

W Szydłowcu działa także Miejska Informacja Turystyczna zlokalizowana w budynku hotelu Pod Dębem (Rynek Wielki 5a). Punkt jest czynny codziennie w godzinach 9:00–17:00. Przed

budynkiem zainstalowany został multimedialny infokiosk, który umożliwia całodobowy dostęp do informacji turystycznej lokalnej i regionalnej.

Gmina Szydłowiec promuje się nie tylko jako przyjazne miejsce do życia i jeden z ważniejszych ośrodków kulturalnych regionu. Z myślą o inwestorach Urząd Miejski w Szydłowcu przygotowuje regularnie aktualizowany katalog inwestycyjny, zbierający informacje na temat niezagospodarowanych terenów inwestycyjnych w gminie przeznaczonych na rozwój przemysłu i punktów usługowych w planach zagospodarowania przestrzennego. Folder można pobrać z oficjalnej strony gminy Szydłowiec.

Dalszy rozwój promocji gminy – jej walorów kulturowych, historycznych oraz turystycznych – i budowanie wizerunku samorządu przyjaznego zarówno mieszkańcom, jak i inwestorom czy turystom, jest jednym z celów operacyjnych gminy na najbliższe lata. Gmina powinna więc poszukiwać kolejnych, nieszablonowych rozwiązań promocyjnych, a przede wszystkim pracować nad spójną komunikacją wizerunkową. Powstanie ujednoliconej identyfikacji wizualnej miasta, mającej na celu budowanie świadomości „marki miasta”, która mogłaby być, obok herbu, znakiem rozpoznawczym Szydłowca czy utworzenie (spójnej z miejską) marki turystycznej Szydłowca pozwoliłoby szerzej promować gminę na zewnątrz, a w dalszej perspektywie przyczyniłoby się do jej większej rozpoznawalności w regionie oraz do mocniejszej identyfikacji mieszkańców z ich małą ojczyzną. Prace nad identyfikacją wizualną gminy można byłoby zacząć od badań ankietowych jej wizerunku – przeprowadzanych zarówno wśród mieszkańców gminy, jak i na zewnątrz. Wyniki badań pozwoliłyby

na stworzenie logotypu i hasła gminy, które nie tylko definiowałyby jej charakter, ale też wskazywały kierunek, w którym gmina zamierza się rozwijać.

Kolejnym rekomendowanym działaniem, mającym na celu najpierw określenie, a później promowanie wizerunku gminy, jest kampania pod roboczym tytułem „Znani mieszkańcy Szydłowca”. Przybliżenie społeczności lokalnych autorytetów, naukowców, badaczy czy artystów, którzy swoją działalnością przyczynili się do rozwoju gminy i wyróżniają ją na tle innych, byłoby także podwaliną pod wspólną tożsamość lokalnej społeczności.

Promocja gminy na zewnątrz powinna natomiast zostać poszerzona o działania spoza zakresu promocji bezpośredniej. Na przykład walory przyrodnicze i architektoniczne gminy mogłyby być rekomendowane producentom filmowym i telewizyjnym jako atrakcyjny plener dla ich przedsięwzięć. Przypadki takich miejscowości jak Sandomierz czy wieś Jeruzal w województwie mazowieckim pokazują, jak skuteczne wizerunkowo mogą być takie działania.

Na przestrzeni lat gmina Szydłowiec była laureatem licznych konkursów i wyróżnień w dziedzinie zarówno realizacji funkcji społecznych, jak i gospodarczych. Do najważniejszych należą:

- wyróżnienie „Sportowa Gmina” przyznawane przez Zarząd Polskiego Klubu Infrastruktury Sportowej (2010 r.),
- nagroda „Granatowy Tulipan” za działalność na rzecz rozwoju gospodarki lokalnej przyznawana przez Izbę Przemysłowo-Handlową Ziemi Radomskiej (2010 r.),
- II miejsce w konkursie na najlepiej oświetloną gminę w Polsce w kategorii miast do 70 tys. mieszkańców organizowanym przez Polski Związek Przemysłu Oświetleniowego pod patronatem Ministerstwa Infrastruktury i Fundacji Promocji Gmin Polskich (2010 r.),
- tytuł „Gmina Atrakcyjna Turystycznie” uzyskany w I edycji konkursu pod tą samą nazwą w kategorii gmin od 15 do 30 tys. mieszkańców (2009 r.),
- wyróżnienie w kategorii gmina miejska, gmina miejsko-wiejska w konkursie „Mazowiecka Gmina Roku 2009” w ramach IV edycji konkursu „Samorząd Przyjazny Przedsiębiorczości” organizowanego przez Mazowieckie Zrzeszenie Handlu, Przemysłu i Usług oraz firmę Europa 2000 Consulting Sp. z o.o. (2009 r.),
- tytuł „Gmina Fair Play” przyznany przez Krajową Izbę Gospodarczą (2007 r.),

- nagroda gospodarcza „Specjalne Skrzydła”,
- laureat ruchu „Piękniejsza Polska”,
- nagroda „Samorząd Przyjazny Przedsiębiorczości”,
- nagroda „Lider Regionu” w pozyskiwaniu funduszy unijnych (2012 r.),
- tytuł „Regionalnego Lidera Innowacji i Rozwoju” w mazowieckiej edycji konkursu „Krajowi Liderzy Innowacji i Rozwoju” w kategorii innowacyjna gmina (2012 r.).

9. Infrastruktura społeczna

Oświata

Władze gminy Szydłowiec intensywnie inwestują w placówki oświatowe pozostające pod ich opieką. Wyrazem znaczenia, jakie przywiązuje się do rozwoju systemu edukacji w gminie Szydłowiec jest zatwierdzona uchwałą Nr 257/XLIII/14 Rady Miejskiej w Szydłowcu z dnia 29 września 2014 r. *Strategia Rozwoju Oświaty w Gminie Szydłowiec na lata 2014–2019*. Dokument ten zawiera szczegółowy opis jednostek oświatowych gminy wraz z zdiagnozowaniem ich problemów i wyznaczeniem kierunków rozwoju na najbliższe lata. Niniejszy dokument jest zgodny z postanowieniami *Strategii Rozwoju Oświaty w Gminie Szydłowiec na lata 2014–2019* i po 2019 r. będzie stanowił jego kontynuację. Sformułowana tam misja to jeden z operacyjnych celów rozwoju całej gminy.

Szczegółowe informacje dotyczące stanu oświaty w gminie Szydłowiec można znaleźć w wzmiankowanym wyżej dokumencie, w związku z czym w Strategii wymienione zostają jedynie działające obecnie na terenie gminy placówki.

Gmina Szydłowiec jest organem prowadzącym dla:

- 2 przedszkoli publicznych:
 - Przedszkole Samorządowe nr 1 im. Tęczowego Misia w Szydłowcu (125 uczniów*),
 - Przedszkole Samorządowe nr 2 „Mali Odkrywcy” z Oddziałami Integracyjnymi w Szydłowcu (132 uczniów),
- 5 publicznych szkół podstawowych, w tym jednej z filią:
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi im. Jana III Sobieskiego w Szydłowcu (583 uczniów, w tym 65 w oddziałach przedszkolnych),

* SIO według stanu na 30 września 2015 r.; Zespół Edukacji i Finansów Oświaty UM w Szydłowcu.

- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 2 w Zespole Szkół im. Jana Pawła II w Szydłowcu (481 uczniów, w tym 50 w oddziałach przedszkolnych),
- Filia w Zdziechowie Publicznej Szkoły Podstawowej nr 2 w Zespole Szkół im. Jana Pawła II w Szydłowcu (38 uczniów, w tym 22 w oddziale przedszkolnym),
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół im. Biskupa Jana Chrapka w Majdowie (134 uczniów, w tym 19 w oddziale przedszkolnym),
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Janusza Kusocińskiego w Sadku (62 uczniów, w tym 6 w oddziale przedszkolnym),
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” w Wysokiej (75 uczniów, w tym 21 w oddziale przedszkolnym),
- 3 publicznych gimnazjów:
 - Publiczne Gimnazjum nr 1 w Zespole Szkół im. Jana Pawła II w Szydłowcu (232 uczniów),
 - Publiczne Gimnazjum nr 2 im. Mikołaja Kopernika w Szydłowcu (301 uczniów),
 - Publiczne Gimnazjum w Zespole Szkół im. Biskupa Jana Chrapka w Majdowie (64 uczniów).

Oprócz placówek publicznych na terenie gminy Szydłowiec działają placówki niepubliczne wpisane do ewidencji placówek prowadzonej przez gminę Szydłowiec:

- Niepubliczne Przedszkole „Królestwo Przedszkolaka” w Szydłowcu,
- Dwujęzyczne Integracyjne Przedszkole Montessori w Szydłowcu (rozpoczęło działalność 01.09.2015 r.)
- Szkoła Podstawowa Montessori w Szydłowcu (rozpoczęła działalność 01.09.2015 r.)

Łącznie w 2015 r. naukę w publicznych placówkach edukacyjnych w gminie Szydłowiec rozpoczęło 2 226 uczniów:

- 257 w przedszkolach,
- 1 373 w szkołach podstawowych,
- 596 w gimnazjach.

Gmina zatrudnia 35 nauczycieli w przedszkolach, 131 nauczycieli w szkołach podstawowych i 66 w gimnazjach – łącznie 232 nauczycieli, w tym specjalistów: pedagogów szkolnych, psychologów, logopedów, fizjoterapeutów.

Placówki oświatowe w gminie Szydłowiec uległy dużym pozytywnym przeobrażeniom, jednak wymagają jeszcze wielu nakładów inwestycyjnych, by rozwiązane zostały ich problemy infrastrukturalne i by odpowiedzieć

na zapotrzebowanie placówek w zakresie wyposażenia, pomocy dydaktycznych i zajęć dodatkowych. Niektóre placówki należy także doposażyć w infrastrukturę sportową. Ta kwestia stanowi wyzwanie dla władz gminy Szydłowiec i bodziec do jeszcze aktywniejszego pozyskiwania funduszy zewnętrznych na te właśnie cele.

W gminie Szydłowiec są prowadzone programy i projekty edukacyjne mające na celu wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z obszarów wiejskich oraz rozwój kompetencji kluczowych na każdym etapie edukacji. Gmina realizuje te projekty zarówno ze środków własnych, jak i pozyskując fundusze w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Zestawienie najważniejszych projektów, realizowanych w ostatnich latach w placówkach edukacyjnych gminy Szydłowiec, zawiera tabela nr 17.

Tab. 17 Projekty edukacyjne realizowane przez gminę Szydłowiec w latach 2010–2015

tytuł projektu	szkoła realizująca program	okres realizacji projektu	koszt całkowity	liczba uczestników	cele projektu
Zagrajmy o sukces	PG nr 1 w Szydłowcu PG nr 2 w Szydłowcu PG w Majdowie	od 01.09.2010 do 30.11.2011	97 932,00	100 uczniów	Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez dodatkowe zajęcia pozalekcyjne rozwijające kompetencje kluczowe dzięki uatrakcyjnieniu pozalekcyjnej oferty edukacyjno-wychowawczej gimnazjów.
Moja szkoła równych szans	PSP nr 1 w Szydłowcu PSP nr 2 w Szydłowcu PG nr 1 w Szydłowcu	od 01.12.2011 do 30.06.2013	37 5918,50	212 uczniów	Zapewnienie uczniom udziału w bezpłatnej ofercie zajęć edukacyjno-wychowawczych, stymulujących wszechstronny rozwój oraz wyrównujących szanse edukacyjne.
Dziecięca Akademia Przyszłości	PSP nr 1 w Szydłowcu PSP nr 2 w Szydłowcu PSP w Majdowie PSP w Wysokiej	od 01.09.2012 do 30.06.2013 Okres realizacji przez nauczycieli po przetargu od 14.11.2012 do 30.06.2013 od 01.09.2012 praca i szkolenie koordynatorów	90 120,00	103 uczniów	Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez dodatkowe zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe w szkołach podstawowych.

Indywidualizacja procesu nauczania uczniów klas I–III w gminie Szydłowiec	PSP nr 1 w Szydłowcu PSP nr 2 w Szydłowcu PSP w Wysokiej PSP w Sadku PSP w Majdowie	od 01.08.2012 do 31.07.2013	313 130,00	242 uczniów	Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez dodatkowe zajęcia, likwidacja barier rozwojowych uczniów klas I–III szkół podstawowych.
Moja przyszłość	PSP nr 1 w Szydłowcu PSP w Wysokiej PSP w Sadku PSP w Majdowie PG w Majdowie PG nr 2 w Szydłowcu	od 01.09.2014 do 30.06.2015	147 060,00	124 uczniów	Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez dodatkowe zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe w szkołach podstawowych i gimnazjach.

Źródło: Zespół Edukacji i Finansów Oświaty UM w Szydłowcu 2014 r.

Pomoc społeczna

Do kompetencji samorządu gminy z obszaru polityki społecznej w myśl ustawy o samorządzie gminnym należy:

- pomoc społeczna, w tym ośrodki i zakłady,
- polityka prorodzinna, w tym zapewnienie kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej,
- gminne budownictwo mieszkaniowe i opiekuńcze,
- edukacja publiczna, kultura (w tym biblioteki gminne i inne placówki upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki), współpraca z organizacjami pozarządowymi.

Pomoc społeczna to jedna z dziedzin polityki społecznej, a zarazem dziedzina, gdzie zobowiązania są określone ustawą. Szczegółowo zadania te wymienione są w ustawie o pomocy społecznej.

Zadania gminy z zakresu pomocy społecznej w gminie Szydłowiec realizowane są przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Szydłowcu, który jednocześnie na podstawie innych ustaw i rozporządzeń realizuje zadania dotyczące: świadczeń rodzinnych, funduszu alimentacyjnego, dodatków mieszkaniowych i energetycznych, karty dużej rodziny, stypendiów szkolnych i zasiłków socjalnych oraz programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i wspierania rodziny.

W ramach lokalnej polityki społecznej w ostatnim okresie Rada Miejska przyjęła w drodze uchwał następujące programy profilaktyki społecznej:

- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta i Gminy Szydłowiec,
- Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2013–2016,
- Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Miasta i Gminy Szydłowiec na lata 2011–2016.

Szydłowiecki MOPS stara się realizować swoje zadania przy wykorzystaniu wszystkich dostępnych narzędzi i systemów wsparcia, włączając w to środki pomocowe Unii Europejskiej przeznaczone na ten cel w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Między innymi w latach 2008–2014 realizowany był na terenie gminy projekt „Będziesz zaradny – wygrasz” mający na celu zwiększenie zaradności życiowej osób bezrobotnych i korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. W sumie w ramach projektu zaktywizowano zawodowo i społecznie 201 osób. Również w 2012 r. realizowano ze środków MPiPS projekt „Wielopoziomowa edukacja szansą

na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie”, w ramach którego przeprowadzono szereg działań prewencyjnych dla różnych grup osób dotkniętych przemocą.

Gmina Szydłowiec, realizując założenia Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2013–2016, podejmuje działania w zakresie pomocy rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W tym celu między innymi wykorzystywana jest instytucja asystenta rodziny.

Wszystkie powyższe działania i zadania realizowane przez MOPS w Szydłowcu wpływają na pozytywne zmiany w sytuacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, obniżając odsetek występujących w gminie problemów społecznych.

Tab. 18 Przyczyny przyznawania pomocy przez MOPS w Szydłowcu w 2014 r.

powód trudnej sytuacji życiowej	liczba rodzin
ubóstwo	765
bezdomność	12
potrzeba ochrony macierzyństwa	67
bezrobocie	698
niepełnosprawność	305
długotrwała choroba	293
przemoc w rodzinie	8
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	138
alkoholizm	65
narkomania	0
trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	23
zdarzenie losowe	9
trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0

Źródło: MOPS w Szydłowcu, 2014 r.

Według danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Szydłowcu w latach 2011–2014 liczba rodzin korzystających z pomocy zmniejszyła się. Liczba wydanych decyzji administracyjnych wyniosła odpowiednio: w 2011 r. – 1751, w 2012 r. – 1825, w 2013 r. – 1806, a w 2014 r. – 1644.

Opieka zdrowotna

Na terenie gminy Szydłowiec działa Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Szydłowcu, w ramach którego funkcjonują następujące placówki:

- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Wysokiej,

- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Majdowie,
- Przychodnia Rejonowa w Szydłowcu,
- Przychodnia Specjalistyczna w Szydłowcu,
- Ośrodek Lekarza Rodzinnego w Szydłowcu,
- nocna i świąteczna ambulatoryjna opieka lekarska i pielęgnarska (świadczona bezpłatnie i bez skierowania) w Szydłowcu,
- Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy w Szydłowcu,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „ZDROWIE” w Szydłowcu.

Oprócz tego w Szydłowcu istnieje sześć aptek pełniących dyżur całodobowy.

Bezpieczeństwo publiczne

Na terenie gminy Szydłowiec działa Komenda Powiatowa Policji w Szydłowcu, której funkcjonariusze dbają o bezpieczeństwo całego powiatu, w tym gminy Szydłowiec. Komenda podzielona jest na trzy wydziały – kryminalny, prewencji oraz ruchu drogowego – i niepodlegające wydziałom zespoły do spraw ochrony informacji niejawnych oraz wspomagający. W 2014 r. Komenda Powiatowa Policji w Szydłowcu zatrudniała 76 policjantów oraz 14 pracowników cywilnych.

W 2014 r. Komenda Powiatowa Policji w Szydłowcu wszczęła 612 dochodzeń i śledztw. Zanotowano w tym roku 282 wykroczenia.

Poza tym w Szydłowcu mieszczą się Sąd Rejonowy oraz Ośrodek Zamiejscowy Prokuratury Rejonowej w Przysusze z siedzibą w Szydłowcu.

W Szydłowcu ma siedzibę także Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej. W skład komendy wchodzi jednostka ratowniczo-gaśnicza, wydział operacyjno-szkoleniowy i poza samodzielnymi stanowiskami administracyjnymi sekcja do spraw kwatermistrzowsko-technicznych.

Poza tym na terenie gminy działają następujące jednostki ochotniczej straży pożarnej:

- jednostki działające w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym:
 - OSP Majdów – 3 wozy, w tym jeden ciężki,
 - OSP Wola Korzeniowa – 1 wóz bojowy,
- jednostki działające poza Krajowym Systemem Ratowniczo-Gaśniczym:
 - OSP Szydłowiec – 1 wóz bojowy,
 - OSP Jankowice – 1 wóz bojowy,
 - OSP Wysoka – 3 wozy bojowe,
 - OSP Ciechostowice,
 - OSP Sadek.

10. Kultura i sport

Instytucje kultury

Gmina Szydłowiec prowadzi ożywioną działalność kulturalną. Bierze udział w wielu projektach finansowanych ze środków zewnętrznych oraz środków własnych. Główną jednostką organizacyjną animującą wydarzenia kulturalne na terenie miasta i gminy jest Szydłowieckie Centrum Kultury – Zamek, samorządowa instytucja kultury gminy Szydłowiec. Siedzibą główną Centrum jest Zamek w Szydłowcu.

Szydłowieckie Centrum Kultury – Zamek działa w różnych obszarach kultury. Realizuje przedsięwzięcia z zakresu edukacji kulturalnej, upowszechniania i promocji sztuki, dostosowując swoją ofertę do potrzeb odbiorców. Inicjuje, wspiera inicjatywy kulturalne i społeczno-edukacyjne, promuje także osiągnięcia kulturalne lokalnego środowiska. Tworzy przestrzeń do poszukiwania, rozwijania i prezentacji pasji oraz umiejętności artystycznych. Jest miejscem kreatywnych działań mieszkańców i spotkań z twórcami kultury.

Szydłowieckie Centrum Kultury – Zamek jest organizatorem cyklicznych przedsięwzięć artystycznych o zasięgu ponadlokalnym. Ważniejsze z nich to: Zamkowe Spotkania Teatralne „O Laur Złotego Gargulca” – Ogólnopolski Przegląd Teatralny, Ogólnopolski Przegląd Kapel i Zespołów Ludowych Stylizowanych im. Jana Derlety, Szydłowiecki Plener Malarski Artystów Mazowsza im. Władysława Aleksandra Maleckiego, Szydłowiecka Gala Taneczna, Szydłowieckie Spotkania Chóralne im. Zofii Stachowskiej, Szydłowieckie Spotkania Orkiestr Dętych, „Wianki” z widowiskami plenerowymi i koncertami na wyspie oraz dziedzińcu zamkowym, Dzień Kultury Żydowskiej „Mazel Tow”, Noc na Zamku, Noc Bibliotek, koncerty sylwestrowe w szydłowieckim zamku i wystawy w Galeriach Zamkowych.

W Szydłowieckim Centrum Kultury – Zamek działają liczne grupy twórcze i zainteresowań, mające wieloletnią tradycję, takie jak: Miejska Orkiestra Dęta, Klub Tańca Towarzyskiego „Zamek”, Chór Miasta Szydłowca „Gaudium Canti”, Teatr Poezji i Muzyki „U Radziwiłła”, Grupa Teatralna „Zamczysko”, Zamkowa Pracownia „Olśnień i wzruszeń”, Klub Seniora, Szydłowiecki Uniwersytet Trzeciego Wieku czy Szydłowieckie Pasjonatki.

Rys. 7 Szydłowieckie Centrum Kultury – Zamek (fot. <http://sckzamek.pl/>)

W 1930 r. swoją działalność w Szydłowcu rozpoczęła biblioteka publiczna. Od 1990 r. biblioteka wchodzi w skład Szydłowieckiego Centrum Kultury – Zamek. W 2013 r. księżnica przeniesiona została do nowo wybudowanego obiektu i kontynuuje swoją misję w Regionalnym Centrum Bibliotecznym-Multimedialnym.

Regionalne Centrum Bibliotecznym-Multimedialne powstało w ramach projektu „Odnowa zabytkowych obiektów i przestrzeni publicznej w Szydłowcu – poprawa funkcjonalności i dostępności infrastruktury kulturalnej i turystycznej dla mieszkańców Mazowsza” współfinansowanego przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007–2013. Liczące ponad 40 000 woluminów zbiory RCB-M obejmują literaturę naukową i popularnonaukową z różnych dziedzin, księgozbiór o charakterze informacyjnym, bogaty zbiór wydawnictw regionalnych będących źródłem wiedzy o historii, geografii, życiu gospodarczym i kulturalnym miasta oraz regionu. Wśród wielu cennych pozycji znajdują się dzieła o wielkiej wartości i unikatowym charakterze.

Regionalne Centrum Bibliotecznym-Multimedialne prowadzi działalność bibliotecarską z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informatycznych, tworzy przyjazne czytelnikom miejsce, otwarte na współpracę, służące zaspokajaniu potrzeb informacyjnych, edukacyjnych i samokształceniowych.

W strukturze Szydłowieckiego Centrum Kultury – Zamek funkcjonuje również Miejska Informacja Turystyczna (szerzej opisana w podrozdziale *Promocja gminy*), mająca swoją siedzibę na Rynku Wielkim, która obsługuje turystów, prowadzi sprzedaż

pamiętek oraz wydawnictw turystycznych dotyczących Szydłowca i regionu. Udostępnia informacje dotyczące walorów turystycznych, produktów turystycznych miasta, gminy i regionu, bazy oraz usług turystycznych i paraturystycznych, w tym: bazy obiektów noclegowych, gastronomicznych, komunikacji oraz innych usług niezbędnych uczestnikom i organizatorom turystyki. Świadczy usługi przewodników po zabytkach Szydłowca. W Miejskiej Informacji Turystycznej działa Galeria Szydłowieckich Artystów, która oferuje turystom unikatowe, atrakcyjne pamiątki z Szydłowca.

Sport i rekreacja

W gminie Szydłowiec funkcjonują następujące obiekty sportowe, umożliwiające aktywny wypoczynek zarówno mieszkańcom, jak i turystom odwiedzającym te tereny:

- Ośrodek Rekreacyjny – „Zalew” (obiekt obecnie nieczynny),
- boiska sportowe przy Publicznym Gimnazjum nr 2 im. Mikołaja Kopernika,
- boisko sportowe przy Publicznej Szkole Podstawowej nr 1 im. Jana III Sobieskiego,
- „Orlik” Majdów,
- boisko przy PSP w Zdziechowie,
- boisko przy PSP w Wysokiej,
- boisko sportowe przy byłej PSP w Wysocku,
- boiska do piłki plażowej przy Ośrodku Rekreacyjnym – „Zalew”,
- korty tenisowe w Szydłowcu,
- kompleks boisk sportowych „Orlik 2012” w Szydłowcu,
- boisko sportowe KS „Szydłowianka” w Szydłowcu.

Na terenie gminy działają również następujące kluby sportowe:

- MKS Szydłowianka – sekcja piłki nożnej,
- KS Viktoria – sekcja kickboxingu,
- I.K.O. MATSUSHIMA Szydłowiecki Klub Karate „MUSHIN” – sekcja karate,
- Klub Sportowy Akademia Piłkarska Szydłowiec,
- Uczniowski Klub Sportowy REKORD,
- Uczniowski Klub Sportowy OLIMPIA,
- Uczniowski Klub Sportowy TĘCZA,
- Uczniowski Klub Sportowy OLIMP,
- Uczniowski Klub Sportowy JUNIOR,
- Uczniowski Klub Sportowy GRANICA,
- Uczniowski Klub Sportowy KORONA,
- Uczniowski Klub Sportowy SPARTAKUS.

11. Organizacje pozarządowe

W gminie Szydłowiec działa szereg stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji pozarządowych aktywizujących i integrujących lokalną społeczność. Obecnie zarejestrowanych na terenie gminy jest 53 organizacji pozarządowych, w tym 46 stowarzyszeń i 7 fundacji. Władze gminy starają się wspierać inicjatywy podejmowane przez organizacje działające zarówno na rzecz poprawy jakości życia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, jak i na rzecz rozwoju kultury czy podtrzymania pamięci o historii regionu.

Poniższe zestawienia zawierają wykaz stowarzyszeń i fundacji działających na terenie gminy.

Tab. 19 Wykaz stowarzyszeń działających na terenie gminy Szydłowiec

Polski Związek Hodowców Gołębi Pocztowych w Szydłowcu
Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich Wzajemnej Pomocy w Szydłowcu
Klub Inteligencji Katolickiej w Szydłowcu
Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Szydłowcu
Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Szydłowca
Stowarzyszenie Szydłowieckie Forum Gospodarcze w Szydłowcu
Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych w Szydłowcu
Polski Związek Emerytów Rencistów i Inwalidów w Szydłowcu
Koło Polskiego Związku Wędkarskiego w Szydłowcu
Polski Związek Filatelistów w Szydłowcu
Miejski Klub Sportowy „Szydłowianka”
Stowarzyszenie „AGRO-EKO-PARK Doliny Radomki” w Szydłowcu
Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży „DOMINO” w Szydłowcu
Stowarzyszenie na rzecz Bezrobotnych Ziemi Szydłowieckiej
Wspólnota Ziemi Szydłowieckiej
Szydłowieckie Stowarzyszenie na rzecz Integracji z Europą „SINTEURO”
Stowarzyszenie Rozwoju Ziemi Szydłowieckiej
Lokalna Grupa Działania „Na Piaskowcu”
Stowarzyszenie Partnerstwa i Rozwoju
Towarzystwo Aktywnych Kulturalnie „PROJEKTORIAT” Szydłowiec
Klub Sportowy Kickboxingu „VIKTORIA” Szydłowiec
Stowarzyszenie Wspólnota Wiejska Sadek
Porozumienie Samorządowo-Gospodarcze
Szydłowieckie Stowarzyszenie Edukacyjno-Kulturalne „LOGOS”
Stowarzyszenie „Przyjaciele Zespołu Szkół JP II – Szydłowiec”
Stowarzyszenie Nasz Dom – Szydłówek
Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Zarząd Powiatowy

Stowarzyszenie „Honorowi Dawcy Krwi Ziemi Szydłowieckiej”
Stowarzyszenie „NASZA WIEŚ”
Stowarzyszenie „AKADEMIA ZABAWY”
Rodzinna Akademia Sportu
Mazowieckie Stowarzyszenie „Integracja”
Uczniowski Klub Sportowy REKORD
Uczniowski Klub Sportowy OLIMPIA
Uczniowski Klub Sportowy TĘCZA
Uczniowski Klub Sportowy OLIMP
Uczniowski Klub Sportowy JUNIOR
Uczniowski Klub Sportowy GRANICA
Uczniowski Klub Sportowy KORONA
Uczniowski Klub Sportowy SPARTAKUS
Stowarzyszenie „Wszyscy Razem dla Zaborowia”
Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży
Parafialny Zespół CARITAS i świetlica środowiskowa NAZARET
Klub Sportowy Akademia Piłkarska Szydłowiec
Szydłowieckie Towarzystwo Sportowe

Źródło: UM w Szydłowcu 2015 r.

Tab. 20 Wykaz fundacji zarejestrowanych na terenie gminy Szydłowiec

Fundacja „Ocalmy od zapomnienia”
Fundacja „Jest jeszcze na Ciebie czas” im. Andrzeja Siewierskiego
Fundacja Osiem Marzeń
Fundacja „Blżej Siebie”
Fundacja Aktywizacji Społecznej
Fundacja Strefa JP 2 w Szydłowcu
Fundacja Wspierania Kyokushin Karate Matsushima Polska „MUSHIN” Honbu Dojo Szydłowiec

Źródło: UM w Szydłowcu, 2015 r.

12. Fundusze zewnętrzne w gminie Szydłowiec

Władze gminy Szydłowiec aktywnie pozyskują fundusze od Unii Europejskiej na finansowanie lub dofinansowanie działań samorządowych zarówno w sferze infrastruktury technicznej, jak i infrastruktury społecznej oraz realizacji szeroko pojętych funkcji społecznych gminy. W 2012 r. gmina Szydłowiec zdobyła tytuł „Regionalnego Lidera Innowacji i Rozwoju” w mazowieckiej edycji konkursu „Krajowi Liderzy Innowacji i Rozwoju” w kategorii innowacyjna gmina oraz statuetkę Lidera Regionu w pozyskiwaniu funduszy unijnych. Gmina Szydłowiec znajduje się w ścisłej

czołówce najskuteczniejszych gmin regionu radomskiego w pozyskiwaniu funduszy unijnych.

Do najważniejszych działań i inwestycji, na które władze gminy Szydłowiec pozyskały w ostatnich latach dofinansowanie z UE, należy projekt „Odnowa zabytkowych obiektów i przestrzeni publicznej w Szydłowcu, poprawa funkcjonalności i dostępności infrastruktury kulturalnej i turystycznej dla mieszkańców Mazowsza”, który był współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach priorytetu V „Wzmacnianie roli miast w rozwoju regionu”, działania 5.2 „Rewitalizacja miast” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007–2013. Jego realizacja obejmowała kompleksowe uporządkowanie, remont i rewitalizację szydłowieckiej przestrzeni publicznej, czyli najbardziej reprezentacyjnych miejsc miasta – Zamku Szydłowieckich i Radziwiłłów wraz z wyspą i Parkiem Radziwiłłowskim, remont Ratusza, zagospodarowanie budynku dawnej szkoły Sapieżyny, ułożenie nowej nawierzchni Rynku Wielkiego i ulicy Radomskiej, nowe zagospodarowanie Skweru Staromiejskiego oraz budowę Regionalnego Centrum Biblioteczno-Multimedialnego.

Ważną inwestycją realizowaną przez gminę Szydłowiec był projekt „Międzygminna Strefa Aktywności Gospodarczej i Inkubator Przedsiębiorczości w Szydłowcu”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Priorytetu I – „Tworzenie warunków dla rozwoju potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości na Mazowszu” działania 1.3 „Kompleksowe przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007–2013.

Dzięki funduszom pozyskanym z UE zostało także zmodernizowane targowisko miejskie. Projekt „Poprawa dostępności działalności gospodarczej w Szydłowcu przy ulicy Strażackiej/Wschodniej” współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego pozwolił na wybudowanie nowoczesnego targowiska przyjaznego zarówno kupcom, jak i mieszkańcom. Cały teren został utwardzony, stanowiska handlowe wyznaczone różnokolorową kostką brukową. Wybudowano nowy pawilon handlowy z pełnym zapleczem socjalno-sanitarnym. Teren został ogrodzony. Przygotowano również miejsca parkingowe.

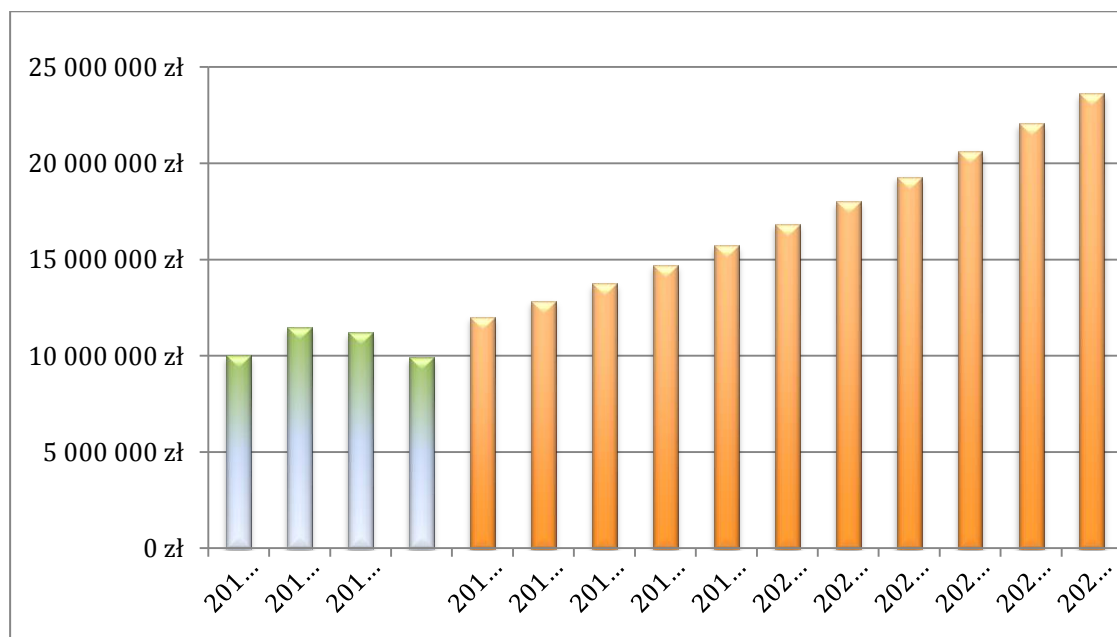
Kolejnym projektem, na który gmina pozyskała fundusze zewnętrzne, był projekt „Równe sz@nse na starcie – przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Szydłowcu” współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 8.3 „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – e-Inclusion, osi priorytetowej 8 „Społeczeństwo informacyjne – zwiększenie

innowacyjności gospodarki” Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013. Głównym celem projektu było przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców gminy Szydłowiec. Cel ten realizowany był poprzez dostarczenie Internetu osobom wykluczonym cyfrowo z powodu trudnej sytuacji materialnej, głównie rodzinom wielodzietnym oraz osobom niepełnosprawnym. Drugim, równie ważnym celem projektu, było stworzenie warunków nauki informatyki i obycia z komputerem w nowoutworzonych pracowniach komputerowych w szkołach podstawowych i gimnazjach funkcjonujących na terenie gminy Szydłowiec: w PSP nr 1 w Szydłowcu, ZS im. Jana Pawła II w Szydłowcu, PSP w Sadku, PSP w Wysokiej, PSP w Wysocku, PSP w Zdziechowie, ZS w Majdowie i PG nr 2 w Szydłowcu.

Fundusze pozyskiwane na realizację zadań własnych zarówno z Unii Europejskiej, z budżetu Państwa, jak i innych źródeł zewnętrznych, sukcesywnie rosną. Władze gminy mają zamiar kontynuować politykę aktywnego pozyskiwania funduszy zewnętrznych, która bezpośrednio przekłada się na poprawę jakości życia mieszkańców gminy Szydłowiec. Trzeba jednak pamiętać, że od 2020 r. konieczne będzie poszukiwanie nowych, pozaunijnych dotacji na finansowanie planowanych inwestycji. W związku z tym władze gminy Szydłowiec będą starać się o pozyskiwanie funduszy zewnętrznych z innych źródeł, jak na przykład Funduszu Szwajcarskiego (Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy), Funduszy Norweskich czy Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Wyk. 6 Pozyskane i planowane dotacje na zlecone działania bieżące gminy Szydłowiec w latach 2011–2025 (dla lat 2011–2014 dotacje pozyskane, dla lat 2015–2025 dotacje planowane).

Źródło: Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Szydłowiec na lata 2014–2025.

Część II Uwarunkowania i główne problemy rozwoju gminy

Na podstawie analizy SWOT dla gminy Szydłowiec można zaobserwować obszary problemowe oraz pewne tendencje rozwojowe, które są charakterystyczne dla tej jednostki.

Strategiczne położenie przy trasie Warszawa – Kraków (S7) oraz bliskość regionalnego ośrodka centralnego – Radomia – sprawiają, że Szydłowiec ma szanse na rozwój usług związanych z transportem (logistyka, spedycja, powierzchnie magazynowe). Zauważalna jest stała poprawa stanu infrastruktury technicznej, drogowej, ciepłowniczej, wodociągowej. Dodatkowo poza ruchem kołowym dostępność komunikacyjną gminy poprawia linia kolejowa przebiegająca przez jej teren.

Duże inwestycje infrastrukturalne nie idą jednak w parze z infrastrukturą towarzyszącą. Zauważalny jest niedobór elementów tzw. małej architektury, szczególnie w centrum miasta: chodników, ścieżek rowerowych, oświetlenia ulicznego. Kolejnym problemem jest brak wystarczającej ilości mieszkań. W roku 2015 są realizowane dwie nowe inwestycje mieszkaniowe: budowa mieszkań socjalnych przy ul. Piaskowej oraz inwestycja deweloperska przy ul. Kolejowej. Dodatkowo rewitalizacji wymagają budynki znajdujące się w ścisłym centrum miasta, które objęte są ochroną konserwatorską. Wiele spraw związanych z inwestycjami, budownictwem i ładem przestrzennym ułatwiłoby uchwalenie planu zagospodarowania przestrzennego dla całej gminy.

Jednostka realizuje wszystkie zadania z zakresu polityki społecznej. Aktywnie wspiera działalność organizacji pozarządowych i inicjatywy kulturalne. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej stale współpracuje z innymi powiązаныmi instytucjami lokalnymi takimi jak PCPR, policją, stowarzyszeniami. Szydłowiec charakteryzuje się dużą aktywnością obywatelską oraz wysokim poziomem integracji mieszkańców. Swój rozwój wiąże w dużym stopniu z turystyką.

W zakresie rozwoju infrastruktury społecznej widoczne są niedobory nowoczesnych obiektów sportowych i rekreacyjnych, niedostateczny dostęp do usług medycznych (brak szpitala), niewystarczająca liczba obiektów kulturalnych (kino, teatr). Ze względu na to, że gmina stawia na rozwój turystyki, problemem mogą być także niedobory w ofercie turystycznej, np. brak kompleksowych usług przewodnika, słabo zagospodarowane centrum miasta, brak jednolitej marki miasta, która byłaby podstawą zewnętrznych działań promocyjnych.

Gmina stale współpracuje z różnymi partnerami – zarówno zagranicznymi, jak i polskimi samorządami. Dużym atutem są wydzielone i przygotowane do zagospodarowania tereny inwestycyjne oraz dzielnica przemysłowa z uchwalonym planem zagospodarowania przestrzennego. Na terenie gminy Szydłowiec znajduje się Specjalna Strefa Ekonomiczna – Podstrefa Szydłowiec. Razem z dogodną lokalizacją mogą to być główne atuty, które podnoszą konkurencyjność gminy na tle jednostek sąsiednich.

Szydłowiec jest kojarzony w kraju z wysokiej jakości piaskowcem, który pozyskiwany jest w lokalnych kopalniach. Ze względu na niską jakość gleb rolnictwo wielkoobszarowe tutaj nie występuje, a produkcja rolna jest ograniczona. Dzięki walorom krajobrazowym i ekologicznym rolnictwo stanowi potencjał w kierunku gospodarstw ekologicznych i agroturystyki.

Dużym problemem gminy jest wysoki wskaźnik bezrobocia. Brak dużych zakładów pracy sprawia, że głównym pracodawcą są małe przedsiębiorstwa, urzędy i instytucje państwowe. Na terenach wiejskich dominują nierentowne gospodarstwa rolne. Taka sytuacja przyczynia się do migracji zarobkowej: młodzi ludzie wyjeżdżają w celach zarobkowych i edukacyjnych – niewielu z nich wraca na stałe do Szydłowca.

Dużą szansą dla gminy mogą być środki pozyskane od Unii Europejskiej. Gmina musi pełniej wykorzystywać swój potencjał rozwojowy wynikający m.in. z położenia, ilości terenów inwestycyjnych oraz wskaźników społecznych (np. wysoki poziom bezrobocia, który przekłada się na niewykorzystane zasoby ludzkie).

Gmina Szydłowiec chce być kojarzona jako miejsce atrakcyjne turystycznie. W tym celu niezbędna jest poprawa zaplecza turystycznego oraz stworzenie marki turystycznej miasta, która byłaby promowana na zewnątrz. Identyfikacja wizualna miasta jest konieczna również w celu bardziej efektywnego pozyskiwania nowych inwestorów. Gmina ma wiele zalet, które mogłyby ich przyciągnąć: zasoby siły roboczej, tereny inwestycyjne, Specjalną Strefę Ekonomiczną, strategiczne położenie. Walory te jednak należy eksponować i promować na zewnątrz.

Poniżej znajduje się tabelaryczne zestawienie mocnych i słabych stron gminy artykułowanych na kolejnych etapach konsultacji dokumentu.

1. Uwarunkowania wewnętrzne – silne i słabe strony gminy

STREFA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	
MOCNE STRONY GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki stymulujące i wspierające jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy)	SŁABE STRONY GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki ograniczające i hamujące jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ położenie strategiczne na trasie Warszawa – Kraków (S7) ▪ niewielka odległość od centrum regionu – Radomia ▪ gęsta sieć dróg gminnych i powiatowych ▪ stała modernizacja infrastruktury technicznej, zwłaszcza drogowej ▪ rozbudowana i nowoczesna sieć wodociągowa ▪ ciągła rozbudowa i modernizacja sieci ciepłowniczej ▪ brak przemysłu uciążliwego dla środowiska ▪ przebieg trasy kolejowej ▪ dobrze rozwinięta sieć telekomunikacyjna – obecnie realizowany projekt Marszałka Województwa Internet dla Mazowsza 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ brak ścieżek rowerowych ▪ zły stan istniejących dróg i chodników ▪ niewystarczająco rozwinięta infrastruktura techniczna na terenach wiejskich gminy i przedmieściach Szydłowca ▪ zastój w budownictwie mieszkaniowym, brak gminnego wsparcia dla systemów budownictwa społecznego ▪ niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych ▪ brak mieszkań chronionych ▪ braki w zakresie likwidacji barier architektonicznych przy obiektach użyteczności publicznej ▪ słaby rozwój budownictwa mieszkaniowego ▪ słaby stan techniczny obiektów mieszkalnych w strefie objętej ochroną konserwatorską (centrum miasta) ▪ możliwość występowania awarii w istniejących ujęciach wody - brak stacji uzdatniania wody dla miasta Szydłowca ▪ częściowy brak oświetlenia ulicznego i miejsc publicznych

	<ul style="list-style-type: none">▪ brak obowiązujących planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Szymbark usprawniających proces inwestycyjny (głównie północna część gminy)▪ niedostateczna modernizacja infrastruktury oświatowej▪ niewystarczający zakres monitoringu zabezpieczającego obiekty użyteczności publicznej
STREFA INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ	
MOCNE STRONY GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki stymulujące i wspierające jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy)	SŁABE STRONY GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki ograniczające i hamujące jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy)
<ul style="list-style-type: none">▪ stały rozwój i modernizacja gminnej infrastruktury oświatowej▪ wyposażenie szkół w pracownie internetowe▪ dobry poziom edukacji w gminnych placówkach oświatowych▪ biblioteka z centrum multimedialnym▪ rozwinięty system ochrony zdrowia, lecznictwa i rehabilitacji▪ sprawnie funkcjonujący system pomocy społecznej, kompleksowo realizujący jednocześnie zadania pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych, funduszu alimentacyjnego, dodatków mieszkaniowych i energetycznych, stypendiów szkolnych i zasiłków socjalnych, programy przeciwdziałania	<ul style="list-style-type: none">▪ ujemne saldo migracji▪ brak rozwiązań systemowych do walki z bezrobociem i wykluczeniem społecznym▪ niski poziom życia mieszkańców obszarów wiejskich▪ brak świetlic w sołectwach▪ brak drugiej hali sportowej na terenie gminy▪ brak basenu na terenie gminy▪ brak obiektów do uprawiania sportów lekkoatletycznych▪ brak niektórych obiektów kulturalno-rozrywkowych (stadion, kino, basen, teatr, kręgielnia, lodowisko)▪ niewystarczające środki finansowe na inwestycje społeczne, np. dzienne środowiskowe domy samopomocy,

<p>przemocy w rodzinie oraz wspierania rodziny, reagujący jednocześnie na bieżące potrzeby społeczne</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ sprawna współpraca MOPS z PCPR, palcówkami oświatowymi, GKRPAiPN, parafiami, policją, ośrodkami kultury i stowarzyszeniami działającymi na terenie gminy ▪ aktywna działalność licznych stowarzyszeń funkcjonujących w sferze społecznej ▪ realizowanie przez gminę programów aktywizujących społeczność lokalną ▪ realizacja działań na rzecz aktywizacji zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej w ramach programów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej ▪ organizacja corocznych imprez promujących gminę na zewnątrz ▪ bogate życie kulturalne gminy: możliwość aktywnego uczestnictwa w wielu wydarzeniach kulturalnych i sportowych ▪ wysoki poziom integracji mieszkańców gminy, ich identyfikacja z miejscem zamieszkania ▪ duża aktywność obywatelska i kulturalna ▪ niski poziom zanieczyszczenia środowiska ▪ walory krajobrazowe okolic, szczególnie południowo-zachodniej części gminy, sprzyjające organizacji 	<p>dzienne domy pobytu dla seniorów, jadłodajnie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ słabo rozwinięta sieć poradnictwa specjalistycznego (prawnego, psychologicznego i rodzinnego) ▪ niezagospodarowany teren zalewu ▪ brak kompleksowej koncepcji wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych miasta i ich promocji na zewnątrz ▪ wzrastający wskaźnik obciążenia demograficznego osobami starszymi
---	--

<p>ruchu turystycznego z nastawieniem na wypoczynek rodzinny i agroturystykę</p> <ul style="list-style-type: none">▪ unikalne, atrakcyjne pod względem turystycznym zabytki▪ rozwój bazy hotelowej▪ realizacja polityki prorodzinnej w postaci jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka	
STREFA GOSPODARCZA	
MOCNE STRONY GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki stymulujące i wspierające jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy)	SŁABE STRONY GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki ograniczające i hamujące jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy)
<ul style="list-style-type: none">▪ współpraca międzynarodowa w ramach programu miast partnerskich▪ współpraca z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego w celu ochrony wspólnych interesów i rozwoju regionu▪ istniejące tereny inwestycyjne▪ istnienie Specjalnej Strefy Ekonomicznej – Podstrefa Szydłowiec▪ dzielnica przemysłowa, dla której istnieje obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego▪ promocja walorów inwestycyjnych gminy podczas targów inwestycyjnych i innych imprez branżowych▪ wdrażane systemów e-administracji i e-urzędu▪ posiadanie złóż surowców naturalnych (kamień, piasek)	<ul style="list-style-type: none">▪ utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia, w tym znaczne, ukryte bezrobocie na wsi▪ strukturalne, odziedziczone bezrobocie w drugim pokoleniu▪ wysoki poziom bezrobocia wśród młodzieży▪ brak miejsc pracy dla absolwentów szkół wyższych▪ migracja zarobkowa specjalistów▪ brak przemysłu o istotnym znaczeniu w zakresie możliwości tworzenia nowych miejsc pracy▪ przewaga małych, nierentownych gospodarstw rolnych na terenach wiejskich▪ słabo rozwinięty sektor usług▪ niewielkie wykorzystanie potencjału lokalnych kopalin (kamień)▪ brak doświadczonej,

<ul style="list-style-type: none"> ▪ tereny rolne sprzyjające rozwojowi rolnictwa ekologicznego i agroturystyki ▪ wdrożenie platformy komunikacyjnej zabezpieczenia społecznego Emp@tia w ramach e-administracji 	<p>wyspecjalizowanej kadry inżyniersko-technicznej oraz zawodowej</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ niewystarczająca powierzchnia terenów inwestycyjnych będących własnością gminy
--	--

2. Uwarunkowania zewnętrzne – szanse i zagrożenia tkwiące w otoczeniu gminy

STREFA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	
SZANSE GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki stymulujące i wspierające jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy tkwiące w jej otoczeniu)	ZAGROŻENIA GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki ograniczające i hamujące jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy tkwiące w jej otoczeniu)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwój infrastruktury technicznej odpowiadającej zmieniającym się potrzebom społecznym ▪ rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej i kanalizacyjnej ▪ plany zagospodarowania przestrzennego odpowiadające na tendencje rozwojowe gminy ▪ rozwój taniego, komunalnego budownictwa mieszkaniowego ▪ wsparcie dla systemów budownictwa społecznego ▪ rozwój infrastruktury technicznej na podmiejskich i miejskich terenach inwestycyjnych ▪ likwidacja barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej ▪ rozbudowa tzw. małej architektury w centrum miasta 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ryzyko nieuwzględnienia stacji kolejowej Szydłowiec przy obsłudze ruchu po zmodernizowaniu linii kolejowej Warszawa – Radom – Kielce ▪ niewykorzystanie inwestycyjnego potencjału terenów podmiejskich i obszarów wiejskich gminy ▪ brak stacji uzdatniania wody ▪ niewystarczająca wydajność oczyszczalni ścieków ▪ zły stan techniczny jazu przy zalewie szydłowieckim

<ul style="list-style-type: none">▪ modernizacja istniejących dróg i chodników▪ budowa chodników▪ budowa ścieżek rowerowych▪ modernizacja drogi krajowej nr 7▪ modernizacja linii kolejowej Warszawa – Radom – Kielce oraz dworca PKP▪ bliska lokalizacja portu lotniczego w Radomiu▪ wykorzystanie niezagospodarowanych terenów pod budownictwo komunalne▪ rozbudowa sieci ciepłowniczej i jej modernizacja – spadek wykorzystania węgla na rzecz odnawialnych źródeł energii▪ modernizacja oświetlenia ulicznego z wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań▪ powstanie monitoringu miejskiego w celu poprawy bezpieczeństwa publicznego w gminie	
STREFA INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ	
SZANSE GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki stymulujące i wspierające jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy tkwiące w jej otoczeniu)	ZAGROŻENIA GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki ograniczające i hamujące jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy tkwiące w jej otoczeniu)
<ul style="list-style-type: none">▪ opracowanie kompleksowej koncepcji rozwoju ruchu turystycznego (wypoczynek rodzinny, wypoczynek dla seniorów, turystyka piesza i rowerowa, agroturystyka)▪ rozwój turystyki weekendowej▪ rozszerzenie zakresu usług medycznych	<ul style="list-style-type: none">▪ wysoki wskaźnik migracji mieszkańców gminy do większych miast oraz za granicę i co za tym idzie dalszy spadek liczby ludności▪ niski przyrost naturalny▪ dążenia migracyjne młodzieży▪ występowanie zjawisk patologii społecznej

<ul style="list-style-type: none">▪ poprawa stanu infrastruktury oświatowej i sportowej▪ doposażanie placówek oświatowych w pomoce naukowe▪ zapewnienie młodzieży wykształcenia i szans dalszego rozwoju przez programy doradztwa zawodowego i edukacyjnego w celu dostosowania ścieżki kariery do zapotrzebowania zawodowego w regionie▪ wsparcie samorządu dla organizacji pozarządowych▪ realizacja projektów prospołecznych aktywizujących i integrujących mieszkańców▪ wsparcie rozwoju organizacji działających w zakresie pomocy społecznej (fundacje, organizacje pozarządowe) oraz rozwoju wolontariatu i społecznych grup wsparcia▪ kontynuacja współpracy pomiędzy instytucjami społecznymi działającymi w gminie▪ tworzenie na terenie gminy punktów konsultacyjnych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym▪ powstanie na terenie gminy dziennych środowiskowych domów samopomocy, dziennych domów pobytu („Senior-WIGOR”), jadalni▪ wprowadzenie świadczenia w formie poradnictwa specjalistycznego (pomoc psychospołeczna, prawna, konsultacje	<ul style="list-style-type: none">▪ występująca agresja wśród nieletnich▪ brak inwestycji w rozwój placówek oświatowych▪ atomizacja społeczeństwa i rozpad więzi lokalnych związany z dążeniami migracyjnymi ludności
---	---

<p>dotyczące sfer życia rodzinnego i społecznego) dla rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysowej</p> <ul style="list-style-type: none">▪ umiejętne budowanie wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym świadomości w zakresie edukacji i podnoszenia swoich umiejętności, przekwalifikowania się i nauki nowego zawodu▪ rozszerzenie profilaktyki zdrowotnej i promocja zdrowego stylu życia	
STREFA GOSPODARCZA	
SZANSE GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki stymulujące i wspierające jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy tkwiące w jej otoczeniu)	ZAGROŻENIA GMINY SZYDŁOWIEC (czynniki ograniczające i hamujące jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy tkwiące w jej otoczeniu)
<ul style="list-style-type: none">▪ pozyskanie nowych inwestorów: rozwój strefy przemysłowej Szydłowca▪ pozyskanie dużych inwestorów zapewniających nowe miejsca pracy dla mieszkańców▪ dalsze pozyskiwanie środków z Unii Europejskiej, budżetu Państwa oraz innych środków zewnętrznych na współfinansowanie zaplanowanych inwestycji▪ możliwość zacieśniania współpracy z sąsiednimi gminami w celu realizacji wspólnych celów▪ dalszy rozwój współpracy międzynarodowej z miastami partnerskimi▪ powstawanie nowych miejsc pracy	<ul style="list-style-type: none">▪ dalszy wzrost bezrobocia▪ utrzymywanie się wysokiej stopy bezrobocia▪ migracja młodych▪ odpływ wykształconej młodzieży, fachowców i specjalistów za granicę oraz do dużych ośrodków miejskich▪ brak specjalistów w nowych dziedzinach wiedzy▪ brak miejsc pracy powodujący jeszcze szybszy spadek liczby mieszkańców i migrację ludzi młodych, wykształconych za granicę▪ brak perspektyw realizacji kariery zawodowej w gminie▪ zastój gospodarczy▪ położenie gminy na krańcach

<ul style="list-style-type: none"> ▪ podjęcie systemowych działań w celu zwiększenia ruchu turystycznego ▪ rozwój bazy turystycznej ▪ stworzenie koncepcji współdziałania lokalnych firm w celu doskonalenia usług dla ruchu turystycznego ▪ rozwój agroturystyki ▪ tworzenie zasobów gruntów komunalnych – możliwość zaoferowania terenów pod inwestycje potencjalnym inwestorom ▪ poszukiwanie nowych terenów inwestycyjnych w strefie podmiejskiej i w sołectwach ▪ wsparcie dla lokalnych inicjatyw gospodarczych i wykorzystania potencjału dóbr naturalnych gminy (np. piaskowiec szydłowiecki) 	<p>województwa, na granicy z woj. świętokrzyskim (brak współpracy planistycznej)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ niezbyt dobra sytuacja ekonomiczna gminy, co niesie za sobą trudności w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych na rozwój infrastruktury technicznej (brak środków na wkład własny) ▪ brak zainteresowania gminą ze strony inwestorów ▪ brak dostatecznych środków finansowych na inwestycje gminne i wsparcie dla przedsiębiorców ▪ brak wsparcia dla planów produkcji w rolnictwie, sadownictwie i hodowli ▪ rozdrobnienie gospodarstw rolnych ▪ niedostateczne wykorzystanie potencjału produkcyjnego istniejących zakładów pracy
--	---

3. Identyfikacja głównych problemów gminy

Diagnoza stanu istniejącego oraz analiza uwarunkowań rozwojowych, a zwłaszcza zagrożeń tkwiących w otoczeniu i słabych stron gminy Szydłowiec umożliwiła zdefiniowanie strategicznych problemów dalszego jej rozwoju. Wychodząc od definicji problemu jako „zadania danego do rozwiązania (wykonania)”, wskazano na te z nich, które powodują obecnie lub powodować będą w przyszłości powstawanie barier rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a w konsekwencji rzutować na środowisko życia i pracy mieszkańców oraz funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Problemy rozwojowe są więc określonymi uciążliwościami, których usunięcie lub co najmniej złagodzenie ich negatywnych skutków wymaga podjęcia określonych działań naprawczych (w wielu przypadkach długookresowych).

Do głównych problemów gminy Szydłowiec należą:

- utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia,
- ujemne saldo migracji i spadek liczby ludności gminy,

- sieć infrastruktury technicznej niezaspokajająca potrzeb mieszkańców,
- niekorzystna struktura gospodarstw rolnych,
- brak dużych zakładów przemysłowych i usługowych,
- brak rozbudowanej bazy turystycznej ograniczający możliwość wykorzystania walorów turystycznych gminy.

Część III Misja rozwoju gminy i jej cele

1. Misja rozwoju (generalny cel kierunkowy)

Generalnie rzecz biorąc, cele rozwoju gminy Szydłowiec wynikają z dwóch podstawowych przesłanek, a mianowicie:

- konieczności eliminowania obecnie występujących słabych stron gminy (barier oraz ograniczeń i dysproporcji rozwojowych) lub łagodzenia ich negatywnych skutków dla mieszkańców, gospodarki lokalnej i środowiska przyrodniczego,
- konieczności tworzenia warunków (podstaw) dla zaspokajania różnorodnych potrzeb społecznych i gospodarczych w przyszłości, czyli tworzenia nowych impulsów (możliwości) rozwojowych gminy, aby następował stały wzrost jej atrakcyjności osadniczej, gospodarczej i turystyczno-rekreacyjnej.

Przy formułowaniu celów rozwoju uwzględniono także możliwości pozyskiwania przez gminę zewnętrznych środków na współfinansowanie realizacji zadań gminnych.

Formułując misję rozwoju (generalny cel kierunkowy) i cele rozwoju (strategiczne i operacyjne) gminy Szydłowiec wskazywano na konieczność tworzenia podstaw do trwałego i wielofunkcyjnego jej rozwoju. Działania w tym względzie będą koncentrować się w trzech współzależnych względem siebie obszarach strategicznych:

Obszar I – Stały wzrost poziomu zaspokojenia zbiorowych potrzeb mieszkańców w sferze infrastruktury technicznej (wodociągi, kanalizacja, oczyszczalnie ścieków, gospodarka odpadami, drogi wraz z infrastrukturą towarzyszącą, transport publiczny, mieszkalnictwo komunalne) i społecznej (oświata, pomoc społeczna, ochrona zdrowia, kultura i sztuka, sport i rekreacja, bezpieczeństwo publiczne). **Efekt działań:** poprawa jakości życia mieszkańców gminy.

Obszar II – Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych gminy pozwalająca na dalszy rozwój funkcji rekreacyjno-turystycznych na jej terenie i tym samym aktywizacja lokalnych społeczności z obszarów wiejskich gminy do rozwoju przedsiębiorczości. **Efekt działań:** trwały i bezpieczny ekologicznie rozwój rekreacyjno-turystyczny gminy oraz wzrost jej atrakcyjności turystycznej.

Obszar III – Tworzenie jak najkorzystniejszych warunków rozwoju działalności gospodarczej na terenie gminy poprzez zarówno pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych, jak i rozwój lokalnej przedsiębiorczości. **Efekt działań:** rozwój gospodarczy gminy, spadek bezrobocia oraz wzrost dochodów budżetowych (podatki lokalne, pośrednio CIT i PIT).

Biorąc powyższe pod uwagę, sformułowano misję rozwoju (generalny cel kierunkowy) i strategiczne oraz operacyjne cele rozwoju gminy Szydłowiec:

**SZYDŁOWIEC GMINĄ NOWOCZESNĄ I OTWARTĄ NA ROZWÓJ
DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ, STAWIAJĄCĄ NA STAŁY
WZROST SPOŁECZNO-GOSPODARCZY POPRZEZ ROZBUDOWĘ
I MODERNIZACJĘ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ,
SPOŁECZNEJ ORAZ ROZWÓJ BAZY TURYSTYCZNEJ.**

2. Cele strategiczne

Działania władz gminy Szydłowiec na rzecz jak najlepszego zaspokajania zbiorowych potrzeb mieszkańców składają się na wspólną cechę planowości podejmowanych działań. Dotyczy to zarówno działań o charakterze krótkookresowym (rocznym), średniookresowym (kadencyjnym), jak i długookresowym (perspektywicznym, obejmującym kilka następnych kadencji). Takie postępowanie jest zgodne z zasadą racjonalnego gospodarowania polegającą na maksymalizacji efektów z wydatkowanych nakładów finansowych przy minimalizacji nakładów finansowych na uzyskanie założonych efektów, a także jest podstawą do wdrażania w życie zasady zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju. Taka perspektywa wolna jest też od czynników politycznych o charakterze doraźnym. Z kolei głównym warunkiem urzeczywistnienia sformułowanych celów rozwoju gminy Szydłowiec jest zabezpieczenie odpowiednich instrumentów organizacyjnych, kadrowych, technicznych i środków finansowych, a także określenie terminów osiągania planowanych celów oraz podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację.

Formułowanie strategicznych i operacyjnych celów rozwoju gminy Szydłowiec jest ważne przynajmniej z czterech zasadniczych powodów:

- cele wskazują podstawowe kierunki rozwoju gminy – dzięki ustaleniu celów następuje mobilizacja podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację (władz gminy, pracowników urzędu i gminnych jednostek organizacyjnych) oraz zyskują one źródło motywacji do konkretnych działań wykonawczych. Wzrasta również ich poczucie odpowiedzialności za losy mieszkańców gminy.
- cele wyznaczają decyzje i kierunki działań – władze gminy na podstawie wyznaczonych celów, zwłaszcza operacyjnych, formułują katalog kierunków działań (planowanych przedsięwzięć), który określa sposoby ich realizacji.

- cele wpływają na koncentrację zasobów – władze gminy dysponują ograniczonymi zasobami finansowymi (budżet gminy) w stosunku do występujących potrzeb społecznych. Określając cele rozwoju gminy, jej władze ustalają priorytety rozwojowe, co umożliwi koncentrację ograniczonych własnych zasobów finansowych na wybranych celach, mających największe znaczenie dla odczuwalnej poprawy warunków życia mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych.
- cele pomagają w ocenie osiągniętych postępów – są one istotnym elementem procesu ich monitorowania. Jeśli okaże się, że nie są realizowane zgodnie z planem albo podczas ich wdrażania pojawiają się nieoczekiwane przeszkody, to wskazane będzie podjęcie natychmiastowych działań korygujących w celu modyfikacji działań realizacyjnych.

Biorąc powyższe pod uwagę, opracowano katalog celów rozwoju gminy Szydłowiec, który został sporządzony według z góry określonego porządku, a mianowicie: cele zawarte w katalogu tworzą układ hierarchiczny (im niższy poziom hierarchiczny, tym większy stopień szczegółowości zapisu celów). Katalog składa się z trzech poziomów hierarchicznych:

Poziom I – **Misja rozwoju (generalny cel kierunkowy)** – wyrażająca syntetyczną deklarację intencji władz gminy Szydłowiec, jaka stoi u podstaw formułowania Strategii. Określa ona zasadnicze kierunki dalszego rozwoju gminy, czyli wskazuje, „do czego zmierzamy”. Umożliwia skoncentrowanie wysiłków planistycznych i realizacyjnych na określonej wiązce celów i zadań realizacyjnych. Tak więc misja rozwoju (generalny cel kierunkowy) to zestaw względnie trwałych dążeń władz gminy, na które powinny być przede wszystkim zorientowane działania realizacyjne.

Poziom II – **Cele strategiczne** – będące konkretyzacją misji rozwoju (generalnego celu kierunkowego). Wskazują one priorytetowe obszary (dziedziny) zaspokajania zbiorowych potrzeb mieszkańców gminy.

Poziom III – **Cele operacyjne** – będące konkretyzacją celów strategicznych. Są one formułowane jako cele funkcjonalne, tzn. wyrażające pożądane potrzeby, które powinny być zaspokojone. Cele te są punktem wyjścia do planowania konkretnych działań.

Podsumowując, cele strategiczne (obszary priorytetowe) określają to, co gmina chce osiągnąć w perspektywie czasowej objętej Strategią, natomiast cele operacyjne odnoszą się do sposobu, w jaki chce realizować wyznaczone cele strategiczne.

W niniejszym dokumencie sformułowano trzy następujące strategiczne cele rozwoju gminy Szydłowiec:

Cele strategiczne
Poprawa jakości życia mieszkańców i funkcji osiedleńczych gminy poprzez stały rozwój infrastruktury technicznej i społecznej.
Efektywne wykorzystanie walorów przyrodniczych i pozaprzyrodniczych gminy w celu zwiększenia jej atrakcyjności turystycznej.
Stworzenie korzystnych warunków do rozwoju działalności gospodarczej na terenie gminy poprzez rozbudowę i poprawę oferty dla inwestorów.

3. Cele operacyjne

Cel strategiczny *Poprawa jakości życia mieszkańców i funkcji osiedleńczych gminy poprzez stały rozwój infrastruktury technicznej i społecznej* dotyczy głównie planów inwestycyjnych gminy.

Po zdiagnozowaniu niedoborów infrastrukturalnych został opracowany katalog celów operacyjnych określających główne kierunki działań, które powinna podejmować gmina w celu podniesienia jakości życia mieszkańców.

Dużym atutem gminy Szydłowiec jest jej położenie przy ważnej w skali kraju trasie Warszawa – Kraków (S7). Z tego powodu konieczny jest stały rozrost i poprawa jakości infrastruktury transportowej w sąsiedztwie modernizowanej drogi krajowej. Pierwsze z wymienionych celów operacyjnych dotyczą budowy i modernizacji sieci dróg oraz innej infrastruktury transportowej (np. mosty). Ważne jest, aby razem z rozwojem dróg rozwijały się też tzw. elementy towarzyszące takie jak ścieżki rowerowe, chodniki, oświetlenie uliczne, ogólnodostępne parkingi. Spójna polityka inwestycyjna oraz polityka planowania przestrzennego powinny prowadzić do powstania na terenie gminy dogodnych warunków rozwoju dla ośrodków logistycznych.

Infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna to kolejny cel operacyjny. Modernizacja i inwestycje w sieci przesyłowe: wodociągowe, kanalizacyjne, ciepłownicze oraz rowy melioracyjne – ważne szczególnie na terenach wiejskich – to jeden z kluczowych obszarów podnoszących jakość życia mieszkańców gminy. W tym obszarze również konieczne są nowe inwestycje w oparciu o wieloletni plan inwestycyjny.

Zrównoważony rozwój gminy musi być oparty o szczegółowe plany, w tym przypadku miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Mają one moc prawa miejscowego (lokalnego), dlatego prowadzenie inwestycji na terenach objętych planami jest prostsze ze względów formalnych. Tereny inwestycyjne, które są uzbrojone w podstawowe sieci (gaz, prąd, woda) oraz objęte planami miejscowymi są o wiele bardziej atrakcyjne dla inwestorów, więc plany zagospodarowania przestrzennego stanowią ważny element strategii ich pozyskiwania.

Podczas diagnozy został wyeksponowany problem związany z budownictwem mieszkaniowym oraz budownictwem socjalnym na terenie gminy, który najbardziej odczuwalny jest w samym Szydłowcu. Każde miasto, które chce się rozwijać, musi zapewnić aktualnym i potencjalnym mieszkańcom odpowiednią liczbę lokali mieszkalnych. Obecne zasoby lokalowe miasta nie są wystarczające. Konieczne jest ich poszerzenie poprzez rozbudowę: dotyczy to głównie lokali socjalnych i komunalnych. Osiągnięcie tego celu jest kosztowne, ale stanowi nieodzowny element podnoszenia jakości życia mieszkańców gminy. Dodatkowo gmina powinna wspierać rozwój budownictwa społecznego jako elementu szerokiej polityki mieszkaniowej (np. TBS).

Szydłowiec jako jednostka samorządu lokalnego jest zobowiązany do zapewnienia mieszkańcom dostępu do oświaty. W tym obszarze również zostały zdiagnozowane problemy. Mimo dobrego wyposażenia placówek oświatowych konieczne są inwestycje w infrastrukturę szkolną i przedszkolną. Konieczna jest również rozbudowa obiektów sportowych istniejących już na terenie gminy i dostosowanie ich do potrzeb społeczności lokalnej. Inwestycja w oświatę powinna dotyczyć nie tylko obszaru materialnego. Bardzo ważne jest stałe podnoszenie kompetencji nauczycieli i uczniów, wyrównywanie szans edukacyjnych, wyróżnianie najzdolniejszych uczniów przez lokalne programy stypendialne.

Gmina tworzona jest przez jej społeczność, czyli mieszkańców. Ważne jest, aby czuli się oni związani z miejscem zamieszkania. Należy aktywnie wspierać wszelkie inicjatywy pochodzące od mieszkańców oraz angażować ich w życie gminy. Ze względu na miejsko-wiejski charakter jednostki władze lokalne muszą dokładać wszelkich starań, aby mieszkańcy terenów wiejskich czuli, że są traktowani tak samo jak mieszkańcy miasta, a gmina rozwijała się w sposób zrównoważony. Wprowadzenie modelu partycypacji społecznej na gruncie lokalnym może pomóc w rozwoju III sektora oraz niwelować ewentualną alienację grup społecznych.

Cel strategiczny: Poprawa jakości życia mieszkańców i funkcji osiedleńczych gminy poprzez stały rozwój infrastruktury technicznej i społecznej.

Cele operacyjne:

Budowa i modernizacja dróg gminnych.

Współpraca z powiatem przy modernizacji dróg powiatowych.

Modernizacja mostów gminnych.

Budowa i modernizacja chodników.

Budowa ścieżek rowerowych.

Poprawa dostępności komunikacji publicznej.

Rozbudowa i modernizacja sieci oświetlenia oraz wprowadzenie nowych technologii mających na celu poprawę jakości oświetlenia ulicznego i spadek zużycia energii związanej z jego użytkowaniem.

Budowa i rozbudowa sieci kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków.

Budowa stacji uzdatniania wody.

Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej – szczególnie w sołectwach.

Rozbudowa i modernizacja rowów melioracyjnych.

Systematyczna modernizacja systemu ciepłowniczego gminy wraz z ewentualnym wprowadzeniem proekologicznych źródeł energii.

Budowa nowych parkingów i rozbudowa istniejących.

Bieżące opracowywanie planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem terenów inwestycyjnych.

Wsparcie dla rozwoju budownictwa społecznego w celu rozwoju funkcji osiedleńczych

Rozbudowa i modernizacja zasobów mieszkaniowych gminy, w tym mieszkań komunalnych i socjalnych.

Wsparcie dla rozwoju budownictwa wielorodzinnego.

Budowa świetlic na terenie sołectw.

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury oświatowej.

Rozbudowa i poprawa stanu obiektów sportowych przy placówkach oświatowych.

Doposażenie infrastruktury oświatowej, w tym infrastruktury przedszkolnej.

Tworzenie systemu umożliwiającego podnoszenie poziomu kształcenia, dostosowanie edukacji do norm europejskich oraz wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży przy jednoczesnym monitorowaniu wydatków związanych z prowadzonymi przez gminę szkołami i placówkami oświatowymi.
Stąła poprawa poziomu edukacji w szkołach – rozwój programów stypendialnych i oferty pozalekcyjnych zajęć edukacyjnych i sportowych.
Likwidacja barier architektonicznych w miejscach użyteczności publicznej.
Poprawa bezpieczeństwa publicznego poprzez rozbudowę monitoringu ulicznego i utworzenie miejskiego centrum monitoringu.
Wspieranie programów profilaktyki zdrowotnej na terenie gminy.
Aktywizacja społeczności lokalnej.
Wsparcie dla inicjatyw obywatelskich i organizacji pozarządowych.
Wsparcie programów promujących aktywność fizyczną i sport.
Rozwój infrastruktury sportowej, w tym budowa parku sportowo-rekreacyjnego.
Budowa siłowni plenerowych.
Integracja gminnej społeczności – niwelowanie antagonizmów między mieszkańcami Szydłowca a mieszkańcami sołectw poprzez wyrównywanie szans rozwojowych i dostępu do infrastruktury technicznej, społecznej i sportowej.
Rozwój infrastruktury pomocy społecznej, w tym: rodzinnych domów pomocy, dziennych środowiskowych domów samopomocy, dziennych domów „Senior-Wigor” i jadłodajni.
Rozwój poradnictwa specjalistycznego (prawnego, psychologicznego i rodzinnego) w gminie.

Cel strategiczny *Efektywne wykorzystanie walorów przyrodniczych i pozaprzyrodniczych gminy w celu zwiększenia jej atrakcyjności turystycznej* sformułowany został ze względu na wyjątkowe warunki do rozwoju turystyki na jej obszarze. Gmina Szydłowiec ze względu na swoją historię oraz położenie jest miejscem atrakcyjnym pod względem turystycznym, dlatego też władze wiążą rozwój jednostki z tą właśnie dziedziną. Konieczne jest jednak dostosowanie istniejącej już infrastruktury do celów turystycznych. Aby przyciągnąć turystów, gmina musi się aktywnie promować na zewnątrz – co najmniej w skali regionu. W tym celu można zaproponować takie formy promocji jak spotkania z lokalnymi autorytetami, którzy mogliby pełnić funkcję „ambasadorów Szydłowca” czy popularyzacja wiedzy na temat lokalnych bohaterów. Turyści powinni mieć dostęp do kompleksowej oferty, która zawiera takie elementy jak obsługa przewodnika, zaplecze gastronomiczne

i noclegowe, lokalne imprezy plenerowe, wyznaczone i opisane szlaki turystyczne, etc. Ważna jest także dbałość o elementy środowiska przyrodniczego, które mogą się stać dodatkową atrakcją turystyczną (np. agroturystyka).

Dobłą praktyką promocyjną jest wspieranie lokalnych inicjatyw kulturalnych, artystów lokalnych, wykorzystywanie nowoczesnych narzędzi promocji takich jak *social media*, itp. Dużym atutem Szydłowca mogą być produkty regionalne charakterystyczne dla danego obszaru, np. żur na kiełbasie szydłowieckiej. Niezbędne w tym kontekście jest utworzenie jednolitej marki turystycznej miasta, która mogłaby być podstawą do bardziej szczegółowych działań promocyjnych. Marka ta byłaby spójna z założeniami identyfikacji wizualnej miasta.

Kolejnym działaniem, które może być atrakcyjne dla turystów i podnieść jakość życia mieszkańców, jest rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. W tym zakresie kluczowe znaczenie ma zagospodarowanie terenów wokół zalewu. Zaniedbany obecnie akwen mógłby stać się jednym z głównych terenów rekreacyjnych z funkcjami gastronomicznymi i kulturalnymi (np. amfiteatr na plaży).

Cel strategiczny: Efektywne wykorzystanie walorów przyrodniczych i pozaprzyrodniczych gminy w celu zwiększenia jej atrakcyjności turystycznej.

Cele operacyjne:

Rewitalizacja i ochrona walorów kultury materialnej gminy.

Rozwój otwartej przestrzeni kulturowej gminy poprzez wykorzystanie walorów ulicy Radomskiej.

Rozwój infrastruktury turystycznej przy szlakach turystycznych oraz tworzenie nowych szlaków.

Poszukiwanie nowych, nieszablonowych sposobów promocji gminy (np. spotkania z lokalnymi autorytetami, rekomendowanie plenerów na terenie gminy do produkcji filmowych i telewizyjnych).

Wsparcie dla inicjatyw mających na celu zachowanie czystości środowiska przyrodniczego gminy.

Utrzymanie dobrego stanu walorów przyrodniczych w gminie poprzez rozwój nowoczesnych programów gospodarowania odpadami.

Wsparcie dla rozwoju i promocji gospodarstw agroturystycznych na terenie gminy.

Wsparcie dla lokalnych twórców i artystów.
Wsparcie dla lokalnych organizacji promujących walory turystyczne Szydłowca i okolic.
Wytwarzanie i wykorzystanie lokalnych produktów turystycznych, m.in. tradycyjnych potraw regionalnych gminy.
Rozwój aktywnego wypoczynku poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, m.in. ośrodka rekreacyjnego „Zalew”, placów zabaw, siłowni plenerowych.
Wykorzystanie istniejącej infrastruktury sportowej do pobudzenia aktywności sportowej mieszkańców gminy.
Współpraca przy organizacji imprez kulturalnych o charakterze lokalnym i ponadlokalnym z innymi samorządami i organizacjami pozarządowymi.
Wsparcie dla inicjatyw społeczno-kulturalnych służących integracji mieszkańców gminy.
Współpraca z mediami lokalnymi w zakresie promocji turystycznej gminy (wykorzystanie nowych mediów – <i>social media</i> , blogosfera i vlogosfera, itp.).
Wsparcie dla inicjatyw mających na celu podnoszenie świadomości i wrażliwości społecznej w zakresie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy.
Wsparcie dla rozwoju turystyki weekendowej i turystyki sakralnej (wędrowki „ <i>Śladami kultury i tradycji wsi polskiej – historia i dzieje kapliczek przydrożnych</i> ”).
Powstanie ujednoczonej identyfikacji wizualnej gminy (herb – logotyp – hasło).
Utworzenie marki turystycznej gminy spójnej z identyfikacją wizualną samorządu.

Cel strategiczny *Stworzenie korzystnych warunków do rozwoju działalności gospodarczej na terenie gminy poprzez rozbudowę i poprawę oferty dla inwestorów* stanowi kolejne wyzwanie dla władz gminy. Oprócz walorów turystycznych Szydłowiec posiada wiele cech, które mogą okazać się atrakcyjne dla potencjalnych inwestorów, między innymi zasoby siły roboczej, dogodna lokalizacja, dostępność terenów inwestycyjnych. W mieście istnieje dzielnica przemysłowa, która objęta jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Obszar jest już przygotowany dla inwestorów.

W tym przypadku również niezbędna jest aktywna promocja gminy na zewnątrz, jednak nie tylko w skali regionu, ale całego kraju, a nawet za granicą, np. podczas targów inwestycyjnych. O atrakcyjności inwestycyjnej gminy stanowią nie tylko czynniki twarde (np. infrastruktura techniczna, tereny inwestycyjne), ale również miękkie (np. sprawność działania instytucji publicznych, jakość usług społecznych, stan

środowiska naturalnego). Oprócz inwestycji w infrastrukturę techniczną i społeczną warto pomyśleć o rozwoju nowoczesnych form administracji, tak aby potencjalny inwestor mógł załatwić wszystkie formalności szybko i w prosty, przejrzysty sposób.

Władze gminy powinny też rozważyć systemowe rozwiązania w zakresie podatków lokalnych. Wypracowanie stawek podatków lokalnych powinno być spójne z innymi działaniami rozwojowymi i weryfikowane periodycznie pod kątem budżetu.

Gmina powinna mieć przygotowaną ofertę inwestycyjną zawierającą wszystkie niezbędne informacje, prowadzić aktywną działalność w zakresie pozyskiwania nowych gruntów oraz porządkować sprawy związane z tymi, które już posiada (sprawy własnościowe, scalanie, podział, itp.) tak, aby te tereny były gotowe do zabudowy.

Z Szydłowcem związana jest wieloletnia tradycja pozyskiwania piaskowca – kamienia, który jest rozpoznawalny w całym kraju ze względu na swoją wysoką jakość. Lokalne kopalnie dają pracę wielu mieszkańcom gminy, więc jej władze powinny wspierać ich działalność w celu podtrzymywania istniejących miejsc pracy i generowania nowych. Dodatkowo piaskowiec może być elementem działań promocyjnych gminy.

Dużym problemem w gminie Szydłowiec jest wysoki wskaźnik bezrobocia, szczególnie na terenach wiejskich, gdzie podstawą zatrudnienia są nierentowne gospodarstwa rolne. Konieczna jest aktywizacja tych osób, które nie posiadają kwalifikacji przydatnych na obecnym rynku pracy. Należy rekomendować podjęcie działań w ramach ekonomii społecznej.

Alternatywą dla nierentownego na tym obszarze rolnictwa (m.in. ze względu na niską jakość gleb) może być rozwój agroturystyki i gospodarstw ekologicznych. Dobrą inicjatywą byłaby organizacja szkoleń dla osób zainteresowanych prowadzeniem tego typu działalności.

Kluczowym elementem rozwoju gminy jest podniesienie konkurencyjności co najmniej na tle jednostek sąsiednich. Dotyczy to wielu aspektów, nie tylko gospodarczych (przyciąganie inwestorów i zachęty do prowadzenia działalności gospodarczej, zwiększenie atrakcyjności turystycznej), ale również kwestii społecznych (podniesienie jakości życia mieszkańców, przyciąganie nowych osób, które zechcą osiedlić się w gminie, zachęcenie młodych do powrotu po zakończeniu edukacji, zapobieganie emigracji zarobkowej). Małe gminy, takie jak Szydłowiec, muszą być konkurencyjne, aby przyciągać mieszkańców i inwestorów, ponieważ jest to główny warunek ich dalszego rozwoju. Obecny trend migracyjny jest niekorzystny z punktu widzenia rozwoju gminy.

Cel strategiczny: Stworzenie korzystnych warunków do rozwoju działalności gospodarczej na terenie gminy poprzez rozbudowę i poprawę oferty dla inwestorów.
<i>Cele operacyjne:</i>
Promocja dzielnicy przemysłowej Szydłowca – wsparcie dla nowych inwestorów.
Stała poprawa dostępności administracji gminnej (e-urząd, e-administracja).
Poszukiwanie nowych terenów inwestycyjnych i pozyskiwanie przez gminę gruntów pod cele inwestycyjne (w tym na terenach wiejskich gminy).
Scalenie terenów inwestycyjnych.
Wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców, w tym wsparcie promocji surowców naturalnych gminy, np. piaskowca szydłowieckiego.
Promocja piaskowca szydłowieckiego jako tradycyjnego elementu lokalnej gospodarki.
Wzrost przedsiębiorczości mieszkańców obszarów wiejskich gminy – prowadzenie szkoleń i programów aktywizacyjnych i integracyjnych.
Modernizacja i restrukturyzacja rolnictwa – rozwój agroturystyki i gospodarstw ekologicznych w miejsce nierentownych małych i średnich gospodarstw rolnych.
Obecność przedstawicieli gminy na targach inwestycyjnych i innych wydarzeniach branżowych promujących gminę pozwalających pozyskać nowych inwestorów.
Wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi i zrzeszeniami małych i średnich przedsiębiorstw.
Pozyskiwanie funduszy unijnych na rozwój programów aktywizacyjnych skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób bezrobotnych.

4. Szacunkowa perspektywa finansowania celów rozwojowych gminy

Prognoza szacunkowych kosztów realizacji celów operacyjnych ujętych w Strategii została sporządzona na podstawie analizy budżetów gminy Szydłowiec na lata 2013, 2014 i 2015 pod kątem wydatków inwestycyjnych.

W czasie prac nad Strategią wielokrotnie powracała kwestia rozbudowy sieci drogowej i infrastruktury towarzyszącej. Z analizy dotychczasowych planowanych wydatków budżetowych można wywnioskować, że władze gminy Szydłowiec zdają sobie sprawę z konieczności inwestycji w infrastrukturę transportową. Położenie gminy jest jej dużym atutem i należy konsekwentnie zwiększać jej dostępność komunikacyjną, a co za tym idzie – planować większe wydatki we właściwych działach budżetowych. Analiza budżetów wskazuje, że z roku na rok wydatki na transport i infrastrukturę towarzyszącą rosną i taka tendencja powinna zostać utrzymana. Dodatkowo w Strategii

została podkreślona konieczność rozbudowy i modernizacji sieci oświetlenia. W tym przypadku również widać korzystną tendencję.

Kolejnym ważnym celem operacyjnym jest rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej (szczególnie w sołectwach) oraz budowa i rozbudowa sieci kanalizacyjnej. W ciągu ostatnich trzech lat gmina planowała wydatki na tego rodzaju inwestycje, okazały się one jednak niewystarczające. Taki stan powoduje konieczność systematycznego zwiększania wydatków zarówno w oparciu o środki własne, jak i fundusze zewnętrzne (szczególnie w perspektywie do roku 2020). Ze względu na fakt, że gmina Szydłowiec ma charakter miejsko-wiejski, aplikowanie o zewnętrzne środki pomocowe na ten cel może być elementem polityki wyrównania warunków życia mieszkańców wsi oraz miasta.

Kolejne cele operacyjne dotyczą rozbudowy zasobu mieszkaniowego gminy oraz wsparcia dla budownictwa społecznego. W latach 2013–2015 w ramach prowadzenia gospodarki mieszkaniowej gmina przeznaczała środki na tego typu inwestycje. Szczególnie wysokie wydatki odnotowano w roku 2014. Nie są to jednak nadal nakłady wystarczające do realizacji większych inwestycji podyktowanych wyraźnie artykułowanym oczekiwaniem społecznym. Budżet gminy stanowi w tym zakresie niewystarczające źródło finansowania, konieczne jest pozyskiwanie środków zewnętrznych, pochodzących zarówno z programów krajowych (np. Bank Gospodarstwa Krajowego), jak i zagranicznych (np. środki z UE).

W dziedzinie oświaty gmina wydatkowała w ostatnim okresie duże środki i obecnie koncentruje się na bieżącej obsłudze zadań z zakresu oświaty i edukacji. W tym obszarze bardzo istotną rolę w najbliższej perspektywie mogą odegrać tzw. inwestycje miękkie, czyli podnoszenie kompetencji zawodowych nauczycieli i prowadzenie programów wyrównujących szanse dla uczniów oraz programów stypendialnych. Na te cele również należy pozyskiwać środki zewnętrzne (np. w ramach Programu Bezpieczna+, Bezpieczna i przyjazna szkoła).

Ze względu na chęć rozwoju funkcji turystycznych gminy (jeden z celów strategicznych) konieczna jest dbałość o estetykę przestrzeni publicznej. W latach 2013 i 2014 nie przeznaczono środków na inwestycje w zakresie utrzymania zieleni w gminie, jednak w 2015 r. zaplanowano wydatki na ten cel w wysokości 30 000 zł. Taka tendencja zdecydowanie powinna zostać utrzymana. Jednym z głównych i kluczowych celów dla tej dziedziny jest modernizacja i rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, m.in. ośrodka rekreacyjnego „Zalew”.

W zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w ciągu ostatnich trzech lat zaplanowano wysokie wydatki inwestycyjne. Takie działania wydają się niezbędne ze względu na fakt, że gmina Szydłowiec chce rozwijać swoje funkcje turystyczne w oparciu o walory kulturalne i przyrodnicze. Działania związane z ochroną i renowacją zabytków są kosztowne i wymagają aplikowania do wielu źródeł finansowania, w tym udziału w projektach dofinansowywanych przez Unię Europejską.

Wydatki inwestycyjne związane z ochroną zdrowia nie są wysokie, jednak co roku gmina przeznaczają środki na tego typu działania. Należy podkreślić, że gmina nie prowadzi własnej instytucji ochrony zdrowia, a swoje zadania realizuje poprzez placówki pośredniczące, co należy uznać za element efektywnego wydatkowania środków publicznych przy jednoczesnym zapewnieniu dostępności podstawowej opieki zdrowotnej.

Strategia Rozwoju Gminy Szydłowiec obejmuje okres 2015–2025. Częściowo pokrywa się z perspektywą finansową Unii Europejskiej na lata 2014–2020. Wiele działań nakreślonych w poszczególnych celach operacyjnych może zostać zrealizowanych ze środków pochodzących z programów operacyjnych. Inwestycje twarde (infrastrukturalne) mogą zostać dofinansowane m.in. z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego. Działania miękkie (społeczne) w większości mieszczą się w założeniach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój i innych projektach ogłaszanych doraźnie.

Przy programowaniu wydatków na wiele lat należy brać pod uwagę, że perspektywa finansowa UE kończy się w 2020 r. Dla inwestycji, które gmina będzie chciała realizować w późniejszym okresie, konieczne jest znalezienie innych źródeł finansowania. Obecna perspektywa finansowa jest ostatnią, w której Polska uzyskała możliwość wykorzystania wysokiej kwoty pochodzącej m.in. z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

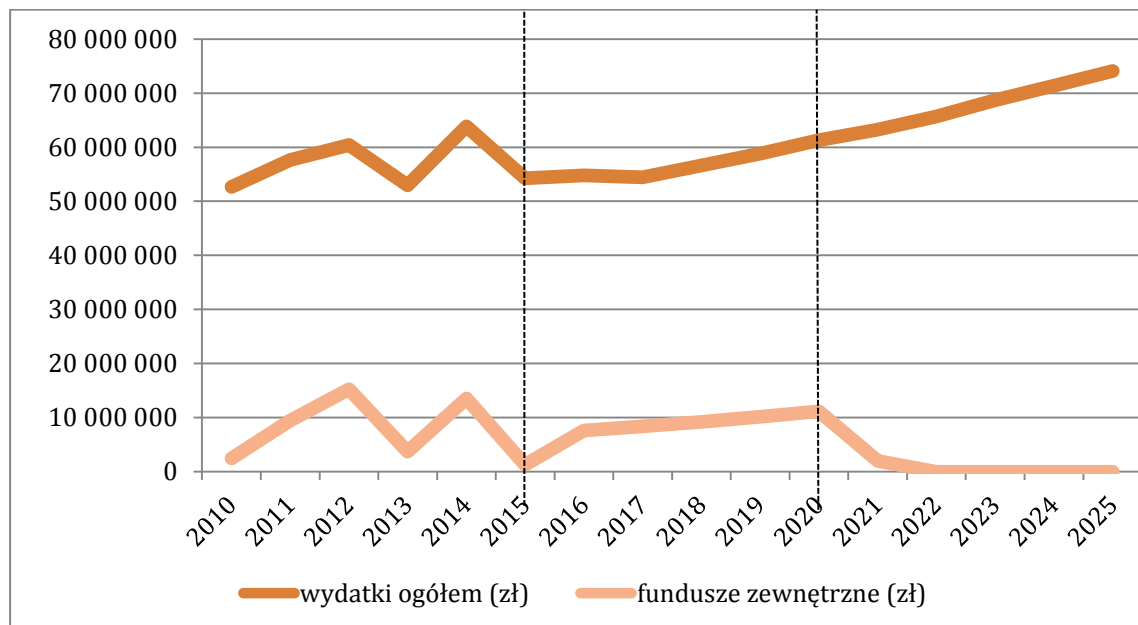
Obecna perspektywa strategiczna (do 2025 r.) może być bardzo ograniczona pod względem pozyskiwania funduszy zewnętrznych. Należy to wziąć pod uwagę przy planowaniu kolejnych budżetów.

Bardzo pomocnym narzędziem może okazać się Wieloletni Plan Inwestycyjny, który zawiera szczegółowe informacje na temat planowanych działań wraz ze źródłami finansowania. Należy zatem rekomendować wykonanie wielu kosztownych inwestycji do roku 2020.

Szczegółowe prognozy i szacunki powinny zostać zawarte w Wieloletniej Prognozie Finansowej i Wieloletnim Planie Inwestycyjnym. WPI jest ważnym narzędziem przy planowaniu rozwoju gminy – pomaga też przy pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych na zaplanowane już inwestycje.

Wyk. 7 Wykonane i planowane wydatki gminy Szydłowiec w latach 2010–2025 oraz wydatki pochodzące ze środków zewnętrznych w latach 2010–2015

Źródło: Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Szydłowiec na lata 2014–2025; budżet gminy Szydłowiec na rok 2010.

Jak wynika z powyższego wykresu, w roku 2010 wydatki gminy wyniosły ponad 52 mln zł, natomiast dwa lata później było to już nieco ponad 60 mln. Rok później wydatki zmniejszyły się do poziomu niecałych 53 mln. W następnych dwóch latach można zauważyć kolejno duży wzrost (ponad 63 mln) i spadek do poziomu z 2013 r. W latach 2016–2017 wydatki powinny kształtować się podobnie (ok. 54–56 mln zł). Od 2017 zalecane jest wyraźne zwiększanie wydatków w celu osiągnięcia założeń strategicznych aż do roku 2025.

Wydatki realizowane z funduszy zewnętrznych w Wieloletniej Prognozie Finansowej zaplanowano wyłącznie do roku 2015. W dokumencie nie zakłada się udziału tego rodzaju środków po 2015 r., jest to wynikiem braku wytycznych i szacunkowych kwot, jakie będą przeznaczone na realizację programów operacyjnych oraz regionalnych programów operacyjnych finansowanych m.in. z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w momencie tworzenia dokumentu.

Po analizie wydatkowania środków zewnętrznych pochodzących z funduszy europejskich od 2007 do 2015 roku został opracowany wskaźnik wzrostu wydatków

z tego tytułu. Powyższy wykres obrazuje zmiany w wydatkowanych środkach pochodzących z programów krajowych i regionalnych. W przeciwieństwie do poprzedniej perspektywy, prognoza zakłada miarowy wzrost wydatków aż do roku 2020. W 2021 r. analogicznie do 2015, finansowanie załamuje się, co w konsekwencji nakazuje ostrożność w planowaniu zwiększonych wydatków.

Opracowany wskaźnik ma charakter jedynie szacunkowy. W momencie tworzenia Wieloletniej Prognozy Finansowej nie były jeszcze znane szczegółowe założenia dotyczące nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej, jednak sytuacja zmieniła się. Wszystkie wytyczne zostały jasno określone, gminy mogą już ubiegać się o pierwsze dotacje. Z tego powodu dobrą rekomendacją może być aktualizacja WPF pod kątem możliwości pozyskania i wydatkowania funduszy zewnętrznych.

Kolejnym zaleceniem jest stały monitoring możliwości związanych z pozyskiwaniem środków krajowych i zewnętrznych, szczególnie w dziedzinie społecznej. Programy rządowe dają szerokie możliwości uzyskania pomocy finansowej przy realizacji tzw. projektów miękkich.

Część IV Monitoring, kontrola i ocena efektów realizacji Strategii

1. Monitoring i kontrola realizacji

W celu skutecznej i efektywnej realizacji ustaleń *Strategii Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025* niezbędne jest stworzenie systemu stałego monitorowania i kontroli realizacji jej ustaleń (celów i kierunków działań).

Generalnie rzecz biorąc, systemy monitoringu i kontroli służą do wykrywania:

- istniejących bądź możliwych tendencji i zdarzeń powodujących zakłócenia w wykonywaniu decyzji wynikających z przyjętych ustaleń Strategii,
- negatywnych konsekwencji tychże decyzji dla jakości życia mieszkańców, warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych oraz stanu środowiska przyrodniczego i zagospodarowania przestrzeni,
- odchyleń realizacyjnych od założonych celów rozwoju gminy.

Monitoring i kontrola realizacji ustaleń Strategii służą więc rozwiązywaniu problemów, gdyż nastawione są one na ich wykrywanie oraz zapobieganie ich skutkom. Pozwala to na zwiększenie zdolności władz gminy Szydłowiec do szybkiej i skutecznej reakcji na zmiany zachodzące zarówno w otoczeniu, jak i wewnątrz niej. Monitoring jest procesem systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażania ustaleń Strategii. Składa się on z trzech współzależnych faz, z zachowaniem poniższej sekwencji:

Faza 1 – MONITORING STANU. Jego efektem jest permanentna diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, dokonana w poszczególnych dziedzinach i przekrojach. Warunkiem jego przeprowadzenia jest dostępność w miarę kompletnych danych źródłowych, w tym wskaźników statystycznych najbardziej charakterystycznych dla wybranych zjawisk ze sfery społeczno-gospodarczej. Monitoring stanu będzie prowadzony w sposób permanentny.

Faza 2 – MONITORING DZIAŁAŃ. Jest to pośrednia faza procesu monitoringu Strategii. Polega na ewidencjonowaniu planowanych, podejmowanych i zrealizowanych przedsięwzięć w celu ich późniejszej analizy ilościowo-jakościowej. Monitoring działań będzie prowadzony w sposób permanentny.

Faza 3 - MONITORING REALIZACJI CELÓW. Jest ściśle związany z zasadą oceny *ex post*. Jego istotą jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało, a co nie zostało zrobione, określenie przyczyn tego stanu rzeczy, a także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładane cele (operacyjne i strategiczne). Ma on więc na celu systematyczne analizowanie stanu zaawansowania realizacji poszczególnych

kierunków działań i ich zgodności ze sformułowanymi celami. W ocenie tej należy przyjąć za podstawę analizę wskaźników bezpośrednio korespondujących z poszczególnymi kierunkami działań. Monitoring realizacji celów będzie prowadzony w sposób cykliczny (nie częściej niż raz na rok).

Monitoring realizacji ustaleń Strategii prowadzony będzie w zakresie rzeczowym i finansowym. Monitoring rzeczowy obejmować będzie skwantyfikowane dane obrazujące postęp realizacji zapisanych w Strategii celów operacyjnych oraz umożliwiać będzie oceny ich wykonania w odniesieniu do celów rozwoju. Będzie się on posługiwał dwoma rodzajami wskaźników, a mianowicie:

- wskaźnikami produktu (dostarczają informacji o dobrach lub usługach wytworzonych w wyniku realizacji planowanych przedsięwzięć) – opisują one rzeczy materialne lub usługi powstałe bezpośrednio w wyniku ich realizacji, np. długość zmodernizowanych dróg, liczba wybudowanych miejsc parkingowych,
- wskaźnikami rezultatu (dostarczają informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku realizacji planowanych przedsięwzięć) – opisują one bezpośrednie i natychmiastowe efekty (korzyści) wynikające z ich realizacji, np. liczba gospodarstw domowych podłączonych do sieci wodociągowej.

Monitoring finansowy natomiast obejmować będzie ocenę racjonalności i sprawności wydatkowania środków finansowych (własnych i zewnętrznych) na realizację planowanych przedsięwzięć zawartych w Strategii.

Monitoring i kontrola realizacji ustaleń *Strategii Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025* będą obejmowały w szczególności:

- zbieranie i interpretowanie (oceny) danych opisujących postęp i efekty realizowanych przedsięwzięć,
- bieżący nadzór, kontrolę i ocenę realizacji poszczególnych przedsięwzięć,
- wczesne diagnozowanie trudności mogących mieć niekorzystny wpływ na realizowane przedsięwzięcie, zwłaszcza na jego terminowość i ostateczne koszty realizacji,
- korygowanie i modyfikowanie planowanych przedsięwzięć, jeśli nie ma szans i możliwości ich wykonania,
- weryfikację zgodności założonych planów finansowych z faktyczną ich realizacją,
- weryfikację zgodności uzyskiwanych efektów z założonymi celami,

- ocenę efektywności wykorzystania środków finansowych pozostających w dyspozycji budżetu gminy i aktualizację prognoz finansowych,
- aktualizację i uzupełnianie zapisów Strategii, w zależności od pojawiających się zewnętrznych i wewnętrznych merytorycznych przyczyn i uwarunkowań,
- przygotowanie przez Burmistrza Szydłowca informacji o realizacji ustaleń Strategii (nie częściej niż raz na rok) i jej przekazywanie do Rady Miejskiej, a także rozpowszechnianie wśród mieszkańców.

Monitoring i kontrola realizacji ustaleń Strategii mają więc za zadanie szybko wykrywać tendencje i zdarzenia mogące mieć negatywny wpływ na skalę i tempo realizacji zapisanych w Strategii celów rozwoju i kierunków działań (planowanych przedsięwzięć). W zależności od wyniku tej oceny sformułowane wnioski powinny sygnalizować potrzebę:

- intensyfikacji bądź ograniczenia podejmowanych kierunków działań (planowanych przedsięwzięć) realizacyjnych,
- aktualizacji i modyfikacji zapisów Strategii,
- kontynuacji dotychczasowych kierunków działań.

2. Ocena efektów realizacji

Ocena efektów realizacji ustaleń *Strategii Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025* umożliwia – poprzez odpowiednio dobrany system wskaźników – badanie rezultatów (postępów) w zaspokojeniu zbiorowych potrzeb mieszkańców gminy. Będzie ona prowadzona w dwóch aspektach:

- bieżąca (*on-going*) – ocenie tej będą podlegać poszczególne kierunki działań w trakcie ich realizacji,
- *ex post* - ocenie tej będą podlegać poszczególne kierunki działań (planowane przedsięwzięcia) po ich zakończeniu.

Przy ocenie efektów realizacji ustaleń Strategii należy uwzględnić następujące trzy kryteria:

- skuteczności, co pozwala określić, czy i na ile cele zapisane w Strategii zostały osiągnięte,
- efektywności, co pozwala porównać zasoby zaangażowane przy realizacji danego przedsięwzięcia z rzeczywistymi osiągnięciami – jest to stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów,

- korzystności, co pozwala ocenić faktyczne efekty z realizacji danego przedsięwzięcia – jest to ocena „saldo” skutków pozytywnych i negatywnych powstałych w wyniku jego realizacji.

Ocena efektów zdefiniuje również czynniki, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia we wdrażaniu poszczególnych kierunków działań, a także określi rekomendacje i proponowane zmiany w zapisach Strategii. Szczególną uwagę należy zwrócić na sposób rozpowszechniania wyników tej oceny tak, aby dotarły one do jak najszerszego grona mieszkańców gminy i zlokalizowanych na jej terenie podmiotów gospodarczych oraz innych zainteresowanych podmiotów.

3. Zestaw wskaźników do monitorowania, kontroli i oceny efektów realizacji

W celu ułatwienia monitorowania, kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń *Strategii Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025* wprowadzić należy zestaw wskaźników (produktu i rezultatu). Można je również wykorzystać do prowadzenia stałej analizy i oceny przemian społeczno-gospodarczych oraz dotąd osiągniętego poziomu rozwoju gminy. Wskaźniki te zostaną określone przez pracownika Urzędu Miejskiego sprawującego nadzór nad realizacją Strategii.

Określenie wskaźników produktu i rezultatu pozwala na ukazanie dynamiki zachodzących zmian w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Szydłowiec w czasie oraz stopień zaawansowania realizacji przyjętych celów strategicznych i kierunków działań (planowanych przedsięwzięć) realizacyjnych. Wskaźniki można również stosować do porównań z innymi gminami o zbliżonej wielkości, średnią dla powiatu szydłowieckiego i gmin miejsko-wiejskich województwa mazowieckiego oraz Polski.

Bezpośredni nadzór nad realizacją ustaleń Strategii należeć będzie do Burmistrza Szydłowca, zaś bieżący nadzór sprawować będzie wyznaczony pracownik Urzędu Miejskiego. Do jego zadań będzie należało:

- bieżąca koordynacja, kontrola i analiza realizacji ustaleń Strategii,
- stała obserwacja zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych rozwoju gminy,
- aktualizacja Strategii (w zależności od potrzeb wydziały Urzędu Miejskiego oraz gminne jednostki organizacyjne powinny na bieżąco zgłaszać zmiany),
- monitoring realizacji ustaleń Strategii – pozyskiwanie i przetwarzanie niezbędnych danych,

- ocena efektów realizacji ustaleń Strategii – analiza ustalonych wskaźników (produktu i rezultatu),
- przygotowywanie raportów z realizacji ustaleń Strategii i ich przekazywanie Burmistrzowi Szydłowca,
- identyfikacja i analiza rozbieżności pomiędzy założeniami strategicznymi a osiągniętymi rezultatami oraz określanie rodzajów działań naprawczych,
- aktywne pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na realizację poszczególnych kierunków działań zawartych w Strategii, w tym dotacji z Unii Europejskiej.

Dane zebrane w ten sposób, pomimo ich czysto informacyjnego charakteru, pozwolą na śledzenie zaawansowania poszczególnych kierunków rozwoju oraz podjęcie działań naprawczych w przypadku wystąpienia trudności w realizacji ustaleń Strategii.

Podmiotem periodycznie (przynajmniej raz na rok) kontrolującym i oceniającym przebieg realizacji ustaleń *Strategii Rozwoju Gminy Szydłowiec na lata 2015–2025* będzie Rada Miejska i jej poszczególne komisje.

Bibliografia

1. Bieńczyk G., 2003, *Krajoznawstwo i jego związki z turystyką*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa.
2. Ceban W., 1993, *Szydłowiec w okresie walk narodowowyzwoleńczych. Materiały z sesji popularnonaukowej*, Szydłowiec.
3. Chołuj Z., 1985, *Ratusz w Szydłowcu w świetle badań archeologiczno-architektonicznych*, [w:] Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego, nr 3 – 4, Radom.
4. Dumała K., 1998, *Studia z dziejów Szydłowca*, Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego, Kielce.
5. Gierała Z., 1999, *Baśnie i legendy Ziemi Radomskiej*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa.
6. Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych, [online], http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks, dostęp w okresie sierpień – październik 2015 r.
7. Guerquin B., 1974, *Zamki w Polsce*, Arkady, Warszawa.
8. Kondracki J., 1994, *Geografia Polski. Mezoregiony fizyczno-geograficzne*, PWN, Warszawa.
9. Koselnik E., 2002, *Udział cisa pospolitego *Taxus baccata* L. w drzewostanie „Rezerwatu Cisowego Majdów” koło Skarżyska-Kamiennej. Praca magisterska wykonana w Katedrze Geobotaniki i Ekologii Roślin UL pod kierunkiem prof. dr. hab. Józefa K. Kurowskiego*, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
10. Kozłowska-Szczęśna T., 2000, *Stan badań klimatu i bioklimatu uzdrowisk polskich*, [w:] Dokumenty Geograficzne, nr 16.
11. Krzymowska-Kostrowicka A., 1999, *Geoekologia turystyki i wypoczynku*, PWN, Warszawa.
12. Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., 2002, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa.
13. Nowacka M., 2010, *Ścieżka dydaktyczna po Szydłowcu jako przykład edukacji turystycznej*, [w:] Lisowski M. (red.), *Uwarunkowania rozwoju turystyki w mieście*, Wyd. Wyższej Szkoły Menedżerskiej w Białymstoku, Białystok.
14. Nowacka M., 2009, *Edukacja turystyczna i rekreacyjna młodzieży szkolnej na przykładzie miejskiej ścieżki dydaktycznej po Szydłowcu*, [w:] Muszkieta R., Napierała M., Sikalski A., Żukow W. (red.), *Wspomaganie rozwoju i edukacji*

człowieka poprzez turystykę i rekreację, Wyd. Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz.

15. Penkalla A., 1998, *Cmentarz rzymskokatolicki w Szydłowcu*, Warszawa.
16. Piwek J., 1996, *Szydłowiec i dobra szydłowieckie w pierwszej połowie XIX wieku*, Politechnika Świętokrzyska, Kielce.
17. Przybyłowska-Hanusz I., 2007, *Kapliczki, krzyże, figurki jako pomniki przeszłości i świadkowie czasów współczesnych*, Szydłowieckie Centrum Kultury – Zamek, Szydłowiec
18. Pustoła-Kozłowska E., 1986, *Ratusz w Szydłowcu*, [w:] *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, nr 1.
19. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, [online], <http://warszawa.rdos.gov.pl/>, dostęp w okresie sierpień – październik 2015 r.
20. Rogólski P., Polakowska B., 1998, *Radomskie. Szlakiem zabytków*, Regionalna Pracownia Krajoznawcza PTTK, Radom.
21. Słomińska-Paprocka D., 2003, *Szydłowiec i okolice*, wyd. Starostwo Powiatowe w Szydłowcu, Szydłowiec.
22. Urban J., Kowalski W., 2000, *Szydłowiec. Miasto na kamieniu. Interdyscyplinarna ścieżka ekologiczna*, Urząd Miejski w Szydłowcu, Szydłowiec.
23. Urząd Miejski w Szydłowcu, [online], www.szydlowiec.pl, dostęp w okresie sierpień – październik 2015 r.
24. Wiech S., 1996, *Anna Jadwiga z Zamoyskich Sapieżyna – ostatnia dziedziczka dóbr szydłowieckich*, [w:] Wijaczka J., *Zamek szydłowiecki i jego właściciele – materiały sesji popularnonaukowej*, Szydłowiec.
25. Wijaczka J., 1996, *Zamek Szydłowiecki i jego właściciele – materiały sesji popularnonaukowej*, Szydłowiec.
26. Wijaczka J., 1998, *Z dziejów Parafii Szydłowieckiej – materiały sesji popularnonaukowej*, Szydłowiec.
27. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, [online] <http://sojpwios.warszawa.pl/?par=90>, dostęp we wrześniu 2015 r.

Spis tabel

Tab. 1 Podstawowe dane społeczno-demograficzne dotyczące gminy Szydłowiec	18
Tab. 2 Udział procentowy mieszkań wyposażonych w instalacje w gminie Szydłowiec	27
Tab. 3 Lokale zamieszkałe według stopnia wyposażenia w instalacje techniczno-sanitarne w gminie Szydłowiec.....	28
Tab. 4 Struktura sektorowa podmiotów gospodarczych w gminie Szydłowiec	29
Tab. 5 Lesistość miasta i gminy Szydłowiec według prawa własności (w ha)	33
Tab. 6 Struktura powierzchni gospodarstw rolnych w gminie Szydłowiec	33
Tab. 7 Użytkowanie gruntów na obszarze gminy Szydłowiec.....	34
Tab. 8 Zestawienie ilościowe krajoznawczych walorów przyrodniczych występujących na obszarze gminy Szydłowiec	37
Tab. 9 Pomniki przyrody ożywionej na obszarze gminy Szydłowiec.....	38
Tab. 10 Stanowiska dokumentacyjne na terenie gminy Szydłowiec w roku 2010.....	39
Tab. 11 Krajoznawcze walory pozaprzyrodnicze występujące na terenie gminy Szydłowiec	40
Tab. 12 Obiekty archeologiczne na terenie gminy Szydłowiec	40
Tab. 13 Liczba zabytków architektury i urbanistyki na obszarze gminy Szydłowiec	41
Tab. 14 Pomniki na terenie gminy Szydłowiec.	43
Tab. 15 Struktura bazy noclegowej w gminie Szydłowiec.....	46
Tab. 16 Baza gastronomiczna w gminie Szydłowiec.....	47
Tab. 17 Projekty edukacyjne realizowane przez gminę Szydłowiec w latach 2010–2015	55
Tab. 18 Przyczyny przyznawania pomocy przez MOPS w Szydłowcu w 2014 r.	58
Tab. 19 Wykaz stowarzyszeń działających na terenie gminy Szydłowiec.....	63
Tab. 20 Wykaz fundacji zarejestrowanych na terenie gminy Szydłowiec.....	64

Spis wykresów

Wyk. 1 Zmiany liczby ludności w gminie Szydłowiec w latach 2004–2014.....	18
Wyk. 2 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie gminy Szydłowiec w latach 2009–2014.....	28
Wyk. 3 Liczba bezrobotnych z terenu powiatu szydłowieckiego w latach 2005–2014..	35
Wyk. 4 Struktura wieku bezrobotnych w powiecie szydłowieckim w 2014 r.	36
Wyk. 5 Struktura wykształcenia bezrobotnych w gminie Szydłowiec w 2014 r.....	37
Wyk. 6 Pozyskane i planowane dotacje na zlecone działania bieżące gminy Szydłowiec w latach 2011–2025 (dla lat 2011–2014 dotacje pozyskane, dla lat 2015–2025 dotacje planowane).	66
Wyk. 7 Wykonane i planowane wydatki gminy Szydłowiec w latach 2010–2025 oraz wydatki pochodzące ze środków zewnętrznych w latach 2010–2015.....	92

Spis rysunków

Rys. 1 Mapa powiatu szydłowieckiego.....	14
Rys. 2 Mapa gminy Szydłowiec.....	14
Rys. 3 Herb gminy Szydłowiec.....	16
Rys. 4 Wyroby z szydłowieckiego piaskowca.....	31
Rys. 5 Granice terenów inwestycyjnych Specjalnej Strefy Ekonomicznej – Podstrefa Szydłowiec	32
Rys. 6 Infokiosk informacji turystycznej w Szydłowcu.....	50
Rys. 7 Szydłowieckie Centrum Kultury – Zamek (fot. http://sckzamek.pl/)	61